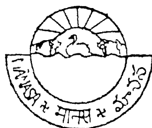
ASOKAN INSCRIPTIONS - TELUGU VERSION
with Historical Introduction in English and Telugu by
Dr C V RAMACHANDRA RAO

సనాతన ధర్మ ప్రతీకలు

అశోక ధర్మశాసనాలు

(ప్రాకృత మూలం - సంస్కృతచ్ఛాయ - తెలుగు అనువాదం)

తెలుగు అనువాదం,
ఆంగ్ల, తెలుగు భాషలలో చారిత్రక ఉపోద్ఘాతం
డా॥ సి. వి. రామచంద్రరావు, M A., Ph.D.

మానస పబ్లికేషన్స్
నెల్లూరు - 524 003
1989.

ASOKAN INSCRIPTIONS - TELUGU VERSION
with Historical Introduction in English and Telugu by
Dr C V RAMACHANDRA RAO

Publishers
Manasa Publications
Nellore-524 003 (A P)

1989

Price Rupees One Hundred & Ten (Rs 110/-)
Dollars Fifteen ($ 15)

For Copies
Manasa Publications,
Manasa, 435-4B, Tekkamitta,
NELLORE—524 003 (A P)

Printers
T S Kumar Printers
Nellore - 524 001 (A P)

అనుక్రమణిక

(CONTENTS)

అశోక ధర్మశాసనాలు

బృహత్ శిలాశాసనాలు :-

(Major Rock Edicts)

- కళింగ శాసనాలు -
(Kalirga Edicts)

- లఘు శిలాశాసనాలు -
(Minor Rock Edicts)

- స్తంభశాసనాలు -
(Pillar Edicts)

-: లఘు స్తంభశాసనాలు :-

(Minor Pillar Edicts)

-: స్మృత్యంకిత శాసనాలు :-

(Memorial Pillar Inscriptions)

:- గుహా శాసనాలు -

(Cave Inscriptions)

(బారాబర్ గుహలు)

-· అనుబంధం -

ACKNOWLEDGEMENT

I acknowledge with gratitude the financial assistance given, in part, for the publication of this work by

i) **Tirumala-Tirupati Devasthanams under its Scheme of Aid to Authors for Religious Publications.**

ii) **Telugu University, Hyderabad under its Scheme of Aid to Authors for Publication of their works.**

C V. Ramachandra Rao

PREFACE

There has been a desideratum, since long, to bring out a Telugu version of the edicts of Aśōka It is a desideratum that has remained unfulfilled, by scholars and historians, for well over six decades In 1928, the great Telugu savant, Chilukuri Narayana Rao brought out a Telugu version of Aśōkan edicts, since then, till today, there has been no other Telugu version of the Aśōkan edicts Within these sixty years and more, several new inscriptions of Aśōka, and many new find-spots of Aśōkan edicts have been discovered (for details see, Introduction) Recently, in February 1989, the Archaeological Survey of India had announced the discovery of an inscribed stone slab with parts of the texts of Major Rock edicts No 12 and 14 endited on it from Sannathi, a place near Gulbarga, in the Gulbarga District of the Karnataka State (*The Hindu*, Feb 21, 1989) In the light of these new finds, Aśōkan scholarship and research has made rapid strides, resulting in fresh interpretations and greater comprehension of the career, history and achievements of the great emperor, and of the Law of Piety (*Dharma*) which he had sought to inculcate in the people through his edicts Revised and fresh editions of Aśōkan edicts, with scholarly introductions by eminent savants, have been brought out from time to time, in English, and in other major languages of the West, such as French and German. But, sad to say, even in the major languages of India, editions of Aśōkan edicts have been few and far between Even in Hindi, which, after 1947, greatly gained in importance as the official language of the Indian government, we are told, there are not many editions of Aśōkan edicts Few Indian Universities have thought of bringing out an edition, leave alone a critical and variorum edition, of Aśōkan edicts, in the languages of the regions in which they are situated Are we to take this as a

sign of intellectual apathy, indifference and lack of historical sense among historians and scholars belonging to the different linguistic regions of India?

Indian Universities are gradually, but definitely, shifting from English to regional languages (mother tongues) as the media of instruction in higher education, including Post-Graduate studies and research There has been no fresh Telugu edition or version of Aśōkan edicts, after the one published by Chilukuri Narayana Rao in 1928 I have taken it on myself the task of bringing out a Telugu version of Aśōkan edicts Scholars better equipped, with a profound knowledge in Prākrit and Sanskrit, than myself, should have undertaken this task But as no such scholar has come forth, I felt it as a duty which I owe to myself as a student of history, in particular, and as an Andhra to all Telugu people, in general, to bring out this Telugu version The insufficiencies in my knowledge of Prākrit and Sanskrit have in no way vitiated my scholarly task of bringing out this Telugu version. The Prākrit texts of the edicts are there, a plenty, with all the variant readings, edited and explained by very eminent scholars, and the Sanskrit versions (*Chhāyās*) are also there, done by eminent scholars There is a Sanskrit version (*Chhāyā*) given by Chilukuri Narayana Rao in his Telugu version of the edicts, there is another Sanskrit version (*Chhāyā*), by Messrs. G Srinivasa Murti and A N Krishna Aiyangar, the Editors of the English version of the edicts published by the Adyar Library, Madras, in 1950. With my tolerable knowledge of Sanskrit, I have collated these two Sanskrit versions in the preparation of the Sanskrit *Chhāyā* presented here I have done the Telugu rendering in colloquial and spoken Telugu, to bring the contents and knowledge of the edicts, within the reach of the laity. I have given a historical introduction in English also, besides Telugu, in order that my study of the subject may reach a wider scholarly audience, for its appreciation.

I earnestly hope and wish that Universities in Andhra Pradesh will encourage a study of Aśōkan edicts by introducing Aśōkan Studies as a subject of specialisation I am sure it will benefit the student not only academically, but also ethically The *Dharma* which Aśōka tried to inculcate in his people is the Perennial Philosophy, the *Sanātana Dharma*, of this ancient land, - the *porāna pakiti* (*purānī prakrritih*), ancient natural law, as Aśōka himself terms it in Minor Rock Edict II In the modern world, riven with strife and violence, the message of non-violence and tolerance, of concord (*Samavāya*) and peace, of social ethics and sense of charity and kindness and love that the edicts contain, needs to be studied and practised by the citizens of the world, the message has as much relevance, in fact greater relevance, for the people of today, as it should have had for the people of Aśōkan times

My efforts to bring out this work in 1986, as announced then, did not succeed because of financial compulsions I am glad that I am now able to present it for the appreciation of scholars

Pramānī - siddhānta - viruddham=atra

yat=kiñcid=uktam mati - māndya - dōsāt I

mātsaryam=utsīrya tad=ārya - cittāh

prasādam=ādhāya visōdhayantu II

C V Ramachandra Rao

ఆముఖం

అశోకశాసనాలను తెలుగులో ప్రచురించవలసిన అవశ్యకత చాలా కాలంగా ఉంది. అరవై ఏండ్లుగా చరిత్రకారులు, పండితులు ఈ అవసరాన్ని తీర్చలేక పోయారు. మహాపండితులైన చిలుకూరి నారాయణరావుగారు 1928 లో అశోక శాసనాలను తెలుగులో ప్రచురించారు. నాటినుంచి నేటివరకు మరలా తెలుగులో ఈ శాసనాలను ఎవ్వరూ ప్రచురించలేదు. ఈ అరవై ఏండ్ల కాలం (1928-1988) లో, అశోకశాసనాలు కొత్తవి కొన్ని లభించాయి, అశోకశాసనాలున్న స్థలాలు కొన్ని కొత్తగా తెలుసుకోవటం జరిగింది (చూడు ఉపోద్ఘాతం) ఇటీవల 1989 ఫిబ్రవరిలో, కర్నాటక రాష్ట్రంలోని గుల్బర్గా జిల్లాలో, గుల్బర్గాకు సమీపంలో ఉన్న సన్నతిలో 12వ,14వ అశోక బృహత్ శిలాశాసనపాఠాల లోని కొన్ని భాగాలు కల శాసన శిలాఖండం లభించినట్లు 'ఆర్కియలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా' వారు పత్రికలద్వారా తెలియచేశారు. (చూడు, *The Hindu*, 21 Feb. 1989). నూతనంగా కనుక్కొన్న ఈ అశోకశాసనాలు, శాసన స్థలాలు, ప్రసరించే వెలుగులో అశోక చరిత్రకు సంబంధించిన అధ్యయనం, పరిశోధన త్వరితగతిని ముందంజవేశాయి. ఫలితంగా, అశోక చక్రవర్తియొక్క జీవితం, చరిత్ర, ఘనకార్యాలకు సంబంధించి, అతను తన శాసనాలద్వారా ప్రజలలో ప్రబోధించదలచిన ధర్మాన్నిగూర్చి ఇతోధిక అవగాహన ఏర్పడి, నూతన వ్యాఖ్యానాలు వేయబడ్డాయి. అశోకశాసనాలు, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మన్ మొదలైన ప్రధాన పాశ్చాత్య భాషలలో, పండితుల ఉపోద్ఘాతాలతో, పునర్ముద్రణలుగా, పునః సంశోధితంగా, నూతనంగా తరచూ ప్రచురించబడుతూ ఉన్నాయి. కాని, ప్రధాన భారతీయ భాషలలో, కొన్నిటిలో మాత్రమే, పరిమితంగా అశోకశాసనాల ప్రచురణ జరిగింది. ఒక ప్రచురణకు మరివొక ప్రచురణకు మధ్యగల కాలవ్యవధికూడా చాలా ఎక్కువే.

1947 తర్వాత రాష్ట్రభాషగా ప్రాధాన్యం సంతరించుకొన్న హిందీలో కూడా అశోకశాసన ప్రచురణలు చాలా లేవని తెలుస్తున్నది భారత దేశంలోని వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలుకూడా, ఆయా ప్రాంతీయ భాషలలో అశోకశాసనాల ప్రచురణనుగూర్చి తలపెట్టలేదు. దీనికి పండితుల, చరిత్రకారుల, నిస్పృహ, ఉపేక్షలే కారణమని భావించవలె.

నేడు, మనదేశంలో, వివిధ విశ్వవిద్యాలయాలలో, స్నాతకోత్తర అధ్యయనానికి, పరిశోధనలకు ఇంగ్లీషు భాషా స్థానంలో మాతృభాషలను ప్రవేశపెట్టాలనే నిర్ణయం తీసుకొన్నారు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు 1928లో చేసిన అశోక శాసన ప్రచురణ తర్వాత, మరలా నేటివరకు తెలుగులో అశోకశాసన ప్రచురణ జరుగలేదు. ఇప్పుడు ఈ శాసన ప్రచురణకు నేను పూనుకొన్నాను ప్రాకృత, సంస్కృతాలలో ప్రగాఢ పాండిత్యం గలిగి నా కంటె మేలైన సాధన సంపత్తి గలిగిన పండితులు ఈ ప్రచురణా కార్యానికి పూనుకొని ఉండవలసింది. కాని అట్టి పండితులెవరూ, ఈ అరవై ఏండ్లుగా ఈ కార్యభారం వహించటానికి ముందుకు రాలేదు. ఈ ప్రచురణకుగల అవశ్యకతను గమనించి, తెలుగువాణ్ణిగా, చరిత్ర విద్యార్థిగా, ఈ లోటును తీర్చటం నా ధర్మంగా భావించి ఈ శాసన ప్రచురణకు పూనుకొన్నాను. ప్రాకృత, సంస్కృత భాషా జ్ఞానంలో నాకుఉన్న లోటుపాట్ల వల్ల ఈ శాసన ప్రచురణ కృషిలో ఎట్టి లోపం ఏర్పడలేదు. ఎందువల్లనగా, అశోక శాసనాలయొక్క ప్రాకృతమూలాలు, వాటి పాఠాంతరాలతో, పండిత వ్యాఖ్యలతో, వివరణలతో ఉన్న ప్రచురణలు చాలా ఉన్నాయి అట్లే వాటికి పండితులు కావించిన సంస్కృత ఛాయలు కూడా ఉన్నాయి చిలుకూరి నారాయణరావుగారు 1928లో ప్రచురించిన "అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనము"లలో, ప్రాకృతమూలాలకు ససంస్కృతచ్ఛాయ ఇచ్చిఉన్నారు. 1950లో అడయార్‌లైబ్రరీ, మద్రాసు

వారు ప్రకటించిన 'EDICTS OF ASOKA' లో, జి. శ్రీనివాసమూర్తి, ఎ. యస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్లు ఇంగ్లీషు అనువాదంతోపాటు, సంస్కృతచ్ఛాయను సమకూర్చారు. నేను ఈ రెండు సంస్కృత ఛ్ఛాయలను పోల్చిచూచి ఈ గ్రంథంలోని సంస్కృతచ్ఛాయను సమ కూర్చాను సామాన్య జనులకుకూడా శాసనాలలోని విషయ పరిజ్ఞానం అందుబాటులో ఉండేటందుకై తెలుగు అనువాదం వ్యావహారిక భాషలో చేశాను నా పరిశ్రమ, అధ్యయనం ఎక్కువమంది పండితుల ఎరుక లోనికి, పరిశీలనకు రావాలనే ఉద్దేశంతో చారిత్రక ఉపోద్ఘాతాన్ని, తెలుగు, ఇంగ్లీషు భాషలలో రెంటిలోనూ పొందుపరచాను

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని విశ్వవిద్యాలయాలు అశోక చరిత్ర అధ్యయ నాన్ని ప్రత్యేక విషయంగా ప్రవేశపెట్టి, అశోక ధర్మశాసనాల అధ్యయ నాన్ని ప్రోత్సహించాలని ఆశిస్తున్నాను, అబిలషిస్తున్నాను. అట్టి అధ్యయ నం విద్యార్థికి విద్యా విషయంలోనేగాక, నైతికంగాకూడా మేలు చేకూరు స్తుంది. అశోకుడు ప్రజలకు ప్రబోధించ దలచిన ధర్మం భారతీయ సనాతన ధర్మమే. దీనిని అశోకుడు రెండో లఘు శిలాశాసనంలో 'పొరాణా పకితీ' (పురాణీ ప్రకృతిః) అని పేర్కొన్నాడు. కలహాలతో, హింసతో ఛిన్నాబిన్నంగా ఉన్న నేటి ప్రపంచంలోని పౌరులందరూ, అహింస, సహనం, సమవాయం, శాంతి, దీనవత్సలత, దయ, సాంఘిక నీతి ప్రబోధించే అశోకశాసన సందేశాన్ని, అధ్యయనంచేసి, ఆచరణలో పెట్టవలసిన అవసరం ఎంతైనాఉంది అశోకుని కాలంలోని ప్రజలకు ఈ సందేశం ఎంత అవసరమో, అంతకుమించి, నేటి ప్రపంచప్రజలకు ఈ సందేశం అవసరము, అనుసరణీయము.

ఈ గ్రంథాన్ని ప్రకటించటానికి 1986 లో నేను చేసిన ప్రయ త్నాలు ఆర్థిక అవరోధాలవల్ల ఫలించలేదు. ఇప్పుడు దీనిని పండితామో దానికి సమర్పించ గలిగినందులకు సంతోషిస్తున్నాను.

ప్రమాణ సిద్ధాంత విరుద్ధమత్ర
యత్కించి దుక్తం మతి మాంద్యదోషాత్ ।
మాత్సర్య ముత్సార్య తదార్య చిత్తాః
ప్రసాద మాధాయ విశోధయన్తు ॥

సి. వి. రామచంద్రరావు.

EDICTS OF ASOKA

A RETOSPECT AND REVIEW

(A Historical Introduction)

I RETROSPECT

The edicts which the Mauryan emperor Aśōka had issued in the third century B C are unique in the annals of Indian epigraphy With great solicitude for the peace and happiness, and for the moral uplift of his people, Aśōka got these edicts inscribed, imperishably, on slabs and pillars of stone through the length and breadth of his vast empire These edicts furnish us with interesting details of the life and career of Aśōka, of his administration, of the social and religious conditions of his times, most of all, they tell us of the *Dharma* which the emperor sought to propagate among the people of his empire, and in the neighbouring kingdoms, and of the exertions he had made towards its propagation Unfortunately, in the long course of time subsequent to Aśōka, Indians had lost sight of these edicts The Chinese Buddhist pilgrims, Fa-hien and Hieun Tsang, who, respectively, visited India in the fifth cenury and the seventh century A D refer, to the Aśōkan topes and inscriptional pillars which they had seen, in their Indian itineraries But these pilgrims could not speak much to us, of these inscriptions Even by their times, they could not get an Indian who knew the script and the language of these inscriptions, who could read the inscriptions and inform them of their contents Subsequent to the visit of these Chinese pilgrims, in the long span of time up to the nineteenth century, Indians, the laity and the learned, had become completely unaware and oblivious of the Aśōkan edicts In the modern period of our history, it

were the oriental scholars of the West who brought to light the existence of these invaluable inscriptions With indefa tigable zeal and effort they discovered the inscriptions deciphered the script read the texts they collated the texts interpreted their contents with the facts of history and declared to the world the greatness and g ory of Asoka the man and the ruler By their contributions and researches on the history of Asōka these Western oriental scholars greatly exalted the glory of Indian civilisation and culture and they thus won the eternal gratitude of all Indians

In the modern period the quest of scholars for the dis covery and disclosure of Asōkan edicts is an interesting saga of great adventure Emperor Asoka endited his edicts -called by him as *Dharma lipis* and *Dharma Śrāva ṇas* - on stones and stone pillars situated in his empire in places where people gather in large numbers such as pilgrim centres cross roads of highways capitals of the provinces and other centres of adminsitration It was his earnest desire that at such places the majority of his people should get exposed to his edicts get inspired by the ethical principles of the *Dharma* therin and practise them in their life But in the long course of time and of history many if not all of these places turned desolate some became places of wilderness with no apparoach to them some others became hamlets of little importance

But all the places where Asokan edicts were erected did not go unnoticed We are told by the medieval historian Shams-i Sirāj in his *Tārīkh i Fīroz Shāhi* that Firōz Shah Tughlak the Sultan ot Delhi (A D 1351 1388) was impressed by the architectonic skill and beauty of the Asokan Pillar Edict at Tōpra (in Haryana) and got it removed to Delhi as a trophy The arrangement for the removal involved the construction of a

special carriage with 42 wheels, to each of which was fastened a rope At each of these ropes pulled 200 men, so that the carriage with the weight of the pillar had to be drawn by as many as 8400 men Sirāj also informs us that Fīrōz removed to Fīrōzābād (Delhi), the pillar edict at Mīrat (U P) Of the knowledge that Sirāj could gather about these pillars, he records "These columns had stood in those places from the days of the Pandavas The author (Siraj) has read in the works of good historians that these columns had been the walking sticks of the accursed Bhim" After they were erected at Delhi, Fīrōz wanted to know the contents of the edicts Sirāj says "Many Brahmans and Hindu devotees were invited to read them, but no one was able It is said that certain infidel Hindus interpreted them as stating that no one should be able to remove the obelisk from its place till there should arise in the latter days a Muhammadan king named Sultan Firoz" Siraj also informs us that Timur, who invaded Delhi in A D 1398 saw these two pillars and declared that in all the countries he had traversed he had never seen any monuments comparable to these It is said that Akbar was responsible for the removal of the Aśōkan pillar at Kauśāmbi on the Yamuna, to Allahabad Therefore, it is amply clear, from Sirāj's narration, that by Fīrōz Shāh Tughlak's time (14th century), none was there among the people of the country who knew of the existence of Aśōkan edicts, and of the script and language of these edicts

In modern historical research and investigations, the discovery of the Aśōkan edicts which the world had since long forgotten, and the recovery of long-lost knowledge of Aśōkan script, are romantic events of history that evoke wonder and interest. Even after the script was deciphered and the texts of the edicts read, the correct understanding and interpretation of the texts remained a problem for long Over long years,

IV

Asokan scholarshiphas had several aspects such as the discovery of the edicts the decipherment of the scripts the reading of the texts and their collation the understanding and interpretation of the texts and presenting their contents in their proper historical perspective In all these several aspects Asōkan scholarship has now to record the progress of achievement of scholars and of events which span more than two centuries Here we shall highlight only a few important stages and events of this progress

The discovery of Asokan edicts commences in 1750 when Padre Tieffenthaler brought to light the Asokan inscription on the Delhi Meerut Pillar Since then the curioisty the search the daring even at risk of life and the perseverant efforts of a number of scholars and adventurers * brought to light the several Asōkan edicts that were found scattered at different places in India By 1837 the Barabar Cave Inscriptions the Delhi Tōprā the Allahabad Kosam Pillar Inscrptions the Girnar the Shāhbazgarhi Rock Edicts were discovered and their texts were published in the journals the *Asiatic Reasearches* and the *Journal of the Asiatic Society of Bengal (JASB)* A copy of the Allahabad Pillar Inscription made by Lieut T S Burt was published in the *JASB* Vol III 1834 together with a classified table of Asōkan letters made by James Prinsep who was Mint Master of the East India Company at Calcutta Prinsep could then

---

* Some of these scholars are J H Harrington Hodges Captain Polier Sir William Jones Captain James Hore Major James Todd T S Burt James Prinsep M A Court Major P L Pew Lt Kittoe Rev Dr J Wilson Captian Lang E L Ravenshaw C Mason Norris Sir Walter Eliot Forrest Carlyle Col Ellis Cunningham Burnouf Oertel C Beade Fuhrer Pandit Kamalakanta Bhagawanlal Indraji etc

only decipher Aśōkan *ā, ē* and *anusvāra,* and after six months' study, *ya, va* and *sa* In 1837, Prinsep published his complete reading of the entire text of the Delhi - Tōprā Edict in the *JASB* Vol VI Further progress was achieved by him in 1838, when he published the correct reading and English translation of the two inscriptions at Dhauli and Girnār, in the *JASB* Vo VII By a comparative study of the Dhauli and Girnār Edicts, Prinsep found that they were identical in script, language and contents Between 1840-1879, the Aśōkan Rock Edicts at Sahasrām, Babhra(u), Jaugada, Kālsī, Bairāt and Rūpnāth, and the Pillar Edict at Rāmpūrwā were discovered In 1840, Norris first deciphered in Europe the word *Dēvānām-piyasa* written in Kharōṣ(h)ṭhī in the Shāhbāzgarhī Rock Edict The same year, Captain Kittoe read and translated the Bhabru Rock Edict, "with the aid of the learned Pandit Kamala Kanta" (*JASB,* IX) All these studies culminated in the epoch-making publication of General Alexander Cunningham on the inscriptions of Aśōka, Viz , the *Corpus Inscriptionum Indicarum (CII),* Vol I Further progress in Aśōkan scholarship was achieved by 1925, by which date the Aśōkan Edicts at Sōpāra, Mānsehra, Nigālīsāgar, Rummindei, Sārnāth, and Māski, and three Aśōkan Edicts in Mysore State, were brought to light Another stage in the completion of Aśōkan studies is marked by the new and revised edition of the *C I I,* published by Hultzsch in 1925 Between 1880-1925, considerable advance was made in Aśōkan studies, by way of a number of publications by a number of scholars Among these may be mentioned Senart's *Les Inscriptiones de Piyadaşi* (1881) and Buhler's editions of the Edicts of Aśōka in *Epigraphia Indica,* Vols I and II Mention should also be made of the important contributions made from time to time by scholars like Fleet, O Franke, V A Smith, Luders, Michelson, F W Thomas, Hultzsch, D R Bhandarkar,

K P Jayaswal Bhagavanlal Indraji B M Barua A C Woolner and a few others

Minor Rock Edicts I II and Rock Edicts I XIV of Asōka were discovered at Erragudi in the Pattikonda Taluk of Kurnool District Andhra Pradesh in 1928 The discovery was announced by the Director General of Archaeology in the newspapers in a communique dated the 11th Febiaury 1929 Southern version of Minor Rock Edicts at Rajula Mandagiri about 35 K Ms away from Erragudi were copied by the learned Assistants of Col Colin Mackenzie towards the end of the eighteenth century itself These copies can be seen in the following volume of *Mackenzie Manuscripts* preserved in the Madras Government s Oriental Manuscripts Library Local Records Vol 29 Sheet 28 Title 55 Though a learned scholar and advocate of Madras T G Aravamudan sent an eye copy of these edicts to the Epigraphist for the Government of India the department failed to locate the spot of the inscriptions till December 1953 then only copies of the inscription were taken by the Epigraphy Department for publication

In 1947 India became independent Whatever be the reasons no new find spots of Asōkan inscriptions have been discovered between 1928 1950 In the thirty years from 1950 to 1980 as a result of the efforts of Indian scholars and of the Departments of Arachaeology and Epigraphy many new find spots of Asōkan Edicts have been discovered In very recent times in 1977 Minor Rock Edicts I II of Asoka were discovered at Nittūru in Bellary District (Karnataka) and in 1978 at Udegolam about 5 K Ms from Nittūru Minor Rock Edicts I and II were discovered The efforts made in the discovery of new find spots of Asōkan edicts and the further progress made in Asōkan studies in the period from 1947 up

till now, is discussed, in the 'Review' of Aśōkan Edicts that follows

II REVIEW

Aśōkan Edicts as Sources of History In the extensive collection of inscriptions, pertaining to Indian history, that have been available till now, the edicts of Aśōka, as sources of history are inestimable and unparalleled These edicts have been found at several places in the Aśōkan empire, which, in undivided India, extended from Puṇḍranagara or Mahāsthān on the banks of the river Karatōya (in the Bogra Disttict of present day Bangladesh) in the east to Puruṣapura or Peshawar (in Pakistan) in the west, and from Karnataka in the south to Kashmir in the north, and beyond the natural frontiers of India, they have been found in Afghanistan, which formed a part of the Aśōkan empire These edicts mention Aśōka's regnal years and express themselves in Aśōka's own words As an autobiography of Aśōka, incised in imperishable stone, these edicts, as a source of history, are unique In these edicts, Aśōka had manifested to us the tenets of his moral code, referred to by scholars generally as *Aśōka Dharma*, and the aims and ideals of the administration, which he fashioned and made an instrument for the propagation of this *Dharma* The provenance of these edicts indicates to us the extent of the empire of Aśōka

Language All the inscriptions of Aśōka that have been available so far within India are in Prākrit language Prākrit was the generic name given to the spoken language of the people It had also been the official language of the rulers and the royal courts of India, till Sanskrit, the language of scholars and sacerdotalism, commencing with the rule of the Guptas in the fourth century A D, in the course of the next century. gradually replaced Prakrit as the official language of India,

Allowing for a few dialectical variations between the eastern and the western parts of the Mauryan empire the Aśokan edicts were written in the Māgadhi Prakrit which was the court language at Pāṭaliputra the capital of the empire

Among countries outside the boundaries of undivided India but contiguous with it it was only in Afghanistan that Aśokan inscriptions have been discovered so far As mentioned above Afghanistan formed a part of Aśoka s empire An inscription from Lampaka (Lamghan) on river Kabul near Jalalabad suspected to be Aśoka s was written in Aramaic language A bilingual Aśokan inscription from Kandahar was written in Greek and Aramaic Another inscription from the same place was written in the Greek language

Script Except the inscriptions from Mānsehra and Shāhbāzgarhi in the north west (now in Pakistan) Aśokan inscriptions from all other regions of India were written in the Brāhmi script In the north west closer to Persia (Iran) the inscriptions were written in Kharōsthi script related to the Perso Aramaic languages But in the Minor Rock Edict of Aśoka from Brahmagiri (Karnataka) only the last line of the inscription which says that the inscription was inscribed by the scribe called Chapaḍa (*Chapaḍena likhite lipikareṇa*) was written in Kharōsthi script where as the rest of the inscription was in Brāhmi script evidently the scribe belonged to the north west

The Kharosthi script was written from right to left Generally the Brāhmi script was written from left to right But in the Minor Rock Edict of Aśoka from E(Ya)rraguḍi (Andhra Pradesh) in the Brahmi script we find a few lines written in *Boustrophedon* that is from right to left left to right and so on in order Probably this was a vestige of the tradition of the method of writing that was prevalent among the people of the Indus Valley civilization

IX

Classification of the Inscriptions and their Provenance

Aśōkan Inscriptions may be classified as follows

i Minor Rock Edicts
ii Major Rock Edicts, also called simply as Rock Edicts
iii Cave Inscriptions
iv Pillar Edicts
v Minor Pillar Edicts
vi Inscriptions, suspected to be Aśōka's
vii Edicts, discovered beyond the frontiers of undivided India

i) *Minor Rock Edicts,* Minor Rock Edicts are only two in number Of these the second is appended to the first and is found only at a few places, and not at all the places where the Minor Rock Edicts have been found The Minor Rock Edicts have been discovered at the following places In brackets, against each place, the state or province in which it is situated and the year of its discovery have been shown

North India

1, Sahasrām (Bihar, 1839)
2 Ahraurā (Uttar Pradesh, 1965)
3 Bairāt (Rajasthan, 1872)
4 Bahāpur, New Delhi (Delhi, 1967)
5 Rūpnāth (Madhya Pradesh 1872)
6 Gujarrā (Madhya Pradesh, 1956)
7 Pānguräriā (Madhya Pradesh, 1976)

South India

8 E(Ya)rragudi (Andhra Pradesh, 1929)
9 Rājula Mandagiri (Andhra Pradesh, 1953)
10 Brahmagiri (Karnataka, 1891)

11 Siddhapura (Karnataka 1891)
12 Jatinga Rāmēsvara (Karnataka 1891)
13 Māski (Karnataka 1915)
14 Gavimatha (Karnataka 1931)
15 Pālkigundu (Karnataka 1931)
16 Nittūru (Karnataka, 1977)
17 Udegōlam (Karnataka 1978)

Among the places mentioned above the complete text of Minor Rock Edict I is found at Rūpnāth at the other places it is found with slight variations of the Rūpanāth text and with lacunae in the text which were the result of the ravages of time Minor Rock Edict II appended to Minor Rock Edict I is found only at Erragudi and Rājula Mandagiri in Andhra Pradesh and at Nittūru Udegōlam Jatinga Rāmēsvara Siddhāpura and Brahmagiri in Karnātaka It may be observed that all these places are in South India and no text of Minor Rock Edict II has so far come forth from North India At Erragudi the Minor Rock Edicts are followed by the Fourteen Major Rock Edicts Asōka is mentioned by his name only in a few Minor Rock Edicts in all the other inscriptions including the Major Rock Edicts and the Barābar Cave Inscriptions he is mentioned either by one or both of his titles viz *Dēvānāmpriya* and *Priyadarśi* *(Dēvānampiya Piyadasi in Prākrit)* Only in the Minor Rock Edicts at Maski Gujarrā Nittūru and Udegolam he is referred to by his proper name Asōka It was the Maski inscription discovered in 1915 which confirmed the identity of Asoka with the Rāja or ruler who referred to himself as *Dēvānāmpriya* and *Piyadasi* in inscriptions and removed the lingering doubts of a few scholars regarding this identity

Minor Rock Edicts Contents

Minor Rock Edict I informs us that though Asōka had been a lay disciple of Buddhism for more than two and half

years, he had not been energetic for one year (in the practice and propagation of *Dharma*) and that since joining the Buddhist Clergy *[Sangha]* a year ago he had exerted himself strenuously in the cause of the *Dharma.* It exhorts the poor and the rich to be energetic in their exertion of the practice of the *Dharma* and that even the poor man (*'ksudra'*), if he was energetic could attain the great heaven. Aśōka orders that for this purpose (of exhortation of people to be energetic in the pursuit of the *Dharma* and for the promotion of the *Dharma*) the edict must be written on rocks and stone pillars Minor Rock Edict II mentions certain moral principles and ethical practices which may be taken as the gist of Aśōka's *Dharma* or the Law of Piety which finds its elaboration in the Major Rock Edicts and the Pillar Edicts It exhorts people to serve their parents, to show respect for living creatures, to show reverence to the teacher, to speak the truth, and to show courtesy towards one's relations This it says is *Purāṇa Prakriti* or the ancient nature of Piety, which confers longevity on one who follows it

The texts of Minor Rock Edict I at Brahmagiri, Siddhāpura and Jatinga Rāmēśvara mention that by the command of the Prince-Viceroy (*Āryaputra*) and high officials (*mahāmātras*) at Suvarṇagiri, the instructions of Dēvānāmpriya, i e, Aśōka as contained in the edict, were to be addressed to the high officials at Isila From this statement, it is inferred that the officers stationed at Isila, evidently a divisional centre of administration, were subordinate to the Prince-Viceroy and the high officials stationed at Suvarṇagiri Suvarṇagri appears to be the administrative capital of the southern region of the Aśōkan empire Isila can be identified either with Brahmagiri or with Siddhāpura Among the places in South India, where the Aśōkan inscriptions have been discovered, it is only at Erragudi (Pattikonda Taluk, Kurnool District, Andhra Pradesh) that the fourteen Major Rock Edicts of Aśōka have been found

together with the two Minor Rock Edicts And at Rajula Mandagiri a short distance away from Erragudi we find the two Minor Rock Edicts These facts indicate that Erragudi was a place of great administrative importance and probably the administrative capital of the southern region of the empire Some scholars have identified Erragudi with Suvarnagiri from where the Prince Viceroy (*Āryaputra*) issued orders to the officers at Isila as mentioned above They find support for this identification in the existence of a village called Jonnagiri very near to Erragudi The word *Jonnagiri* in Telugu is taken to be the equivalent of *Sonnagiri* in Prakrit or *Suvarnagiri* in Sanskrit

Bhābrā Minor Rock Edict Besides the two Minor Rock Edicts mentioned above respectively called as Minor Rock Edict I and Minor Rock Edict II another Minor Rock Edict of Asōka was discovered on a boulder in the Bhābrā hills near Bairāt Rajasthan This Minor Rock Edict was transferred to the Indian Museum Calcutta and hence is referred to as the Bābhrī Edict or the Calcutta Bairāt Edict In this edict Asōka is referred to as Priyadarsi the ruler of Magadha (*piyadasi lājā māgadhe*) In this edict Asōka declares his faith in the Buddha the Dharma and the Saṅgha the three jewels of Buddhism and exhorts the Buddhist monks and nuns to study daily seven Buddhist texts in which Lord Buddha had personally expounded certain precepts of piety Probably when this edict was issued Asōka as a Buddist monk was in residence in the Buddhist monastery at Bairāt

All the Minor Rock Edicts mentioned above unequivocally point out that Asoka had become a Buddhist

ii) *Major Rock Edicts* The Major Rock Edicts of Asōka are fourteen in number These are generally referred to as Rock Edicts without the epithet Major The texts of these fourteen edicts either in entirety or with a few lacunae and with

slight variations of text are found at the following places The state or province in which it is situated, and the year of discovery are given in brackets

i Shābāzgarhī (Pakistan, Peshawar District, 1836)

ii Mānsehra (Pakistan, Hazra District, 1899)

iii Kālsī (Uttar Pradesh, Dehradun District, 1860)

iv Girnār (Gujarat, 1822)

v Sopārā (Maharashtra, Thana District, 1882, 1956)

vi Dhauli (Orissa, Puri District, 1837)

vii Jaugada (Orissa, Ganjām District 1850)

viii Erragudi (Andhra Pradesh, Kurnool District, 1929)

Of the above places the texts of the edicts at Kālsī are in their entirety At Shāhbāzgarhī, Mānsehra and Girnār the texts have lacunae At Erragudi, all the edicts have their full texts and are preceded by Minor Rock Edicts I and II At Sopārā a fragment of a rock with a few words, and another fragment with more than a half of the ninth Major Rock Edict were found In the inscriptions discovered at Dhauli and Jaugada in Orissa, Rock Edicts XI, XII and XIII were not given and in their stead we find two edicts seperately addressed to the officers at Tōsalī (identified with Dhauli)and at Samāpā (identified with Jaugada) respectively in Kalinga, which had been conquered by Aśōka Hence these two edicts are called the Kalinga Edicts or Separate Edicts I and II

Of the edicts mentioned above, those at Shāhbāzgarhī and at Mānsehra are written in Kharōsthī script, the rest of the edicts are all in the Brāhmi script The language of all the edicts, without exception, is Prākrit.

Major Rock Edicts Contents The First Rock Edict speaks of the measures taken by the emperor to protect animal life It says that in the royal kitchen the two peacoks and a deer that were till then being killed for curry should not be killed henceforth It also prohibits animal sacrifices made by people at religious congregations Rock Edict II speaks of the arrangements made by Asoka for the medical treatment of humans and animals in the Greek kingdoms of Antiochus and his feudatories and in the neighbouring kingdoms of the Colas the Pandyas the Satyputras the Keralaputras and the Tāmraparni (i e Ceylon) Rock Edict III ordains that once in five years officers called Yuktas Rajukas and Pradēsikas should go on tours within their administrative jurisdictions for the pro pagation of the *Dharma* and official work It also exhorts people to follow the moral code which includes precepts such as respect for parents teachers elders etc This moral code is emphasised again in the Fourth Rock Edict and Asōka wishes his progeny to promote his *Dharma* Rock Edict V mentions the appointment of officers called the Dharmamahāmātras by Asoka and mentions some of their duties The Sixth Rock Edict mentions the appointment of Royal Reporters called Prativēda kas and defines their duties Rock Edict VII commendingly speaks of such qualities as self control (*samyama*) purity of thought (*bhāva suddhi*) thankfulness (*Kritajñata*) etc devoid of which man becomes mean The Eight Rock Edict says that Asōka gave up tours of animal hunt and replaced them with tours of *Dharma* and commenced the latter with a visit to Sambodhi or Bodh Gaya in tne tenth year of his coronation The Ninth Rock Edict defines the ceremony of *Dharma* and exhorts all people to practise it as it is effective for all time in gaining the object of this life and endless merit in the life to come or the next world Rock Edict X says that Asōka s exer tions in the promotion of the *Dharma* among the people were

put forth not with a view to gain fame or glory, but with a view to the after-life Rock Edict XI briefly explains the meaning of the gift of *Dharma*, the sharing of *Dharma*, and fellowship in *Dharma* The Twelfth Rock Edict speaks of religious toleration and the means by which it could be achieved The Thirteenth Rock Edict speaks of Aśōka'a victory over Kalinga, it speaks of the loss of human life, bloodshed and the consequent misery to human beings as a result of this war, it speaks of Aśōka's repentance over this loss of human life and misery, and his conviction that viciory by *Dharma* was the foremost victory. It says how Aśōka's efforts in the promotion of *Dharma*, in the neighbouring kingdoms of the Greek kingdoms of western Asia, among the kingdoms of the south, and among several tribes and peoples within his empire (all mentioned by their proper names), bore fruit The Fourteenth Rock Edict looks like a grand finale to the thirteen Rock Edicts that precede it It speaks of the *modus operandi* that Aśōka adopted to get the edicts indited on imperishable rock

iii *Barābar Cave Inscriptions* These inscriptions speak of the dedication of caves excavated by Aśōka in the Barābar hills, to the monks of the Ājīvika sect These are three in number Two are dated in the twelfth year of Aśōka's consecration, and the third is dated in the ninteenth year of consecration These are brief inscriptions of four or five lines The Barābar hills are about 25 K Ms from Gaya, the well - known pilgrim centre in Bihar These hills are called *Khalitaka Parvata* in the inscription

iv *Pillar Edicts* Some of the Aśōkan Edicts were inscribed on huge, tall, round tapering pillars, their length ranging any where from thirty to fifty feet and their weight ranging from thirty tons to fifty tons Aśōka caused these pillars

to be made with much architectural and sculptural elegance, for the specific purpose of inscribing his edicts These Majar Pillar Edicts or simply Pillar Edicts are seven in number But of these, the texts of six, with slight variations of text, were found on pillars situated at the following places

1 Delhi-Meerut This pillar was transferred from Meerut to Delhi by Fīrōz Shāh Tughlak (1351 - 1388 A D), Sultān of Delhi

2 Lauriya Ararāj (North Bihar)

3 Lauriya Nandangarh (North Bihar)

4. Rampurwa (North Bihar)

5 Allahabad-Kōsam This pillar was originally found at Kauśāmbi or modern Kōsam, 45 K M south-west of Allahabad, on the banks of the yamunā This pillar edict is now in the Allahabad fort On this pillar, besides the six Major Pillars Inscriptions, we have two minor inscriptions of Aśōka, called respectively, the Queen's Edict and the Kauśāmbi Edict

6 Delhi-Toprā This pillar was originally at Toprā, a place 300 K Ms south-west of Delhi, on the banks of the Yamunā Like the Delhi - Meerat Pillar, this pillar was also transferred from Toprā to Delhi by Fīrōz Shāh Tughlak, The Seventh Pil ar Edict, besides the Six Pillar Edicts mentioned above, is available on this pillar only We do not know the reason for its absence on the other pillars, at places 1 to 5 above

Major Pillar Edicts - Contents

As in the Rock Edicts, the First Pillar Edict speaks of the need to cultivate the love of *Dharma* to obtain hapiness in this world and the next It instructs officers of high, or of low, or of middle rank or station and the frontier officials to practise *Dharma* and win over people to follow it The Second Pillar

Edict speaks of the commendable deeds did by Aśōka to serve as an example for the people in the pursuit of *Dharma* Pillar Edict III stressed the need of self-introspection for man The Fourth Pillar Edict says how Rājukas, who were high officials in charge of the administration of many hundreds of thousands of people could, by their fearless conduct and exhortation of *Dharma*, further the progress of *Dharma* among the people It says that Aśōka hnd entrusted the care of people to these officers, just as a parent entrusts his or her child to an experienced nurse Pillar Edict V consists of a fairly long list of animals and birds, the killing or cruel treatment of which was prohibited by the edict on certain specified days and under certain physical conditions of the animals Pillar Edict VI speaks of the intense solicitude of Aśōka in the promotion and propagation of *Dharma* The Seventh Pillar Edict can be considered as a gist of the Aśōkan Edicts on *Dharma*, it reviews the exertions made by Aśōka in promotion of *Dharma*, and the measure of success of these exertions It is a retrospect made by Aśōka on the success of his efforts in the promotion and propagation of *Dharma*

v *Minor Pillar Edicts* Minor Pillar Edicts were discovered at the following places

1 Allahabad Kōsam Queen's Edict
2 Allahabad Kōsam Kauśāmbī Edict
3 Sāncī (Madhya Pradesh)
4 Sarnāth (Uttar Pradesh)
5 Rummindei (Nepal)
6 Nigālī Sāgar Or Niglivā (Nepal)

1 *The Queen's Edict* As mentioned above, the Queen's Edict follows the six (Major) Pillar Edicts, on the Allahabad-Kōsam Pillar Though called the Queen's Edict, it was not actually issued by the queen It was issued by Aśōka

directing his officials (*Mahāmātras*) that all the donations and gifts such as gardens and houses made by his second queen Kāruvakī, mother of prince Tīvara, should be registered in her name only

2 *The Kauśāmbī Edict* 3 *The Sānc(h)ī Edict* 4, *The Sārnāth Edict* ,

The Kauśāmbī Edict follows the Queen's Edict on the Allahabad-Kōsam Pillar The Kauśāmbī Edict, and the Sānchī and the Sārnāth Minor Pillar Edicts, as well, register the order of the king regarding the punishment to be meted out to Buddhist monks and nuns, who try to bring about schism in the Buddhist church The text of these three inscriptions is the same, except for slight variations,

5 *Rummindei Pillar Inscription* 6 *Nigālī-Sāgar (Niglīvā) Pillar Inscription*

Rummindei is the *apabhramśa* or distorted form of the name Lumbinīdevī, the name of a village goddess, and the village was also called Lumbinīgrāma, after the goddess On the basis of Aśōka's pillar inscription there, the place had been identified with Lumbinīvana, the birth place of the Buddha Aśōka made a pilgrimage to the holy spot, and to commemorate his visit erected a stone pillar inscription there, mentioning it as the birth place of the Buddha and exempting the village of Lumbinī from tax, and fixing its contribution of grain (to the royal store-house) at one-eighth of the produce

At about the time when he visited the Lumbinīgrāma, Aśōka also appears to have visted the *st pa* of Konākamana Buddha, at Nigālīsāgar, and increased the *stūpa* to double its original size He erected a pillar inscription there mentioning this fact The Rummindei Pillar inscription says that Aśōka visited Lumbinīgrāma when he had been consecrated twenty years, but in the Nigāli-Sāgar inscription, the portion of the

inscription mentioning the date of Aśōka's visit is lost The inscription mentions that Aśōka made an earlier visit to the *stūpa*, when he had been consecrated fourteen years

It may be observed here that all the Pillar and Minor Pillar Inscriptions of Aśōka, so far discovered are from North India only, and none of them has so far come forth from South India A fragment of a Pillar Inscription from Amarāvati in Andhra Pradesh has been suspected to be Aśōka's, but it still lacks confirmation of its identity Similarly, it may be noticed that the Rock Edicts are found at places which were near the frontiers of the empire The places where the Minor Rock Edicts were located appear to be mostly minor divisional centres of administration Most of the Minor Edicts, whether Rock or Pillar, deal with Aśōka's affiliation with Buddhism and his concern for it

6 *Inscriptions suspected to be Aśōka's* One of of the inscriptions, suspected to be Aśōka's was discovered in Taks(h)aśilā (Taxila, Pakistan) and another inscription, also suspected to be Aśōka's, was found in Amarāvati (Andhra Pradesh) The Taksaśilā inscription is a rock inscription It is in Aramaic language and script This inscription appears to have been issued before Aśōka ascended the throne, and when he had been a Viceroy at Taksaśilā It was inscribed in honour of a high official, Romedote, who owed his advancement to 'Priy ', the Viceroy or Governor It cannot be said with certainty that the Viceroy rererred to is Aśōka, although the title given to the Viceroy suggests the word Priyadarśi, the title used by Aśōka

The inscription from Amarāvati is a pillar inscription If this is really an Aśōkan inscription, then this becomes an exception to the statement made above that no Aśōkan Pillar Inscription has been found in South India, so far Unfortunatelly, at

Amarāvati, only a fragment of the pillar was found, and hence the complete text of the inscription is not available In the seven lines of the inscription, in Prākrit language and Brāhmi script, now available a few words have been identified as those that often occur in the Aśōkan edicts, and hence, the inscription is surmised to be Aśōka's If this surmise is correct, then it can be said that the famous Amarāvatī *stupa* was originally built during the time of Aśōka

7 *Inscriptions beyond the Frontiers of Undivided India* So far, in countries other than India, undivided, and beyond its frontiers, Aśōkan inscriptions have been found in Afghanistan only They had been found at the following places

Lampaka Lampaka mentioned in the inscription has been identified with Lamghan, on the northern bank of the Kabul river, near Jalalabad The inscription is fragmentary It is written in Aramaic language and script and this would fit in with Aśōka's policy of using the language and script of the region The inscription is attributed to Aśōka on the basis of the text that has survived, which refers to the setting up of a pillar inscription by Dēvānampiya

Kandahār A bi-lingual inscription of Aśōka in Greek and Aramaic languages, and in the same scripts,and a Greek inscription of Aśōka in Greek script were discovered at Kandahār In the Greek-Aramaic bi-lingual inscription, the gist of Rock Edict IV and of Rock Edict I is given, in brief This is the first inscription of Aśōka in Greek that has come to light and was discovered in 1958 It is inscribed on the rock of a hill In 1963, another inscription of Aśōka in Greek language and script was discovered at Kandahār The inscriptional rock had been lying at a place in Kandahār, in an abandoned state In this inscription, much of the matter of Rock Edict XII, and the early portion or Rock Edict XIII, were translated into Greek

The foregoing inscriptions point out that Afghanistan formed a part of the Aśōkan empire, and that the people there spoke the Greek and the Aramaic languages Selukus Nikator, after his defeat by Chandragupta Maurya in B C 305, ceded to the latter, parts of his empire called Gedrosia, Arachosia, Aria and Paropanisadai Of these Gedrosia has been identified with Makran, and the rest in order have been identified with Kandahar, Herat and Kabul regions, in Afghanistan Therefore, Afghanistan had been a part of the Mauryan empire since the days of Chandragupta Maurya

The Chronology of Aśōkan Edicts The Aśōkan Edicts are dated in the years of Aśōka's coronation, which by scholarly consensus, is B C 269/268 The edicts mention the dates either with reference to the publication of the edict or with reference to significant events in Aśōka's life and history The formula for dating the inscriptions is usually contained in the phrase, *vasābhisitēna*, 'anointed years' We may illustrate it by the following two examples

> *dvādasa vasābhisitēna mayā idam ājñāpitam* (R E III-Girnar)
> "When I had been anointed twelve years, I commanded thus"
> *tē dasa vasābhisitēna mamayā dhamma mahāmātā katā*
> (R E V - Kalsi)
> ' In the thirteenth year of my coronation, the Dharma-mahāmātras have been appointed"

In the past, scholars were exercised over the issue whether the years mentioned in the edicts were to be taken as current years or expired years But the issue was resolved finally, when in 1958, the Greek-Aramaic bilingual inscription of Aśōka became available The Greek inscription, in its English rendering begins thus "Ten years having elapsed (*from his installation*), King

Piodasses has shown mankind (*the way to*) Piety" (*Epigraphia Indica*, XXXIV, p 3) In Aramaic also, the inscription begins with an identical sentence From this inscription, it becomes clear that the years mentioned in the Aśōkan inscriptions are years that had expired and not years that were current This has now been agreed by all scholars In Pillar Edict VI, which had been issued when Aśōks had been consecrated twelve years, i e, in B C 242, Aśōka says "When I had been consecrated twleve years I caused pious edicts to be written .. " Therefore all the Aśōkan edicts had been issued and inscribed only after B C 268-12=256

Taking B C 268 as the initial and first year of Aśōka's coronation, we may now, by an analysis of the contents of Aśōkan edicts,* fix the chronology of the publication of the edicts, and of certain events in the life of Aśōka, thus

Chronology of the (issue of) Edicts

Minor Rock Edicts I & II	B C	256 - 255
Major Rock Edicts	B C	256 - 254
Barābar Cave Inscriptions, I & II	,,	256 - 255
Barābar Cave Inscription III	B C	249 - 248
Rummindei Pillar Inscription	,,	248 - 247
Nigalīsāgar (Niglīva) Pillar Inscription	,,	248 - 247
Major Pillar Edicts I to VI	,,	242 - 241
Queen's Pillar Edict	,,	241 - 240
Major Pillar Edict VII	,,	241 - 240
Minor Pillar Edicts (Sāñcī, Sārnāth & Kōśam)	,,	240 - 239

* A detailed analysis of the contents for chronology, is given in the Telugu Introduction

Events in the Life of Aśōka

Kalinga War (R. E XIII)	B C	260
Initiation into Buddhism (Minor Rock Edicts)	,,	260 - 259
Pilgrimage to Sambōdhi or Gaya (R E VIII)	,,	258
Initiation of efforts for the spread of *Dharma* (Kandahar Edict)	,,	258
Dedication of Barābar Caves 1 & 2 to Ājīvikas	,,	258
Appointment of *Dharmamahāmātras* (R E V)	,,	255
Appointment of *Prativēdakas*('Reporters')R E VI	,,	255 - 254
Pilgrimage to the *stūpa* of Konakamāna (Niglīva Insc)	,,	254
Dedication of Barābar Cave 3 to Ājīvikas	,,	249
Pilgrimage to Lumbinīgrāma (Rummindei Insc)	,,	248
Pilgrimage to the *stūpa* of Konakamāna a second time (Niglīva Insc)	,,	248

No inscription of Aśōka, which could be said to have been published after B C 240-239, has come to light so far. The *Purāṇas* assign 36 years for the reign of Aśōka, where as the Sinhalese Buddhist texts, the *Mahāvaṃśa* and the *Dīpavaṃśa* assign him a reign of 37 years Therefore Aśōka's reign may be said to have ended in B C 268-36/37=B C. 232/231

—*C V Ramachandra Rao*

— *SELECT BIBLIOGRAPHY* —

AŚŌKAN INSCRIPTIONS EDITED INDIVIDULLY BY SCHOLARS,

BUHLER G (1) Asokan Rock Edicts according to Girnar, Shabazgarhi, Kalsi and Mansehra Versions' *Epigraphia Indica*

(*EI*), II, Pp 447-472 (2) 'The Asoka (Pillar) Edicts of Padarik (Rummindei) and Nigliva' *EI*, V, Pp 1-6

FILLIOZAT J 'Graeco-Aramaic Inscription of Asoka near Kandahar' *EI*, XXXIV, Pp 1-8

HERZFELD E, 'A New Asokan Inscription (in Aramaic) from Taxila' *EI*, XIX, Pp 251-253

KRISHNA SASTRI H *The New Asokan Edict of Maski*, Hyderabad Archaeological Series No 1, Calcutta, 1915

SIRCAR D C (1) 'Gujjara Inscription of Asoka' *EI*, Pp 205-210, (2) 'Rajula-Mandagiri Inscription of Asoka, *EI*, XXXI, Pp 211-218 (3) 'Sopara Fragment of Rock Edict IX of Asoka' *EI*, XXXII, Pp 29-30 (4) 'Erragudi Edicts of Asoka' *EI*, XXXII, Pp 1-28 (5) 'Fragmentary Pillar Inscription from Amaravati' *EI*, XXXV, Pp 40-43 (6) 'New Delhi Inscription of Asoka' *EI*, XXXVIII, Pp 1-4

SCHLUMBERGER D & BEVENISTE E 'A New Greek Inscription of Asoka at Kandahar' *EI*, XXXVII, Pp 193-200

SRINIVASA RITTI "Newly Discovered Edicts of Asoka rom Karnataka", Paper, Fifth Conference of the Epigraphical Society of India, Bangalore, 1979

MODERN WORKS English

Mukherjee R K *Asoka*, 1929, *Asokan Inscriptions, A Commentary*, 1942

Nilakanta Sastri K A *Age of the Nandas and Mauryas*, (2nd Ed), 1967

Romila Thapar *Asoka and the Decline of the Mauryas*, 1973

Sircar D C *Asokan Studies*, 1979

Telugu

Narayana Ravu Cilukuru *Asoka Dharma Śāsanamulu*, 1929

అశోక ధర్మశాసనాలు

(ఆముఖం)

I. అన్వేషణ - ఆవిష్కరణ

క్రీ. పూ. మూడోశతాబ్దంలో మౌర్య చక్రవర్తి అశోకుడు తన ప్రజల సుఖశాంతులను, ధర్మోన్నతిని కాంక్షించి, శాశ్వతంగా ఉండే రీతిలో, శిలాక్షరంగా వేయించిన ధర్మశాసనాలు భారతదేశ శాసన వాఙ్మయంలో అపూర్వమయినవి అశోకచక్రవర్తి జీవిత విశేషాలను గూర్చి, చరిత్రనుగూర్చి, అతని కాలంలోని పాలనా విశేషాలనుగూర్చి, సాంఘిక, మత పరిస్థితులనుగూర్చి, అన్నిటికీమించి అతను తన సామ్రాజ్యంలోనూ, ఇరుగు పొరుగు రాజ్యాలలోను వ్యాప్తిచేయటానికి సమకట్టిన ధర్మాన్నిగూర్చి అనేక విషయాలను మనకు ఎరుకపరచే ఈ శాసనాలు కాలగమనంలో కనుమరుగయిపోయాయి. క్రీ శ అయిదో శతాబ్దంలో, భారతదేశాన్ని దర్శించిన చైనా బౌద్ధ యాత్రికుడు ఫాహియానూ, ఏడో శతాబ్దంలో భారతదేశాన్ని దర్శించిన మరొక చైనా బౌద్ధ యాత్రికుడు హ్యూయన్‌త్సాంగూ, వారు రచించిన యాత్రా గ్రంథాలలో తాము దర్శించిన అశోక నిర్మితాలైన స్తూపాలను, శాసన స్తంభాలను కొన్నిటిని పేర్కొన్నారు. కాని వాటినిగూర్చి వారు ఎక్కువగా ఏమీ చెప్పలేక పోయారు వాటి లిపిని గుర్తించి, శాసనపాఠాన్ని చదవటం వారికి సాధ్యంకాలేదు , ఆ లిపి తెలిసి, వాటిని చదివి, వాటిలోని విషయాన్ని తెలుపగల భారతీయుడెప్పుడూ ఆనాటికే వారికి లభ్యపడ్డట్టులేదు. అందుచేత వాటిలోని విషయమేమిటో వారికి అవగతం కాలేదు. వారి తరువాతికాలంలో, ఈ శాసన శిలలను, స్తంభాలను, భారతదేశంలోని పండితులు, పామరులు, వెయ్యేండ్లకు పైబడి,

పందొమ్మిదో శతాబ్దంవరకు, పూర్తిగా విస్మరించారు అశోక శాసన లనేవి కొన్ని ఉన్నాయి అనే విషయాన్నె భారతీయులందరూ మరచి పోయారు ఆధునిక యుగంలో వీటిని వెలుగులోనికితెచ్చి, వాటిలిపిని గుర్తించి, శాసనపాఠాలను చదివి, అందులోని విషయాలను చరిత్రతో సమన్వయించి అశోకచక్రవర్తి చరిత్రను, మహోన్నతము ఉదాత్తము అయిన అతని వ్యక్తిత్వాన్ని,మనతను ప్రపంచానికి వెల్లడించి, భారతీయ సంస్కృతికి, చరిత్రకు ఎనలేని ఔన్నత్యాన్ని చేకూర్చి,భారతీయులంద రికీ ప్రాతః స్మరణీయులైనవారు పాశ్చాత్యులైన ప్రాచ్య పండితులు.

ఆధునిక యుగంలో అశోకశాసనాల ఉనికిని మరలా కనుక్కో వటం, వాటికైన అన్వేషణ ఆసక్తికరమైన ఒక గొప్ప సాహసగాథ. తన సామ్రాజ్యంలో, ప్రజలు దండిగాచేరే చోట్లలో, యాత్రా కేంద్రాలలో, రహదారుల కూడళ్ళలో, జనసమ్మర్దాలయిన రాష్ట్ర రాజధానులలో, పాలనా కేంద్రాలలో అశోకచక్రవర్తి, "ధర్మలిపులు" "ధర్మశ్రావ ణాలు" అనే పేరుతో ఈ శాసనాలను శిలలపై, శిలాస్తంభాలపై చెక్కించాడు. అట్టాటి స్థలాలలో, ఎక్కువమంది ప్రజలు తన ధర్మ సందేశాలను చదివి ఉత్తేజం పొందాలనీ, వాటిలోని ధర్మాలను ఆచ రించాలనీ ఆకాంక్షించాడు కాని, చరిత్రగతిలో, కాలగతిలో, అశోక శాసనాలున్న ఈ స్థలాలు అనేకం, జనశూన్యాలై, నామరూపరహితాలై, దారీ, తెన్నూలేని స్థలాలైపోయాయి, కుగ్రామాలైపోయాయి, అడవులై పోయాయి.

అయితే, అశోకశాసనాలు, అవి ఉన్నస్థలాలు అన్నీ ఇలా మారుమూలలలో కనుమరుగై పోలేదు ఢిల్లీ సుల్తాన్ అయిన ఫీరూజ్‌షా తుఘ్లక్ (క్రీ. శ. 1351 - 88), నేటి హర్యానాలోని తోప్రాలో, ఉత్తర ప్రదేశ్‌లోని మీరట్‌లో ఉన్న అశోక శాసనస్తంభాలనుచూచి, ఆ సంభాల

నిర్మాణాన్ని మెచ్చుకొని, క్రీ శ, 1356లో, (అంటే అశోకునికి పదహారు వందల ఏండ్ల తర్వాత), వాటిని ఢిల్లీకి తరలించినట్లు మధ్యయుగ ముస్లిం చరిత్రకారుడు షంసిసిరాజ్, తారీఖ్-ఇ-ఫీరూజ్‌షాహి అనే తన చరిత్ర గ్రంథంలో పేర్కొన్నాడు అట్లే కౌశాంబీలోని ఒక స్తంభ శాసనాన్ని అక్బర్ అలహాబాద్‌కు తరలించినట్లు తెలుస్తుంది. ఒక్కొక్కటి, సరాసరిన, 50 అడుగుల ఎత్తు, 50 అంగుళాల చుట్టుకొలత కలిగి, 30 నుంచి 50 టన్నుల బరువు ఉన్న ఈ స్తంభశాసనాలలో, తోప్రాలో లభించిన దానిని ఢిల్లి చేర్చటానికి ఫీరూజ్‌షా చేసిన విశేష ప్రయత్నాలను షంసిసిరాజ్ పేర్కొన్నాడు తోప్రాస్తంభాన్ని ఢిల్లీ చేర్చటానికి, ఫీరూజ్‌షా, 42 చక్రాలతో ఒక పొడవైనబండిని తయారు చేయించాడనీ, ఒక్కొక్క చక్రానికి కట్టినమోకును 200 మంది మనుషుల చొప్పున లాగి, ఆ స్తంభాన్ని యమునాతీరానికి చేర్చారని, దాదాపు 5000 నుంచి 7000 మణుగుల ధాన్యాన్ని మోయగల పెద్ద పడవలు చాలావాటిమీద దానిని యమున దాటించి ఢిల్లి (ఫీరోజాబాద్)కు చేర్చారని షంసిసిరాజ్ తెలుపుతాడు. ఇట్టి ప్రయత్నమేచేసి మీరట్‌వద్ద ఉన్న అశోక స్తంభ శాసనాన్నికూడా ఫీరూజ్ ఢిల్లికి చేర్చాడు. ఆ కాలంలో ప్రజలు వాటిని పాండవ మధ్యముడైన భీముని చేతికర్రలని చెప్పుకొనేవారనికూడా సిరాజ్ తెలుపుతాడు తోప్రా స్తంభాన్ని ఢిల్లి చేర్చినతర్వాత, ఫీరూజ్ కొంతమంది పండితులను పిలిచి, ఆ స్తంభం మీద రాసిఉన్నదానిని చదివి చెప్పమన్నాడు ఎవ్వరూ దానిని చదువలేకపోయారు కాని కొంతమంది తెలివైనవారు, రాజును మెప్పించటానికై, ఫీరూజ్‌షా తుఘ్లక్ అనే మహమ్మదీయరాజు అవతరించేదాకా, దాని స్థానాన్నుంచి ఆ స్తంభాన్ని మరెవ్వరూ కదలించలేరని రాసి ఉందని చెప్పారట! ఫీరూజ్ తర్వాత, 1398లో ఢిల్లిపై దండెత్తిన తైమూర్ ఈ స్తంభాలనుచూచి, ఇటువంటి అద్భుత స్మృతి స్తంభాలు

ప్రపంచంలో మరెక్కడాలేవని మెచ్చుకొన్నాడనికూడా సిరాజ్ తెలుపు తాడు ఫిరూజు కాలంనాటికి, అశోకశాసనాల ఉనికిగానీ, వాటి లిపి గానీ, భాషగానీ భారతీయులకు పూర్తిగా ఎరుకలో లేకుండాపోయినాయని పైన పేర్కొన్న ఉదంతం స్పష్టంచేస్తుంది

ఇట్లా కొన్ని శతాబ్దాలుగా ప్రపంచం విస్మరించిన అశోకశాసనాల ఉనికినీ, వాట లిపినీ మరలా తెలుసుకోవటమనేది, ఆధునికయుగ చారిత్రక అన్వేషణలో, పరిశోధనా జిజ్ఞాసలో, అత్యంత ఆశ్చర్యకరమైన, ఆసక్తికరమైన, ఆహ్లాదకరమైన ఘట్టం ఈ లిపిని గుర్తించి అశోక ధర్మశాసనాలలోని పదజాలాన్ని చదివిన తర్వాత, వాటిని సరిగా అర్థం చేసుకొనే సమస్య చాలాకాలం అట్లే మిగిలిపోయింది. అశోక శాసన పరిశోధనకు సంబంధించి —శాసనాల ఉనికిని కనుక్కోవటం, వాటి లిపిని తెలుసుకోవటం, వాటిని చదివి శాసన పాఠాలను అర్థంచేసు కోవటం, ఆ శాసన పాఠాలలోని వివిధ విషయాలను చరిత్రతో సమన్వ యించటం మొదలయిన రంగాలలో,— రెండు శతాబ్దాలకు మించిన ప్రగతిని, దానిలోని వివిధ ఘట్టాలను, ఈ ప్రగతిని సాధించిన పరిశోధ కులను. పండితులనుగూర్చి చెప్పవలసి ఉంటుంది. ఇక్కడ ఈ ప్రగతిలోని ప్రధాన ఘట్టాలను, కొన్నింటిని మాత్రమే పేర్కొంటాము.

1750 ప్రాంతంలో క్రైస్తవ ఫాదరీ టిఫెన్ థేలర్ (**Padre Tiffenthaler**) ఢిల్లీ వద్దగల, ఢిల్లీ - మీరట్ అశోక శాసన స్తంభంలోని కొన్నిభాగాలు చూడటంతో, అశోక శాసన అన్వేషణ, వాటిని కనుక్కోవటం ప్రారంభమయింది నాటినుంచి అనేకులయిన

పాశ్చాత్య పండితుల*జిజ్ఞాస, అన్వేషణ, సాహసం, కృషి ఫలితంగా 1837 నాటికి బరాబర్ గుహాశాసనాలు, ఢిల్లీ-తోప్రా, అలహాబాద్-కోసం స్తంభశాసనాలు, గిర్నార్, షాబాజ్‌ఘడీ శిలాశాసనాలు గుర్తించి, వాటి ప్రతులను *Asiatic Researches* మొదలయిన పత్రికలలో ప్రచురించటం జరిగింది. ఈ శాసనాల ప్రతులు ఆధారంగా, కలకత్తాలో టంకశాల అధికారిగాఉన్న జేమ్స్‌ప్రిన్సెప్, అశోకశాసనాల వర్గీకృత అక్షర పట్టికను రూపొందించి దానిని 1834లో, Journal of the Asiatic Society of Bengal లో ప్రచురించాడు అప్పట్లో, ప్రిన్సెప్ అశోక శాసనాలలోని అన్ని అక్షరాలను గుర్తించలేకపోయాడు, హల్లుల తర్వాత వచ్చే అ, ఏ లను, అనుస్వారాన్ని తెలిపే అక్షరాలను మాత్రమే ఊహించగలిగాడు మరో ఆర్నెల్ల అధ్యయనం తర్వాత య, వ, స లను మాత్రం గుర్తించగలిగాడు.

1837 అశోకశాసన పరిశోధనలో చిరస్మరణీయమైన సంవత్సరం, జేమ్స్‌ప్రిన్సెప్ ఢిల్లీ-తోప్రా స్తంభశాసనాన్ని పూర్తిగా చదివి, తాను చదివిన పాఠాన్ని, దాని ఇంగ్లీషు అనువాదాన్ని *Journal of the Asiatic Society of Bengal,* Vol VI లో ప్రచురించాడు అప్పటికే లౌరియా అరరాజ్, లౌరియా నందన్‌ఘడ్ స్తంభశాసన పాఠాల ప్రతులు ప్రిన్సెప్ దగ్గర ఉండినాయి. ఆ యేడే, మేజర్ పి యల్ ప్యూ తీసిన శాసనపు

* వీరిలో కొందరి పేర్లు : J H Harrington, Hodges, Captain Polier, Sir William Jones, Captain James Hore, Major James Todd, T S Burt, James Prinsep, M A Court, Major P L Pew, Lt Kittoe, Rev Dr J Wilson, Captain Lang, E L Ravenshaw, C Mason, Norris, Sir Walter Eliot, Forrest, Carlyle, Col Ellis, Cunningham, Burnouf, Fuhrer, Oertel, C. Beadon మొదలైనవారు

అచ్చులు ఆధారంగా, ప్రిన్సెప్ డిల్లీ-మీరట్ స్తంభశాసనాన్ని, రాణీ స్తంభశాసనాన్ని "లిథోగ్రాఫ్" చేసి ప్రకటించాడు. ఆ సంవత్సరం లోనే, ఒరిస్సాలోని భువనేశ్వర్‌కు అనతి దూరంలో, మారుమూలగా ఉన్న ధౌళివద్ద అశోకశాసనాలను లెఫ్టినెంట్ కిట్టో కనుక్కొన్నాడు.

1838 లో అశోకశాసన అధ్యయనం ఇతోధికంగా ముందుకు సాగింది. గిర్నార్, ధౌళిలవద్ద లభించిన అశోకశాసనాల పాఠాలను జేమ్స్‌ప్రిన్సెప్ తులనాత్మక అధ్యయనంచేసి, అవి లిపిలో, భాషలో, విషయంలో ఒకటిగా ఉన్నట్లు కనుక్కొని, వాటినిచదివి, వాటి పాఠాలను ఇంగ్లీషు అనువాదాలతో Journal of the Asiatic Society of Bengal, Vol VII లో ప్రచురించాడు తరువాతికాలంలో, 1840-1879 మధ్య సహస్రాం, బర్రా, జౌగడా, కాల్సి, బైరాత్, రూపనాద్ శిలాశాసనాలు, రాంపూర్వా స్తంభశాసనం కనుక్కోవటం జరిగింది. 1879 లో కన్నింగ్‌హ్యాం (Maj Gen Cunningham) నాటికి లభ్యమయిన అశోక శాసనాలన్నిటినీ *Corpus Inscriptionum Indicarum,* (భారతదేశ శాసన సంచయం) Vol I లో ప్రచురించాడు ఈ ప్రచురణ అశోక శాసన పరిశోధనలో, అధ్యయనంలో విశిష్టమైన సంఘటన, 1850 ల వరకు ప్రిన్సెప్, బర్నాఫ్, విల్సన్ మొదలైన పండితులుచేసిన కృషి అశోక శాసన అధ్యయనంలోని మొదటిఘట్టంగా భావిస్తే, ఈ ప్రచురణతో దానిలోని రెండోఘట్టం ప్రారంభమయిందని చెప్పవచ్చు. 1925 లో హుల్జ్‌ష్ (Hulzsch) పైన పేర్కొన్న *Corpus* ను (శాసన సంచయాన్ని) పునఃసంశోధితంగా, కొత్త 'ఎడిషన్'గా ప్రచురించటంతో, అశోక శాసన అధ్యయనం మరొక మట్టానికిచేరి ముందుకుసాగింది. 1925 నాటికి సోపారా, మాన్‌సెహ్రా, నిగలీసాగర్, రుమ్మిందై, సారనాథ్, మాస్కీల వద్దగల అశోకశాసనాలనూ, మైసూరు రాజ్యంలోని అశోకశాసనాలను మూడింటినీ కనుక్కోవటం జరిగింది. 1880-1925 కు మధ్యగల

కాలంలో అశోకశాసన అధ్యయనం చాలా ముందుకుజరిగి, ఆ శాస నాలనుగూర్చి, అశోక చరిత్రను గూర్చి Senart, Buhler, Frank, V A Smith, Fleet, Michelson, Luders, F W Thomas, Hultzsch, A C Woolner మొదలయిన పాశ్చాత్య పండితులు, డి.ఆర్. భండార్కర్,కె పి. జయస్వాల్, బి యం. బారువా మొదలయిన భారతీయ పండితులు, ఫ్రెంచి, జర్మన్, ఇంగ్లీష్ భాషలలో రాసిన అనేక గ్రంథాలు వెలువరించటం జరిగింది

జియాలాజికల్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా, కలకత్తా,లో అధికారిగా ఉండిన ఎ. ఘోష్, కర్నూల్ జిల్లాలో భూగర్భ నిక్షిప్తమయిన లోహాలకై అన్వేషిస్తూ, ఆ జిల్లాలో. పత్తికొండ తాలూకాలో, ఎర్రగుడి అనే గ్రామం వద్దగల గుట్టలమీదఉన్న అశోకశాసనాలను 1928 లో కనుక్కొన్నాడు. ఆ శాసనాలలోని 'దేవానం పియదసి' అనే అక్షరాలను గుర్తుపట్టి, ఇవి అశోకునికి చెందినవని తెలుసుకొన్నాడు ఎర్రగుడిలో అశోకశాసనాలను కనుక్కొన్న విషయాన్ని, పురావస్తుశాఖ డైరక్టర్ జనరల్, 1929 ఫిబ్రవరి 11న పత్రికాముఖంగా లోకానికి వెల్లడించాడు. సుప్రసిద్ధ తెలుగు సాహిత్య మాసపత్రిక భారతి, 1929 సెప్టెంబర్ సంచికలో, "అశోక శాసనాలు-రాయలసీమ" అనే శీర్షికకింద ఈ శాసనాలనుగూర్చి మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు చక్కని వ్యాసం రాసిఉన్నారు, శాసనంలో కొంతభాగం యొక్క ఫోటోనుకూడా ప్రచురించారు

ఎర్రగుడికి అతిదగ్గరగా (3.3 కి.మీ దూరంలో) ఉన్నరాజుల మండగిరిలో అశోకుని మొదటి, రెండో లఘుశాసనాలు లభించాయి. 18వ శతాబ్దం చివరిపాదంలో కల్నల్‌కాలిన్ మెకంజీ వీటికి, పండితులయిన కావలి వెంకటబొర్రయ్య మొదలయిన తన 'అసిస్టెంట్ల' చేత నకళ్ళు తీయించాడు. కాని నకళ్లు తీసినవారు వీటిని అశోకశాసనాలుగా

గుర్తించలేదు. వీటిని మద్రాసు ఓరియంటల్ మ్యానుస్క్రిప్ట్ లైబ్రరీ లోని "మెకంజీ మ్యానుస్క్రిప్ట్స్" లో, Local Records, Vol 29, Sheet 28, Title 55 లో చూడవచ్చు ఈ విషయాన్ని 1946 లోనె ఒక జిజ్ఞాసువు భారత ప్రభుత్వ శాసనాధికారి దృష్టికి తెచ్చినా, శాసన శాఖవారు రాజుల మండగిరిని 1952 దాకా గుర్తించలేకపోయారు, 1953 డిశంబర్‌లో శాసనశాఖవారు ఈ శాసనాలకు నకళ్ళను తీశారు.

1947 లో భారతదేశం స్వతంత్రమయింది 1925 నుంచి 1950 వరకు, కారణాలేమైనా, కొత్త స్థలాలలో అశోకశాసనాలను కనుక్కోవటం జరుగలేదు. 1950లతో ప్రారంభించి, 1980 వరకు గల ముప్పై ఏండ్లకాలంలో మన పండితుల యొక్క, ప్రభుత్వ శాసనశాఖ వారియొక్క అన్వేషణా ఫలితంగా అశోకశాసనాలున్న అనేక నూతన స్థలాలను కనుక్కోవటం జరిగింది ఇటీవలి కాలంలో, బళ్ళారిజిల్లాలో ఉన్న నిట్టూరువద్ద 1977 లోనూ, ఆ నిట్టూరుకు అతిసమీపంలోఉన్న ఉడెగోళంవద్ద 1978 లోనూ, అశోకుని లఘు శిలాశాసనాలను కనుక్కొన్నారు. మనకు స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తర్వాత, అశోక శాసన అన్వేషణలో జరిగిన ఈ కృషిని, శాసనాలు లభించిన స్థలాలను, ఈ క్రింది అశోక శాసన సమీక్షలో పేర్కొని ఉన్నాము

II. చారిత్రక సమీక్ష *

భారతదేశ చరిత్రకు సంబంధించి నేటికి లభించిన విస్తార శాసన సంచయంలో అశోకశాసనాలు చారిత్రకాధారాలుగా ఎనలేనివి.

---

* ఈ చారిత్రక సమీక్షలో అధికభాగం, 1986 జూలై, భారతిలో ప్రచురితమయింది. భారతి సంపాదకుల సౌజన్యంతో దానిని ఇక్కడ వాడుకొంటున్నాము.

వెలలేనివి. అఖండ భారతదేశంలో తూర్పున పుండ్రనగరం (నేటి బంగ్లాదేశ్‌లో, బోగ్రా, జిల్లాలో కరతోయానది ఒడ్డునఉన్న మహాస్థాన్) నుంచి పడమట పురుషపురం (పెషావర్, పాకిస్తాన్) వరకు, దక్షిణాన కర్నాటకంనుంచి ఉత్తరాన కాశ్మీరం వరకు వ్యాపించి ఉండిన అశోక సామ్రాజ్యంలో పలుతావుల ఈ శాసనాలు లిఖించాయి. భారతదేశపు ఎల్లలనుదాటి, అశోక సామ్రాజ్యంలో అంతర్భాగంగా ఉండిన ఆప్ఘనిస్తాన్‌లో అశోకశాసనాలు లభ్యమయినాయి. అశోకుని ఆజ్ఞమేరకు అతని మాటలలో, అతని పాలనా వత్సరాలను పేర్కొంటూ, శిలలలో గండరించిన అశోకుని స్వీయచరిత్రగా ఈ శాసనాలు అమూల్యమయినవి, అపురూపమైనవి ఈ శాసనాలలో అశోకుడు తన ధర్మాశయాలను, పాలనాశయాలను తనకు తానై వివరణాత్మకంగా తెలిపిఉన్నాడు. ఈ శాసనాల ఉనికి అశోక సామ్రాజ్య పరిహద్దులను మనకు ఎరుకపరచి దాని విస్తృతిని తెలుపుతుంది.

భాష భారతదేశంలో నేటికి లభించిన అశోక శాసనాలన్నీ ప్రాకృతభాషలో రాయబడినాయి. ఆనాటి ప్రజల వ్యవహార భాషలకు ప్రాకృతమన్నది సామాన్యనామం అశోక శాసనాలు, అశోక సామ్రాజ్యపు ప్రాక్ పశ్చిమాల మధ్యగల కొద్ది వ్యావహారిక భాషాభేదంతో, సామ్రాజ్యానికంతా రాజధాని అయిన పాటలీపుత్రంలో అధికారభాషగా వాడిన మాగధీ ప్రాకృతంలో రాయబడినాయి

భారతదేశానికి వెలుపలఉండి, అశోకుని సామ్రాజ్యంలో చేరి ఉండిన ఆప్ఘనిస్తాన్‌లో లంపాక లేక లంపమాన్ అనేచోట లభించి అశోకునిదిగా తలచబడిన ఒక శాసనం అరమైక్ భాషలో రాయబడింది.[1] (ఈ 'అరమైక్' జీసస్ క్రైస్తు మాతృభాష) ఆప్ఘనిస్తాన్‌లోనే కందహార్ వద్ద లభించిన ఒక శాసనం ద్విభాషా శాసనంగా, గ్రీక్, అరమైక్

బాషలలో ఉంది,[2] అక్కడే లభించిన మరొక అశోక శాసనం గ్రీకు భాషలో ఉంది [3]

లిపి అఖండ భారతదేశపు సరిహద్దుల లోపల, ఒక్క వాయవ్యప్రాంతంలో లభించిన అశోకశాసనాలలో తప్ప, మిగిలిన అన్ని ప్రాంతాలలో లభించిన శాసనాలు బ్రాహ్మీలిపిలో రాయబడినాయి. పర్షియా (ఇరాన్) కు దగ్గరగాఉన్న వాయవ్య ప్రాంతంలో లభించిన శాసనాలు మాత్రం పర్షియన్ - అరమైక్ భాషా సంబంధమైన ఖరోష్ఠి లిపిలో రాయబడినాయి.

బ్రాహ్మీలిపి ఎడమనుంచి కుడికి రాయబడుతుంది ఖరోష్ఠి లిపి కుడినుంచి ఎడమకు రాయబడుతుంది పోగా, కర్నాటక రాష్ట్రం లోని బ్రహ్మగిరిలో లభించిన లఘు శిలాశాసనంలో, శాసనమంతా బ్రాహ్మీలిపిలో ఉండి, చపడ అనే లిపికారుడు దానిని లిఖించాడని తెలిపే "చపడెన లిఖితే లిపికరేణ" అనే చివరి పంక్తిమాత్రం ఖరోష్ఠి లిపిలో రాయబడింది. ఆంధ్రదేశంలో ఎర్రగుడి (పత్తికొండ తాలూకా, కర్నూలుజిల్లా, గుత్తి స్టేషనుకు సుమారు 14 కి. మీ) వద్ద లభించిన అశోకుని లఘు శిలాశాసనంలోని కొన్ని పంక్తులు. బ్రాహ్మీలిపిలో, కుడినుంచి ఎడమకు, ఎడమనుంచి కుడికి వరుసక్రమంలో, "బూస్ట్రో పెడాన్" (వృషభగతి లేక ఎద్దు దున్నే పద్ధతి) పద్ధతిలో రాయడం జరిగింది.[4]

కొన్ని వేల ఏండ్లుగా, భారతదేశంలో, వాని లిపి ఏమో, వాని భాష ఏమో గుర్తింపబడక, కొండలలో, గుట్టలలో, మారుమూల ప్రదేశాలలో, గ్రామాలలో మరుగునపడి మనము మరచిపోయిన అశోక శాసనాలను క్రీ. శ. 1837 లో ఈస్టిండియా కంపెనీ కొలువులో టంకసాల అధికారిగా ఉండిన ప్రాచ్య విజ్ఞానవేత్త జేమ్స్ ప్రినెప్

మొట్టమొదటగా గుర్తించి, వాని పాఠాలను ప్రచురించి వాని ప్రాముఖ్యాన్ని పండిత లోకానికి తెలిపినది మొదలుగా, ఇటీవలి వరకు, అశోక శాసనాలనేకం బయల్పరచడం జరిగింది ఇటీవలి కాలంలో 1977లొ బళ్ళారి జిల్లా సిరుగుప్ప తాలూకాలోని నిట్టూరువద్ద, 1978లో నిట్టూరుకు నైరుతిగా అయిదు కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న ఉదెగోళం వద్ద అశోకుని శిలాశాసనాలను కనుగొన్నారు. కాలక్రమంలో, అన్వేషణాఫలితంగా, అశోక శాసనాలు ఇంకా లభించే అవకాశం ఉంది,

అశోక శాసనాలు-విభజన ఆశోక శాసనాలలోనే చెప్పిన అశోకుని పట్టాభిషేక వత్సరాల కాలక్రమాన్నిబట్టి వరుసక్రమంలో ఈ విధంగా విభజించి పేర్కొనవచ్చు

1 లఘు శిలాశాసనాలు
2 బృహత్ శిలాశాసనాలు
3 గుహా శాసనాలు
4 స్తంభ శాసనాలు
5. లఘు స్తంభశాసనాలు
6. అశోకునిగా అనుమానించబడిన శాసనాలు
7. అఖండ భారతదేశ సరిహద్దులను దాటి ఇతర దేశాలలో లభించిన శాసనాలు

1 లఘు శిలాశాసనాలు ఇవి రెండు మాత్రమే ఉన్నాయి. వీనిలో రెండవది, మొదటిదానితో చేర్చబడి, ఇవి లభించిన స్థలాలలో కొన్నిచోట్ల మాత్రమే లభ్యమయింది లఘు శిలాశాసన ప్రతులు నేటికి ఈ కిందిచోట్ల లభ్యమయినాయి బ్రాకెట్లలో ఆ స్థలం ఏ రాష్ట్రంలో ఉన్నది, శిలాశాసనాన్ని కనుగొన్న కాలం తెలిపినాము.

ఉత్తర భారతం

౧) సహస్రాం (బీహర్, 1839)
౨) అహ్రౌరా (ఉత్తర ప్రదేశ్, 1965)
3) బైరాత్ (రాజపుటానా, 1872)
౪) బహాపూర్ (ఢిల్లీ, 1967)
౫) రూపనాడ్ (మధ్యప్రదేశ్, 1872)
౬) గుజ్జరా (మధ్యప్రదేశ్, 1956)
౭) పాంగురేరియా (మధ్యప్రదేశ్, 1976)

దక్షిణ భారతం

౮) ఎర్రగుడి (ఆంధ్రప్రదేశ్, 1929)
౯) రాజుల మండగిరి (ఆంధ్రప్రదేశ్, 1953)
౧౦) మాస్కి (కర్నాటక, 1915)
౧౧) బ్రహ్మగిరి (కర్నాటక, 1891)
౧౨) సిద్ధాపుర (కర్నాటక, 1891)
౧3) గవీమఠ (కర్నాటక, 1931)
౧౪) పాల్కిగుండు (కర్నాటక, 1931)
౧౫) జటింగ రామేశ్వర (కర్నాటక, 1891)
౧౬) నిట్టూరు (కర్నాటక, 1977)
౧౭) ఉదెగోళం (కర్నాటక, 1978)

పై స్థలాలలో రూపనాద శిలమీద మొదటి లఘు శిలాశాసనం సంపూర్ణంగా చెక్కబడిఉంది. మిగిలిన స్థలాలలో, కొద్ది పార బేదాలతో, దాని అసంపూర్ణ ప్రతులు ఉన్నాయి. రెండవ లఘు శిలాశాసనప్రతులు మొదటి లఘు శిలాశాసనంతోపాటు ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని ఎర్రగుడి, రాజుల మండగిరులలో, కర్నాటకలోని నిట్టూరు,

ఉదెగోళం లఘు శిలాశాసనప్రతులలో మాత్రమే అశోకుడు తన పేరుచే పేర్కొనబడినాడు, మిగిలిన అశోక శాసనాలన్నిటిలో, "దేవానాంప్రియ" "ప్రియదర్శి" అని అతని బిరుదాలచేత మాత్రమే పేర్కొనబడినాడు.

లఘు శిలాశాసనాలు - విషయము. మొదటి లఘు శిలాశాసనంలో, అశోకుడు బౌద్ధమతావలంబి అయిన తర్వాత రెండున్నర ఏండ్లు ధర్మానుసరణలో, ధర్మవ్యాప్తిలో ఎక్కువ ఉత్సాహం చూపలేదని, తర్వాత (బౌద్ధ) సంఘంలోచేరి, వీటికొరకై విశేషంగా పాటు పడినాడని, ధర్మాచరణంవల్ల క్షుద్రునికైనా స్వర్గ సౌఖ్యం ప్రాప్తిస్తుందని. సమయం దొరికినప్పుడంతా ఈ అర్థాన్ని శిలలపైనా, శిలాస్తంభాలపైనా చెక్కించాలని తెలుపబడింది రెండవ లఘు శిలాశాసనంలో ధర్మా-చరణకు సంబంధించి తల్లిదండ్రులకు శుశ్రూష చేయాలని,ప్రాణులను గౌరవించాలని, సత్యం పలుకవలెనని, ఆచార్యులను పూజించాలని, ఇట్టి పురాణమార్గం దీర్ఘాయువు నొసగుతుందని తెలుపబడింది

సిద్ధాపురం, జతింగ రామేశ్వరం, బ్రహ్మగిరి లఘు శిలాశాసన ప్రతులలో, సువర్ణగిరిలోఉండే అధికారులు (ఆర్యపుత్రుడు, మహామాత్రులు) అశోకుని ఆజ్ఞానుసారంగా, ఇసిలాపురాధిపతులకు పై విషయాలు ప్రకటించినట్లు చెప్పబడింది దీనినిబట్టి ఇసిలాపురం సువర్ణగిరి అధికారుల యేలుబడిలో ఉండినట్లు, అశోక సామ్రాజ్య దక్షిణ ప్రాంతానికిసువర్ణగిరికేంద్రస్థానమై రాజప్రతినిధికి వాసస్థానంగా ఉన్నట్లు తెలుస్తుంది దక్షిణ భారతదేశంలో అశోక శాసనాలు లభించిన స్థలాలలో, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ఎర్రగుడివద్ద మాత్రమే అశోకుని పద్నాలుగు బృహత్ శిలాశాసనాలు, రెండు లఘు శిలాశాసనాలు ఒకేచోట లభించాయి. దక్షిణ భారతదేశంలో ఈ ఎర్రగుడిపద్ద తప్ప మరెక్కడా బృహత్ శిలాశాసనాలు నేటికి కానరాలేదు. ఎర్రగుడికి అనతి దూరంలోనే రాజుల మండగిరిలో రెండు లఘు శిలాశాసనాలు ఉన్నాయి. అందుచేత

మౌర్యయుగంలో ఈ ఎఱ్రగుడి మౌర్యసామ్రాజ్య దక్షిణ ప్రాంతానికి పాలనాకేంద్రమై ఉండినట్లు భావించవచ్చు. సిద్ధాపురం, జటింగ రామేశ్వరం, బ్రహ్మగిరి లఘుశిలాశాసన ప్రతులలో పేర్కొనబడిన సువర్ణగిరి ఈ ఎఱ్రగుడే అయివుండవచ్చునని కొందరు పండితులు సూచించారు. ఎఱ్రగుడికి అతి సమీపంలో సువర్ణగిరితో పదసామీప్యం కలిగిన జొన్నగిరి (ప్రాకృతం - సొణ్ణగిరి=సంస్కృతం - సువర్ణగిరి= తెలుగు-జొన్నగిరి) అనే గ్రామం ఉండటం ఈ సూచనకు ఉపబలంగా పేర్కొన్నారు.

<u>బాభ్రా లఘు శిలాశాసనము</u> పైన పేర్కొన్న రెండు లఘు శిలాశాసనాలు కాక, అశోకునిది మరివొక లఘు శిలాశాసనం. రాజపుటానాలోని బైరాతు పట్టణానికి సమీపంలో బాభ్రా కొండగుట్టల మీద ఒక గండశిలపై చెక్కబడి ఉండింది దీనిని కలకత్తాలో ఇండియన్ మ్యూజియంకు తరలించారు. అందుచేత ఈ శాసనాన్ని బాభ్రా శాసనమని లేక కలకత్తా-బైరాతు శాసనమని పిలిచినారు. దీనిలో అశోకుడు 'మగధరాజగు ప్రియదర్శి' అని పేర్కొనబడినాడు అశోకుడు ఈ శాసనంలో బౌద్ధ త్రిరత్నాలయిన బుద్ధునిలో, ధర్మంలో, సంఘంలో తనకుగల గౌరవ విశ్వాసాలు ప్రకటించి, బౌద్ధాచార్యులను, భిక్షు, భిక్షుణీ వర్గాలను ఉద్దేశించి, వారు భగవంతుడగు బుద్ధుడు స్వయంగా తెలిపిన కొన్ని ధర్మ విషయాలతో కూడిన ఏడు గ్రంథాలను, వాని అర్థాన్ని నిత్యమూ మననం చేయాలని శాసించాడు బహుశా ఈ శాసనం వేయించినప్పుడు అశోకుడు బైరాతునందుండిన బౌద్ధ విహారంలో భిక్షువుగా వాసంచేస్తూ ఉండినాడు కాబోలు

పైన పేర్కొన్న ఈ లఘు శిలాశాసనాలన్నీ అశోకుడు బౌద్ధ మతానుయాయి అను విషయాన్ని నిర్ద్వంద్వంగా తెలుపుతాయి.

<u>బృహత్ శిలాశాసనాలు:</u> అశోకుని బృహత్ శిలాశాసనాలు పధ్నాలుగు వీనిని సామాన్యంగా శిలాశాసనాలని పేర్కొంటారు. ఈ పధ్నాలుగు శాసనపాఠాల ప్రతులు, పూర్తిగానో, కొద్ది పాఠభేదాలతోనో, కొంత లుప్తమయో భరత ఖండంలోని ఈ క్రింది స్థలాలలో లభించాయి.

౧. షాబాజ్‌గఢీ (పాకిస్తాన్, పెషావర్ జిల్లా, 1836)
౨. మాన్సెహ్రా (పాకిస్తాన్, హజరా జిల్లా, 1889)
3. కాల్సి (ఉత్తరప్రదేశ్, డెహ్రాడూన్ జిల్లా, 1860)
౪ గిర్నార్ (గుజరాత్, 1822)
౫ సోపారా (మహరాష్ట్ర, 1882, 1956)
౬ దౌలీ (ఒరిస్సా, పురి జిల్లా, 1837)
౭ జౌగడ (ఒరిస్సా, గంజాం జిల్లా, 1850)
౮. ఎర్రగుడ (ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్నూలు జిల్లా, 1928)

పై స్థలాలలో, కాల్సీలో, పద్నాలుగు శాసనాలు సమగ్రంగా ఉన్నాయి. షాబాజ్‌గఢీ, మాన్సెహ్రా, గిర్నార్‌లలో సంపూర్ణ పాఠాలు లేవు ఎర్రగుడిలో పధ్నాలుగు శాసనాల పూర్తి పాఠాలతో, రెండు లఘు శిలాశాసన పాఠాలు వానికి ముందు చేర్చబడిఉన్నాయి.[7] సోపారాలో ఎనిమిదో శిలాశాసనంలోని కొన్ని పదాలతో మాత్రమే ఉన్న శాసన శిలా శకలం తొమ్మిదో శిలాశాసనంలో సగానికి పైగా ఉన్న మరివొక శాసన శిలాశకలం లభించాయి. ధౌలీ, జౌగడాలలో పదకొండు, పన్రెండు, పదమూడు శాసనాలులేవు. వాని బదులు మొదటి ప్రత్యేక శిలాశాసనం, రెండవ ప్రత్యేక శిలాశాసనం అని రెండు కళింగశాసనాలు చెక్కబడి నాయి ప్రత్యేకం 'కళింగం'లోని, తోసలీ, సమాపా నగరాలనుంచి, ఆ రాజ్యాన్ని లేక ప్రాంతాన్ని పాలిస్తుండిన అధికారుల నుద్దేశించి చెప్పిన శాసనాలు కాబట్టి వీనిని కళింగ శాసనాలని పిలిచారు.

పైన పేర్కొన్న స్థలాలలో షాబాజ్‌గడీ, మాన్సెహ్రాలలోని శాసనప్రతులు ఖరోష్ఠీ లిపిలో రాయబడినాయి మిగిలిన స్థలాలలోని శాసన ప్రతులన్నీ బ్రాహ్మీ లిపిలో ఉన్నాయి.

బృహత్ శిలాశాసనాలు - విషయము అశోకుని పద్నాలుగు శిలాశాసనాలలో మొదటిది జంతు ప్రాణ సంరక్షణను గూర్చి తెలుపుతుంది ఇది అశోకుని రాజనగరంలో బోజనార్థం చేయబడుచుండిన జంతువధ నిషేధాన్నిగూర్చి తెలుపుతుంది. రెండో శాసనం మానవుల జంతువుల సౌఖ్యాన్నికోరి అశోకుడు వాని చికిత్సకై యవనరాజైన అంతియోకుడు మొదలైన పొరుగు రాజుల రాజ్యాలలో, ప్రాంత రాజులైన చోడ, పాండ్య, సత్యపుత్ర, కేరళపుత్ర, తామ్రపర్ణి రాజ్యాలలోను కావించిన ఏర్పాట్లను గురించి తెలుపుతుంది మూడో శిలాశాసనం, రాజకీయోద్యోగులు అయిదేండ్లకొకసారి తమ అధికార మండలాలలో ధర్మానుశిష్టికోసం, తక్కిన రాచకార్యాలకు యాత్ర చేయాలని శాసిస్తుంది, మాతా పితృ శుశ్రూష, పెద్దలయందు గౌరవం మొదలైన ధర్మాల ఆచరణను ఉద్ఘాటిస్తుంది నాల్గో శాసనంలో, మూడో శాసనంలో చెప్పబడిన మాతా పితృ శుశ్రూష, పెద్దలయందు గౌరవం మొదలైన దర్మాల ఆచరణ పునరుద్ఘాటింపబడింది అశోకుని భావిసంతతివారు దర్మాన్ని అభివృద్ధి చేయాలని ఆకాంక్షించింది. అయిదో శాసనంలో అశోకుడు తన పదమూడో పట్టాభిషేక వత్సరంలో ధర్మ మహామాత్రులను నియమించిన విషయం, వారి విధులు తెలుపబడినాయి. ఆరో శాసనం ప్రతివేదకుల (అనగా 'రాయల్ రిపోర్టర్స్') నియామకాన్ని గూర్చి, వారి విధులనుగూర్చి తెలుపుతుంది. ఏడో శాసనం మానవులలోని యోగ్యతను హెచ్చించు భావశుద్ధి, కృతజ్ఞత అను గుణాలను ప్రకటిస్తుంది. ఎనిమిదో శాసనం అశోకుడు మృగయావినోద యాత్రలను విసర్జించి ధర్మ యాత్రలను అవలంబించిన విషయాన్ని తెలుపుతుంది

ప్రజలు నిత్యం అనేక సందర్భాలలో చేసే వ్రతాలతోపాటు, ధర్మ వ్రతాన్ని అనుసరించినందువల్ల ఇహ పర లోకాలలో అనంతపలం కలుగుతుందని ఉద్బోధిస్తుంది. అశోకుడు తాను చేసే కృషి అంతా పారలౌకికమై ప్రజల శ్రేయస్సును ఉద్దేశించి చేసినదని, యశస్సును, కీర్తిని కోరి మాత్రమే చేసినదికాదని పదో శిలాశాసనం ప్రకటిస్తుంది. పదకొండో శిలాశాసనం ధర్మదానము, ధర్మవిభాగము, ధర్మసంబంధము అనువానినిగూర్చి క్లుప్తంగా వివరిస్తుంది పంద్రెండో శాసనం పరమత సహిష్ణుతను గూర్చి అది సాధించటానికి అనుసరించవలసిన సూత్రాలను గురించి ప్రబోధిస్తుంది. పదమూడో శిలాశాసనం అశోకుని కళింగయుద్ధ విషయాన్ని గూర్చి ఎరుక పరుస్తుంది; కళింగవిజయం సాధించటంలో తాను కావించిన రక్తపాతానికి, మానవ మారణహోమానికి, బహుజనసంక్షోభానికి అశోకుడు పశ్చాత్తాపుడై, ధర్మ విజయానికన్న మరొక విజయం లేదని నిశ్చయించి, సర్వప్రాణులకు బాధ కలిగింపకూడదు అనే ధర్మబోధను వివిధ దేశీయులకు, జనులకు, ఇరుగు పొరుగు రాజులకు తెలియపరచాడని, వారందరు ధర్మాచరణం అనుసరిస్తున్నారని, ఈ శాసనం ప్రకటిస్తుంది పై పదమూడు శాసనాలకు ఉపసంహార వచనంగా పదునాల్గొశిలాశాసనం, అశోకుడు ఈ శాసనాలను రాయించటానికి అవలంబించిన విధానాన్ని గూర్చి తెలుపుతుంది.

బారాబర్ గుహాశాసనాలు . బీహర్‌లోని గయాక్షేత్రానికి 25 కి మీ. దూరంలో వున్న బారాబర్ కొండగుట్టలో అజీవక మత సన్యాసుల నివాసార్థమై అశొకుడు గుహలను తొలిపించి దానమొసగిన విషయాన్ని ఈ శాసనాలు తెలుపుతాయి. ఈ శాసనాలు మూడు ఉన్నాయి వీనిలో రెండు అశోకుడు పట్టాభిషిక్తుడైన పంద్రెండో ఏట, మూడవది పందొమ్మిదో ఏట, ఇవ్వబడినాయి ఈ బారాబర్ కొండలు శాసనంలో

ఖలితక పర్వతమని పేర్కొనబడినాయి. ఈ శాసనాలు నాలుగు లేక అయిదు పంక్తులకు మించని లఘు శాసనాలు

స్తంభ శాసనాసనాలు . అశోకుడు అద్భుత శిల్పచాతుర్యంతో కూడిన పెద్ద శిలాస్తంభాలను తయారుచేయించి, వాటిపైన ఈ శాసనాలను చెక్కించినాడు. ఈ శాసనాలు ఏడు ఉన్నాయి కాని వీనిలో మొదట ఆరు మాత్రమే పాఠాంతరాలతో ఈ కింది స్థలాలలో ఉన్న శిలాస్థంభాలపై చెక్కబడినాయి.

౧) ఢిల్లీ - మీరట్ · ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని మీరట్‌నుంచి ఫీరోజ్‌షా తుఘ్లక్ దీనిని ఢిల్లీకి తరలించాడు.

౨) లౌరియా - అరరాజ్ (ఉత్తరబీహార్)

3) లౌరియా - నందన్‌ఘడ్ (ఉత్తర బీహార్)

౪) రాంపూర్వా (ఉత్తర బీహర్)

౫) అలహబాద్ (ప్రయాగ) - కోశాం అలహాబాదుకు నైరుతిగా యమునా నదీతీరం వెంబడి 45 కి మీ దూరంలోఉన్న కోశం లేక కౌశాంబీవద్ద మొదటలో ఈ స్తంభశాసనం లభించింది. ప్రస్తుతం ఈ శాసనం అలహాబాదు కోటలోఉంది ఈ స్తంభంమీద పైన పేర్కొన్న అశోకుని ఆరు శాసనాలు మాత్రమే కాక, (ఎ) రాణీ శాసనం (బి) అశోకుడు కౌశాంబి యందలి మహామాత్రులను ఉద్దేశించి చెప్పిన కౌశాంబీ శాపనం ఉన్నాయి.

౬) ఢిల్లీ - తోప్రా . ఈ ఒక్క శిలాస్తంభంమీద మాత్రమే, పై శిలాస్తంభాలమీద కానవచ్చే ఆరు శాసనాలు కాక, ఏడో శాసనం కూడా లభ్యమవుతుంది. అశోక ధర్మాన్నిగూర్చి అనేక విషయాలు తెలిపి అశోక చరిత్రకు అతి ప్రశస్తమైన ఈ ఏడో శాసన ప్రతి మిగిలిన

చోట్ల కల స్తంభాలమీద కాసరాకుండటానికి కారణం తెలియదు. మొదటిలో ఈ స్తంభం ఢిల్లీకి ఉత్తరంగా 300 కి. మీ దూరంలో యమునా నదీతీరాన ఉన్న తోప్రా అనే గ్రామంవద్ద ఉండింది ఢిల్లి సుల్తాన్ ఫిరోజ్‌షా తుఘ్లక్ దీనిని డిల్లీకి తరలించాడు.

స్తంభ శాసనాలు - విషయము శిలాశాసనాలలో వలెనే, మొదటి స్తంభ శాసనం దర్మాన్నిగూర్చి చెప్పి, తన ఉత్తమ, మద్యమ, అధమ పురుషులు (ఉద్యోగులు) అందరూ ధర్మపరిపాలన చేయవలెననే అశోకుని ఆదెశాన్ని ప్రకటిస్తుంది రెండో శాసనం అశోకుడు తానెట్లు దృష్టాంతయుతంగా దర్మాచరణ కావించిందీ తెలుపుతుంది. ఆత్మ పరిశోదనం ప్రతిమానవుడికి అత్యావశ్యకమని మూడో స్తంభశాసనం తెలుపుతుంది రాజకీయోద్యోగులలో ఉన్నతులైన రాజుకులు ఎట్లు తమ ప్రవర్తనవలన, ధర్మోపదేశం వలన ధర్మవ్యాప్తి చేయగలరో నాల్గో శాసనం వివరిస్తుంది జీవహింసను, జంతువధను తగ్గించటానికి అశోకుడు విధించిన చట్టపరమైన ఆంక్షలనుగూర్చి అయిదో శాసనం తెలియపరుస్తుంది. అశోక ధర్మశాసనాల సారమని చెప్పదగిన ఏడో స్తంభ శాసనంలో అశోకుడు ధర్మవ్యాపకానికై చేసిన యత్నాలన్నీ క్లుప్తంగా వివరింపబడ్డాయి

లఘు స్తంభ శాసనాలు - విషయము లఘుస్తంభశాసనాలు ఈ కింది స్థలాలలో లభ్యమయినాయి.

౧) అలహాబాదు-కోసం రాణీస్తంభశాసనం
౨) అలహాబాదు-కోసం కౌశాంబీ స్తంభశాసనం
3) సాంచీ (మధ్యప్రదేశ్)
౪) సారనాద్ (ఉత్తరప్రదెశ్)
౫) రుమ్మిందై (నేపాల్ తరాయ్)

౬) నిగలీసాగర్ లేక నిగ్లీవా (నేపాల్ తరాయ్)

పైవానిలో, పైన చెప్పినట్లు, రాణీ స్తంభశాసనం అశోకుని ఆరు పెద్ద స్తంభ శాసనాల తర్వాత చెక్కబడిఉంది. కానీ ఇది రాణి తానుగ ప్రకటించిందికాదు. అశోకుని రెండవరాణి అయిన కారువాకిచే దానాలుగా ఒసగబడిన వనాలు, గృహాలు ఆమె పేరనే గణింపబడాలని దేవానాంప్రియుడే (అనగా అశోకుడే) ఈ శాసనాన్ని వేయించాడు శాసనంలో ఈ కారువాకి తీవరుని తల్లి అని చెప్పబడింది.

లుంబినీదేవికి అపభ్రంశ రూపమే రుమ్మిందై లుంబినీదేవి గ్రామ దేవతపేరు, ఆమెనుబట్టి ఆ స్థలం పేరు రుమ్మిందై అయింది అశోకుడు అక్కడ స్థాపించిన స్తంభ శాసనంవల్ల ఆ స్థలం బుద్ధుని జన్మస్థానమైన లుంబినీవనంగా గుర్తించబడింది లుంబినీవనం బుద్ధుని జన్మస్థాన మయినందువల్ల అశోకుడు అక్కడికి తీర్థయాత్ర వెళ్ళి, తన యాత్ర జ్ఞాపకార్థంగా స్తంభాన్ని స్థాపించి లుంబినీ గ్రామంవారు పన్నులు చెల్లించనవసరంలేదని, ఊరి పలసాయంలో మాత్రం ఎనిమిదో వంతు చెల్లించాలని శాసనం వేయించాడు. లుంబినీ వనాన్ని దర్శించిన సమయంలోనే అశోకుడు అక్కడికి వాయవ్యంగా సుమారు 22 కి. మీ. దూరంలోఉన్న నిగలీసాగరం లేక నిగ్లీవా వద్దకల కనకముని బుద్ధుని స్థూపాన్ని దర్శించి, దానిని అభివృద్ధిపరచి ఆ విషయాన్ని తెలుపుతూ స్తంభశాసనం వేయించాడు.

సాంచీ స్తంభశాసనం బౌద్ధసంఘాన్ని విడదీయ ప్రయత్నించిన భిక్షుకులకు, భిక్షుణులకు విధించవలసిన శిక్షనుగూర్చి చెప్తుంది. సారనాథ్ స్తంభంకూడా ఈ విషయాన్ని గురించే తెలుపుతుంది.

అశోకుని స్తంభశాసనాలు, లఘు స్తంభశాసనాలు ఉత్తర భారతానికే పరిమితమయి ఉండటం గమనించదగ్గ విషయం. అట్లే శిలాశాసనాలు, లఘు శిలాశాసనాలు సామ్రాజ్య సరిహద్దు ప్రాంతాలలో, రాష్ట్ర పాలనా కేంద్రాలలో లభ్యం కావటంకూడా గమనించదగ్గ విషయం శిలాశాసనాల, లఘు శిలాశాసనాల ఉనికి అశోక సామ్రాజ్య సరిహద్దులను నిర్ణయించటానికి ఆధారమవుతుంది.

అశోకునివిగా అనుమానింపబడిన శాసనాలు : అశోకునివిగా అనుమానింపబడిన శాసనాలలో, ఒకటి నేడు పాకిస్తాన్‌లో ఉన్న తక్షశిలలో, మరొకటి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అమరావతి (గుంటూరు జిల్లా) లో లభించాయి వీనిలో తక్షశిలలో లభించిన శాసనం శిలాశాసనం, అరమైక్ భాషలో, లిపిలో రచించబడింది ఇది అశోకుడు రాజు కాకపూర్వం, తక్షశిలలో రాజప్రతినిధిగా ఉన్నప్పుడు వేయించినట్టు తెలుస్తుంది. రోమేదోతే అనే ఉన్నత రాజకీయోద్యోగి, రాజ ప్రతినిధి అయిన ప్రియదర్శి వల్ల ఔన్నత్యం పొందినట్లు ఈ శాసనం చెపుతుంది. కాని శాసనంలో "ప్రియప.. " అనే అక్షరాలు మాత్రమే ఉండడంవల్ల, ప్రియదర్శి అనే బిరుదు అశోకునికి ఉన్నప్పటికీ ఈ శాసనం అశోకునిదో కాదో అనే అనుమానం వ్యక్తం చేశారు

అమరావతిలో లభ్యమయి అశోకునిదిగా తలచబడిన శాసనం స్తంభశాసనం. ఈ శాసనం అశోకునిదే అయితే స్తంభశాసనాలు దక్షిణ భారతంలో లభించలేదని మనం పైన చెప్పిన విషయానికి అపవాదు అవుతుంది స్తంభంలో ఒక ఖండమే లభించినందువల్ల శాసనపాఠం పూర్తిగా లభ్యపడలేదు. ప్రాకృత భాషలో, బ్రాహ్మీ లిపిలో రాసిన ఈ శాసన ఖండంలోని ఏడు పంక్తులలో అశోక శాసనాలలో కానవచ్చేపదాలు కొన్ని యథాతథంగా ఉండటాన్నిబట్టి దీనిని అశోక శాసనమని అనుమా

నించారు. ఇదే నిజమయితే అమరావతీ స్తూపం క్రీ పూ. మూడవ శతాబ్దంలో అశోకుడు నిర్మించాడని చెప్పటానికి అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

అఖండ భారతదేశ సరిహద్దులనుదాటి, ఇతర దేశాలలో లభించిన శాసనాలు : నేటికి ఒక్క అఫ్ఘనిస్థాన్‌లో మాత్రం అశోక శాసనాలు ఈ కింది స్థలాలలో లభించాయి.

1) లంపాక : జలాలాబాద్‌కు సమీపంలో కాబూల్ నది ఉత్తరపు గట్టునఉన్న లంఘన్‌ను శాసనంలో పేర్కొన్న లంపాకగా గుర్తించారు ఇక్కడ లభించిన శాసనఖండంలోఉన్న మూడు అసంపూర్ణ వాక్యాలలో, దేవానాంప్రియుడు స్తంభ శాసనాన్ని నిలిపాడని తెలిపి ఉండటంచేత, ఇది అశోక శాసనమయి ఉండవచ్చునని తలచ బడింది ఈ శాసనం అరమైక్ భాషలో, ఆ భాషా లిపిలో ఉంది.

కందహార్ కందహార్ వద్ద అశోకునిది, గ్రీక్, అరమైక్ భాషలలో అదే లిపులలో ఉన్న ఒక ద్విభాషాశాసనం, గ్రీకు భాషలో గ్రీకు లిపిలో ఉన్న మరివొక శాసనం లభించాయి. గ్రీకు, అరమైక్ ద్విభాషా శాసనంలో, పైన చెప్పబడిన అశోక బృహత్ శిలాశాసనాలు నాలుగు, ఒకటియొక్క సారాంశం సంక్షిప్తీకరించి చెప్పబడింది గ్రీకు భాషలో లభించిన అశోక శాసనాలలో ఇదే మొదటిది దీనిని 1958 లో కనుగొన్నారు. ఇది ఒక కొండచరియ మీద రాయబడిన శిలాశాసనం. దీని తరువాత 1963 లో, కందహార్‌లోనే, గ్రీకు భాషలో, లిపిలో మరి వొక అశోక శిలాశాసనం లభించింది ఈ శాసన శిలను విడిగా ఒకచోట పడివుంటే కనుక్కొన్నారు. ఈ శాసనంలో పైన పేర్కొన్న అశోక శిలా శాసనాల్లో 12వ శిలాశాసనంలో అధికభాగం, పదమూడో శిలాశాసనంలో మొదటిభాగం గ్రీకు భాషలోనికి అనుసరింపబడినాయి. అశోక

సామ్రాజ్యంలో ఆఫ్ఘనిస్తాన్ ఒక భాగంగా ఉండిందని, అక్కడ గ్రీక్, అరమైక్ బాషలో మాట్లాడే ప్రజలు ఉండేవారని, ఈ శాసనాలు తెలుపుతాయి. సెల్యూకస్ నికేటర్ క్రీ పూ 305 ప్రాంతంలో చంద్రగుప్తుని మీదికి దండెత్తి వచ్చి, యుద్ధంలో ఓడి, అతనికి తన రాజ్యంలో బాగాలుగా ఉండిన గెడ్రోసియా, ఆరఖోసియా, అరియ, పరోపనిసదెలను ఇచ్చివేశాడు వీనిలో చివరిమూడు ప్రాంతాలు ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లో భాగాలుగా గుర్తించబడినాయి. అందుచేత ఆఫ్ఘనిస్తాన్ మౌర్య సామ్రాజ్యంలో ఒక భాగంగా చంద్రగుప్తుని కాలం (క్రీ పూ. 324-300) నుంచి ఉండింది.

శాసన ప్రకటన - ఆశోకుని ధ్యేయం అశోక శాసనాలన్నీ రాష్ట్ర రాజధానులలోనొ, జనసమ్మర్దంతో గూడిన పట్టణాలలోనో, యాత్రా స్థలాలలోనొ. లేక వాని సమీపంలోనో, ప్రయాణపు లేక వ్యాపారపు రహదారులను అనుకొనో, లేక అట్టి రహదారుల కూడలి స్థలాలలోనో నెలకొల్పబడినాయి ఇట్లా వానిని నెలకొల్పడంలో ఉద్దేశం ఆ శాసనాల లోని విషయాన్ని ప్రజలలో, వీలైనంత, ఎక్కువమంది దృష్టికితెచ్చి వారికి ఎరుక పరచటమే ప్రజలలో చదువుట రానివారికి సౌకర్యార్ధమై కాబోలు, ఆశోకుడు తన అధికారులు ఈ శాసన పాఠాలలో ముఖ్యమైన వానిని కొన్నిటిని, కొన్ని నిర్ణీత దినాలలో, ప్రజలకు చదివి వినిపించే ఏర్పాట్లు చేశాడు. ఈ శాసనాలు అశోకునిచేత రాజశాసనాలనే పేరుతో కాక, ధర్మలిపులనీ, ధర్మ శ్రావణాలనీ చాలా అర్ధవంతంగా పిలువబడినాయి.

శిలాశాసనాలు సామాన్యంగా కొండల, గుట్టలమీద వున్న పెద్ద బండరాళ్ళ చదునైన ప్రదేశాలపైన చెక్కటం జరిగింది. స్తంభ శాసనాలన్నీ, శిల్పచాతుర్యంతో ప్రత్యేకంగా మలచబడిన, మెరుగు దిద్దిన,

పెద్ద స్తంభాలపై చెక్కబడి, ఏదో ఒక ప్రత్యేక సన్నివేశానికి స్మృత్యం కంగా నిలుపబడినాయి. ఈ స్తంభ శాసనాలలో కొన్ని, పైన చెప్పినట్లు, స్థాన భ్రష్టత్వం పొందాయి. దీనివలన వానిని వాని సహజ పరిసరాలలో అధ్యయనం చేయలేకపోవటం పురావస్తు శాస్త్ర దృష్ట్యా కొంత విచారించ వలసిన విషయం.

ఈ దర్మ శాసనాలను ప్రకటించటంలో తాను అనుసరించిన విదానాన్ని అశోకుడు పద్నాల్గో శిలాశాసనంలో ఇలా చక్కగా విశదీ కరించాడు, "ఈ ధర్మ లిపులు సంగ్రహంగానో, మధ్యమంగానో, సవిస్తరంగానో దేవానాం ప్రియుడైన ప్రియదర్శిరాజుచేత లిఖింపబడి నాయి ఎందుచేతనగా (నా సామ్రాజ్యంలో) అన్నిచోట్లా వీనిని సమగ్రంగా లిఖించటానికి వీలుపడలేదు నేను జయించిన రాజ్యాలు చాలా పెద్దవి చాలవరకు లిఖింపచేశాను. ఇంకాను లిఖింపచేస్తాను వీటిలో కొన్ని కొన్ని భాగాలు మిక్కలి మధురాలై ఉండటంవల్ల, జనులు వాటి ప్రకారము నడచుకొంటారని, మరల మరల రాయబడినాయి. స్థలం చాలకపోవటం చేతా, నా ఆలోచన ఆ దేశం వారికి సమ్మతం కాక పోవుటచేతా, లిపికారుని పొరపాటువల్లా వీటిలో కొన్ని అసంపూర్ణంగా టం జరిగింది"

అశోక శాసనాల కాలక్రమ నిర్ణయం అశోకుడు క్రీ.పూ 269-268లో పట్టాభిషిక్తుడైనాడని పండితు లంగీకరించారు. ఇక్కడ క్రీ పూ. 268 అశోకుని మొదటి రాజ్యాభిషేక సంవత్సరంగా గ్రహించి, అశోక శాసనాల కాలక్రమ నిర్ణయం చేయుటం జరిగింది. అశోక శాసనాలలో కొన్ని సందర్భాలలో శాసనాల ప్రకటనకు సంబంధించి, మరికొన్ని సందర్భాలలో అశోకునికి సంబంధించిన జీవిత, చారిత్రక సంఘటనలకు సంబంధించి, రాజ్యాభిషిక్త సంవత్సరాలలో కాలం తెలుపబడింది.

అశోక శాసనాలలో, సామాన్యంగా, కాలం ఈ క్రింది విధంగా తెలుపడం జరిగింది.

"ద్వాదస వాసాభిసితేన మయా ఇదం ఆణాపితం"
(3వ శిలాశాసనం, గిర్నార్)

"నా రాజ్యాభిషేక మయిన పండ్రెండో సంవత్సరాన ఇది ఆజ్ఞాపింప బడింది"

"తే దస వసాభిసితేనా మమయా ధంమ మహామాతా కటా"
(5వ శిలాశాసనం, కాల్సీ)

"నా రాజ్యాభిషేకం కాలం పదమూడో ఏట ధర్మ మహ మాత్రులు ఏర్పాటు చేయబడినారు"

ఇట్టి వాక్యాలలో చెప్పిన ఏండ్లు జరిగిపోయిన ఏండ్లా, జరుగుచున్న ఏండ్లా? "పండ్రెండో సంవత్సరాన" అన్నప్పుడు పండ్రెండేడ్లు పూర్తి అయినట్లు గ్రహించాలా, లేక పదకొండు ఏండ్లు పూర్తి అయి వర్త మానంలో పండ్రెండవ ఏడు జరుగుతున్నదని గ్రహించాలా అని వెనుకలో అనుమానం ఉన్నప్పుడు, పండితులలో కొందరు ఇవి గతాబ్దా లని మరికొందరు వర్తమానాబ్దాలని అభిప్రాయపడటం జరిగింది కాని 1958లో కందహార్‌వద్ద అశోకుని గ్రీక్-అరమైక్ ద్విభాషా శాసనం దొరికిన తర్వాత ఈ అనుమానం తీరి పోయింది. గ్రీకు భాషలోని, దానికిచ్చిన ఆంగ్లానువాదం ప్రకారం, శాసనం ఇట్లా మొదలవుతుంది.

"టెన్ యియర్స్ హ్యావింగ్ ఎలాప్స్‌డ్ (ఫ్రం హిస్ ఇన్‌స్టల్లేషన్ కింగ్ పియోదస్సెస్ హ్యాస్ షోన్ మ్యాన్‌కైండ్ (ది వే టు) పయటీ"

"పదేండ్లు (తన పట్టాభిషేకం నుంచి) గడచిపోయిన తర్వాత ప్రియదర్శిరాజు మానవులకు ధర్మ మార్గాన్ని తెలియచేశాడు"

అరమైక్ భాషలో కూడా ఇట్లానే చెప్పబడిఉంది ఈ శాసనాన్ని బట్టి, అశోక శాసనాలలో పేర్కొన్న అభిషిక్త వత్సరాలు గతాబ్దాలనేది స్పష్టం; ఈ అభిప్రాయాన్ని పండితులందరూ ఆమోదించారు.

“నేను రాజ్యాభిషిక్తుడనైన పంద్రెండవ సంవత్సరంలో...ఈ ధర్మ విపులు నా చేత లిఖింపబడిన”వని, రాజ్యాభిషిక్త వత్సరం 26వ ఏట (క్రీ. పూ 268-26 = 242) లిఖించిన ఆరో స్తంభ శాసనాంలో అశోకుడు చెప్పిఉన్నాడు. అందుచేత అశోక శాసనాలన్నీ క్రీ పూ 268-12 = 256 తర్వాతనే లిఖించబడినాయి.

అశోకుడు మొదట లఘు శిలాశాసనాలను, అటుతర్వాత బృహత్ శిలాశాసనాలను ప్రకటించాడు మొదటి లఘు శిలాశాసనంలో తాను బౌద్ధుడై రెండున్నర సంవత్సరాలు పైగా కావచ్చిందని తెలిపాడు. 13వ శిలాశాసనం అశోకుడు పట్టాభిషిక్తుడైన ఎనిమిదో ఏట, క్రీ పూ. 260 (268-8) లో, కళింగాన్ని జయించినట్లు తెలుపుతుంది కళింగాన్ని జయించిన తర్వాత అతి కొద్దికాలంలోనే, ఆరు నెలలకు లోపలనే అశోకుడు బౌద్ధమత స్వీకారం చేసినట్లు అనుకోవలె ఎందువల్లనగా పట్టాభిషిక్తుడైన పదో ఏట, క్రీ. పూ 258 లో, సంబోధి నగరం అంటే గయకుపోయి, మృగయా వినోద యాత్రలను వదలి, తన ధర్మయాత్రలను ప్రారంభించినట్లు తెలిపాడు. మొదటి లఘు శిలాశాసనంలో తాను బౌద్ధుడై రెండున్నర ఏండ్లయినా తాను బౌద్ధ ధర్మంలో ఎట్టి ఉత్సాహం చూపలేదని, ఒక ఏడాది కిందట సంఘాన్ని దర్శించింది మొదలు మిక్కిలి ఉత్సాహవంతుడనై ధర్మాచరణకు పూనుకొన్నానని అశోకుడు తెలిపాడు. దీనినిబట్టి సంఘాన్ని దర్శించి ఉత్సాహం పొందిన తర్వాత, ధర్మాచరణంలో ఒక భాగంగా మొదటగా గయకు ధర్మయాత్ర

చేసినట్లున్నది. అంతేగాక, ఈ మొదటి లఘు శిలాశాసనంలోనే తన ధర్మ శ్రావణాలను అంటే ధర్మ శాసనాలను శిలలపై, స్తంభాలపై చెక్కించవలెననే తన ఉద్దేశాన్ని మొదటిసారిగా వ్యక్తం చేసి వున్నాడు. "సమయం దొరికినప్పుడంతా ఈ అర్థాన్ని (అంటే ధర్మాన్ని) శిలలపై చెక్కించుడు శిలాస్తంభాలు ఉన్నచోట్ల అంతా శిలాస్తంభాలపై దీనిని చెక్కించవలెను" (లఘు శిలాశాసనం - రూపనాడ్). మొదటి లఘు శిలాశాసనంలో చెప్పిన ఈ విషయాలన్నీ అశోకుడు తన శిలాశాసన ప్రకటనను, క్రీ పూ 256లో, లఘు శిలాశాసన ప్రకటనతోనే ప్రారంభించాడనే విషయాన్ని స్పష్టం చేస్తాయి. ఎర్రగుడి, బ్రహ్మగిరి మొదలయిన కొన్నిచోట్ల మాత్రమే లభ్యమయిన రెండో లఘుశిలాశాసనంలో, తరువాత బృహత్ శిలాశాసనాలలో, స్తంభ శిలాశాసనాలలో తాను విపులీకరించిన ధర్మాన్ని, అశోకుడు క్లుప్తంగా, రేఖామాత్రంగా తెలపడం కూడా ఈ అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తుంది. తన పట్టాభిషేకంనుంచి పదేండ్లు పూర్తిఅయిన తర్వాత ప్రియదర్శిరాజు ప్రజలకు ధర్మమార్గాన్ని తెలిపాడు అని, కందహార్‌వద్ద లభించిన అశోకుని గ్రీక్ - అరమైక్ ద్విభాషా శాసనం చెప్పటంకూడా ఈ అభిప్రాయాన్ని బలపరుస్తుంది

బృహత్ శిలాశాసనాలలో మూడు శాసనాలలో మాత్రమే వాని ప్రకటనాకాలం తెలుపబడింది మూడో శాసనం రాజ్యాభిషేకమయిన పన్నెండో సంవత్సరాన ఆజ్ఞాపించ బడినట్లు, నాల్గో శాసనం ఆదే సంవత్సరాన లిఖించబడినట్లు, ఆ శాసనాలలోనే చెప్పబడింది అంటే, ఈ రెండు శాసనాలు క్రీ. పూ. 268-12 = క్రీ. పూ 256లో ప్రకటించ బడినాయి. అయిదో శిలాశాసనంలో రాజ్యాభిషేకకాలం పదమూడోఏట, క్రీ. పూ. 268-13 = క్రీ పూ. 255లో ధర్మ మహామాత్రులను ఏర్పాటు చేసినట్లు చెప్పబడింది. ఆ శాసనాన్ని అదే ఏటనో, లేక మరు సంవత్సరమైన క్రీ. పూ. 254 లోనో లిఖించి ఉండాలి 13 వ శిలాశాసనంలో

పేర్కొన్న యవన (గ్రీకు) రాజులకు అశొకునితోఉన్న సమకాలీనతను బట్టి ఆ శాసనం క్రీ. పూ. 255-54 తర్వాత లిఖించబడి ఉండటానికి వీలులేదు. అందుచేత అశోకుని పద్నాలుగు బృహత్ శాసనాలు క్రీ పూ. 256 నుంచి క్రీ పూ. 254 వరకు గల మధ్యకాలం రెండేండ్లలో ప్రకటించటం జరిగిందని చెప్పవచ్చు ఆ శాసనాలలోని ఇతివృత్తంలో, రచనా సంవిధానంలో ఉన్న ఐక్యం కూడా ఈ అభిప్రాయాన్నే సమర్థిస్తుంది.

బృహత్ శిలాశాసన ప్రకటన తర్వాత పంద్రెండేడ్లు అశోకుడు మరెట్టి శిలాశాసనాలు వేయించినట్లులేదు ఆ తరువాత క్రీ పూ 242లో ఆరు స్తంభశాసనాలు ప్రకటించినట్లు తెలుస్తుంది. ఒకటి, నాలుగు, అయిదు, ఆరు స్తంభశాసనాలు రాజ్యాబిషిక్త కాలం ఇరవై ఆరోఏట, (క్రీ. పూ. 268-26) = క్రీ పూ 242లో లిఖించబడినట్లు ఆ శాసనాలలోనే చెప్పబడి ఉంది రెండవ, మూడవ స్తంభ శాసనాలను కూడా అదే సంవత్సరం ప్రకటించారనేది నిస్సంశయం ధర్మాచరణలో, ధర్మప్రచారంలో, ధర్మవ్యాప్తిలో తాను చేసినకృషికి, సాధించిన పలితాలకు అశోకుడు కావించిన సమీక్షగా చెప్పదగిన ఏడో స్తంభశాసనం, రాజ్యాభిషిక్త కాలం ఇరవై ఏడోఏట, క్రీ పూ. 268-27 = క్రీ పూ 241లో లిఖించబడినట్లు శాసనమే తెలుపుతుంది ఈ శాసనం చివరలో "నేను రాజ్యాభిషిక్తుణ్ణి అయిన ఇరవై ఏడో సంవత్సరంలో ఈ ధర్మలిపి నాచేత లిఖించబడింది"అనిచెప్పి, అశోకుడు వెంటనే "దీని విషయంగా దేవానాంప్రియుడు చెప్పుచున్నాడు ఈ ధర్మలిపి చిరస్థాయి అయి ఉండటానికి శిలా స్తంభాలు కాని, శిలాపలకాలు కాని దొరకెడి చోట్లలో అంతా లిఖించబడాలి" అని చెప్పి ఉన్నాడు కాని ఈ ఏడో స్తంభశాసనం ఒక్క ఢిల్లీ-తోప్రా శిలాస్తంభం పైననే కానవస్తుంది. ఏడో శిలాశాసన ప్రకటన తర్వాత అశోకుడు సుమారు పదేళ్ళు, క్రీ. పూ 232-31 వరకు,

పాలించాడు ఈ పదేళ్ళలో,- అశోకుడు శాసించిన ప్రకారం, ఈ ఏడో శిలాశాసనం ఇతర స్తంభాలమీద కాని, పలకాల మీదకాని రాయక పోవుటకు కల కారణము ఆలోచించవలసి ఉంది

చిన్న స్తంభశాసనాలు, సాంచీ, సార్నాథ్ శాసనాలు, కౌశాంబీ స్తంభశాసనం, - బౌద్ధ సంఘం విడదీసినవారికి వేయవలసిన శిక్షను గూర్చి చెప్తాయి వీనిలో ఎక్కడా కాలం తెలుపబడలేదు. మూడో బౌద్ధ సంగీతి పాటలీపుత్రంలో సమావేశమయిన తర్వాత ఆ సమావేశం తీసుకొన్న నిర్ణయాల మేరకు, అశోకుడు ఈ శాసనాలను జారీచేసి ఉండ వచ్చునని పండితులు అభిప్రాయ పడినారు ఈ సంగీతిని అశోకుడు, ధర్మవ్యాప్తిలో తాను కావించిన కృషిని సమీక్షించిన ఏడో స్తంభశాసనం (క్రీ పూ 241) లో పేర్కొనలేదు. ఈ మూడో బౌద్ధ సంగీతి క్రీ పూ. 240లో సమావేశమయి ఉండవచ్చునని భావించటమయింది అందు చేత పై స్తంభశాసనాలు క్రీ పూ 240 లోనొ, ఆటు తర్వాత కొద్ది కాలంలోనొ ప్రకటించబడి ఉంటాయి.

పైన పేర్కొన్న చిన్న స్తంభ శాసనాల కోవకే చెందిన రుమ్మిందయ్ స్తంభశాసనం. అ శాసనంలోనే చెప్పినట్లు, అశోకుని రాజ్యాభిషిక్త కాలం ఇరవయ్యో సంవత్సరాన, క్రీ పూ. 268-20 = క్రీ పూ 248న వేయబడింది దీనితోపాటే వేయబడింది నిగలీసాగర స్తంభశాసనము

బారాబర్ గుహశాసనాలలో, రెంటిలో, అవి,అశోకుడు అభిషిక్తుడైన పండ్రెండో ఏట, క్రీ పూ. 268-12 = క్రీ పూ.256లో, అజీవకులకు ఇచ్చినట్లు తెలుపబడింది, మూడో గుహ, పందొమ్మిదోఏట, క్రీ. పూ. 268-19 = క్రీ.పూ. 249లో ఆజీవకులకు ఇచ్చినట్లు తెలుపబడింది

అశోకుని జీవితంలో కొన్ని సంఘటనలు - వాని కాలము

అశోక శాసనాలు అశోకుని జీవితంలోని కొన్ని సంఘటనలను పేర్కొని వాని కాలాన్ని తెలిపాయి అశోకుడు పట్టాభిషిక్తుడైన ఎనిమిదో ఏట, క్రీ పూ. 268-8 = క్రీ. పూ 260లో, కళింగరాజ్యం అతనిచే జయించబడినట్లు 13వ శిలాశాసనం చెప్తుంది పట్టాభిషిక్తుడైన పదోఏట, క్రీ. పూ. 268-10 = క్రీ. పూ. 258లో అశోకుడు సంబోధికి (గయకు) దర్మయాత్ర చేసినట్లు 8వ శిలాశాసనం చెప్తుంది పండ్రెండోఏట, క్రీ శ 268-12 = క్రీ శ. 256లో ధర్మలిపులు (ధర్మ శాసనాలు) లిఖించినట్లు ఆరో స్తంభశాసనం తెలుపుతుంది క్రీ. శ. 268-13 = క్రీ. శ 255లో ధర్మమహామాత్రులనే కొత్త ఉద్యోగులను నియామకం చేసినట్లు అయిదో శిలాశాసనం చెప్తుంది క్రీ శ. 268-20 = క్రీ. శ. 248లో అశోకుడు బుద్ధుని జన్మస్థలమైన లుంబినీ గ్రామాన్ని దర్శించినట్లు రుమ్మిందై స్తంభశాసనంవల్ల తెలుస్తుంది. నిగలీసాగర స్తంభశాసనం వల్ల, అశోకుడు రాజ్యాభిషేక కాలం పద్నాల్గో సంవత్సరం క్రీ శ. 268-14 = క్రీ శ 254లో ఒకసారి, ఇరవయ్యో సంవత్సరం, క్రీ శ 268-14 = క్రీ. పూ. 248లో మరొకసారి లుంబినీ గ్రామానికి సమీపంలో ఉన్న కనకముని బుద్ధుని స్తూపాన్ని అశోకుడు దర్శించి, దానిని విస్తరింపచేసి, పూజించినట్లు, నిగలీసాగర (నిగ్లీవా) స్తంభం తెలుపుతుంది

అశోకుని కందహార్ గ్రీక్ - అరమైక్ ద్విభాషా శాసనంవల్ల అతడు పట్టాభిషేకంనుంచి పదేండ్లు గడచిన తర్వాత, అనగా, క్రీ పూ. 268-10 = క్రీ. పూ 258 తర్వాత, మానవులకు ధర్మబోధ చేయటం ప్రారంభించినట్లు తెలుస్తుంది.ఈ ధర్మబోధ చేసే ప్రయత్నంలో ముఖ్యమయిన సాధనాలుగానే అశోకుడు తన పండ్రెడో పాలనా సంవత్సరంలో

శిలాశాసనాలను సామ్రాజ్యవ్యాప్తంగా ప్రకటించటం జరిగింది

పై చర్చనుబట్టి అశోక శాసనాల కాలక్రమాన్ని, అశోకుని జీవితంలో కొన్ని సంఘటనలను, అశోకుని రాజ్యాభిషేక సంవత్సరం క్రీ పూ 268 గా గ్రహించి, పట్టీ రూపంలో ఈ కింది విధంగా క్రోడీకరించవచ్చు

శాసనాల కాలక్రమం

లఘు శిలాశాసనాలు 1, 2	క్రీ పూ	256-255
బృహత్ శిలాశాసనాలు	,,	256-254
బారాబర్ గుహాశాసనాలు 1, 2	,,	256-255
బారాబర్ గుహాశాసనం 3	,,	249-248
రుమ్మిందయ్ స్తంభశాసనం	,,	248-247
నిగలీసాగర్ (నిగ్లీవా) స్తంభశాసనం	,,	248-247
స్తంభ శాసనాలు 1 నుండి 6	,,	242-241
రాణీ స్తంభశాసనం	,,	241-240
ఏడో స్తంభ శాసనం	,,	241-240
చిన్నస్తంభశాసనాలు (సాంచీ, సార్నాథ్, కోశం)	,,	240-239

జీవిత సంఘటనలు

కళింగ యుద్ధం (13వ శిలాశాసనం)	క్రీ పూ.	260
బౌద్ధమత స్వీకారం (లఘు శిలాశాసనాలు)	,,	260-259
గయకు ధర్మయాత్ర (8వ శిలాశాసనం)	,,	258
ధర్మవ్యాప్తికి పూనుకొనుట (కందహార్ శాసనం)	,,	258
అజీవక సన్యాసులకు బారాబర్ గుహలు 1, 2 అంకితం చేయుట	,,	258
ధర్మ మహామాత్రుల నియామకం (5వ శిలాశాసనం)	,,	255

ప్రతివేదకుల ('రిపోర్టర్ల') నియామకం (6వ శిలాశాసనం)	క్రీ పూ.	255-254
కనకముని బుద్ధుని స్తూపానికి యాత్ర (నిగ్లీవా శాసనం)	,,	254
అజీవక సన్యాసులకు బారాబర్ గుహ 3 అంకితం చేయుట	,,	249
బుద్ధుని జన్మస్థలమైన లుంబినీ గ్రామానికి యాత్ర (రుమ్మిందై శాసనం)	,,	248
కనకముని స్తూపాన్ని రెండోసారి దర్శించుట (నిగ్లీవా శాసనం)	,,	248

అశోకుడు క్రీ పూ 240-39 తర్వాత ఎట్టి శాసనమూ వేయించి నట్టు నేటికి తెలియరాలేదు అశోకుని పాలనా కాలాన్ని హిందూ పురాణాలు 36 ఏండ్లని, బౌద్ధ గ్రంథాలైన మహావంశం, దీపవంశం 37 ఏండ్లని పేర్కొంటాయి. అందుచేత అశోకుని పాలన క్రీ పూ (268-36/37) = క్రీ పూ. 232/231 లో సమాప్తం చెందింది.

సూచికలు

1. హెన్నింగ్, బులెటిన్ ఆఫ్ ది స్కూల్ ఆఫ్ ఓరియంటల్ అండ్ ఆఫ్రికన్ స్టడీస్, 1949, పార్ట్ 1, పు 80, రొమిలాథాపర్, అశోకా అండ్ ది డిక్లైన్ ఆఫ్ ది మౌర్యాస్, పు 7.
2. ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా (ఎపి. ఇం), సం 34, పు. 1-8 లు
3. ఎపి ఇం, సం. 37, పు 193-200
4 డి. సి. సర్కార్ (సం) "ఎర్రగుడి ఎడిక్ట్స్ ఆఫ్ అశోకా", ఎపి. ఇం, సం. 32, పు. 1-28 లు.

5. రిత్తి యస్ "జర్నల్ ఆప్ ది ఎపిగ్రాఫికల్ సొసైటీ ఆఫ్ ఇండియా" సం. 7
6. డి. సి. సర్కార్, "అశొకన్ స్టడీస్" (కలకత్తా, 1979), పే. 55-56.
7 డి. సి. సర్కార్ (సం) "ఎర్రగుడి ఎడిక్ట్స్ ఆఫ్ అశోకా", ఎపి. ఇండి సం 32, పు. 1-28లు

కొన్ని ఉపయుక్త వ్యాసాలు, గ్రంథాలు

వ్యాసాలు . (ఇంగ్లీషు)

జి. బూలర్ (సం) "అశోకాస్ రాక్ ఎడిక్ట్స్ అకార్డింగ్ టు గిర్నార్, షాబాజ్‌గఢీ, కాల్సీ అండ్ మన్సెహ్రా వెర్షన్స్", ఎపి ఇండి, సం. 2, పు. 447-72లు.

జి. బూలర్ (సం) "ది అశోకా పిల్లార్ ఎడిక్ట్స్ ఆఫ్ పడరియా (రుమ్మిందై) అండ్ నిగ్లివ" ఎపి ఇండి, సం 5, పు. 1-6లు.

ఇ హెర్జ్‌ఫీల్డ్ (సం) "ఎ న్యూ అశోకన్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్ (ఇన్ అరమైక్) ఫ్రం టాక్సిల" ఎపి. ఇండి, సం 19, పు 251-53.

డి. సి. సర్కార్ (సం) "గుజ్జర ఇన్‌స్క్రిప్షన్ ఆఫ్ అశోకా" ఎపి. ఇండి, సం. 31, పు. 205-10 లు.

"రాజుల-మండగిరి ఇన్‌స్క్రిప్షన్ ఆఫ్ అశోకా" ఎపి. ఇం: స. 31, పు. 211-18 లు.

"ఎర్రగుడి ఎడిక్ట్స్ ఆఫ్ అశోకా" ఎపి. ఇండి. సం. 32 పు. 1-28 లు.

"సోపారా ఫ్రాగ్‌మెంట్ ఆఫ్ రాక్ ఎడిక్ట్ నైన్ ఆఫ్ అశోకా" ఎపి. ఇండి. సం. 32, పు. 29-30 లు.

"ఫ్రాగ్‌మెంటరీ పిల్లార్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్ ఫ్రం అమరావతి" ఎపి. ఇండి. సం. 35, పు 40-43 లు.

"న్యూ ఢిల్లీ ఇన్‌స్క్రిప్షన్ అఫ్ అశోకా" ఎపి ఇండి. సం. 38 పు. 1-4.

జె ఫిలియోజా (సం). "గ్రీకో-అరమైక్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్ అఫ్ అశోకా నియర్ కందహార్" ఎపి ఇండి. సం. 35, పు, 1-3 లు.

డి. ష్లుంబెర్గర్, ఇ. బెవెనిస్ట్(సం)"ఎ న్యూ గ్రీక్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్ ఆఫ్ అశోకా ఎట్ కందహార్" ఎపి. ఇండి. సం. 37, పు. 193-200 లు.

గ్రంథాలు . (ఇంగ్లీషు)

రొమిలా దాపర్ అశోకా అండ్ ది డిక్లైన్ ఆఫ్ ది మౌర్యాస్. ఆక్స్‌ఫర్, 1973.

డి సి సర్కార్ : అశోకన్ స్టడీస్, కలకత్తా, 1979.

నీలకంఠశాస్త్రి, కె.ఎ.. ఏజ్ అఫ్ ది నందాస్ అండ్ మౌర్యాస్, డిల్లీ, 1967. (సెకండ్ ఎడిషన్)

అర్ కె. ముఖర్జీ . "అశోకా", 1928", ఆశోకన్ ఇన్‌స్క్రిప్షన్స్-ఎకామెంటరీ, 1942.

తెలుగు

నారాయణరావు చిలుకూరు. అశోక ధర్మశాసనాలు, 1928.

వివృతి

సనాతనధర్మం - అశోకధర్మం

ధర్మ స్వభావాన్ని, సనాతన ధర్మ స్వరూపాన్ని అర్ష గ్రంథాలు ఇట్లా నిర్వచించాయి.

'విద్వద్భి స్సేవితం సద్భిర్నిత్యమద్వేషరాగిభిః,
హృదయేనాభ్యనుజ్ఞాతో యో ధర్మస్తం నిబోధత'
— మనుస్మృతి, 2:1

'సత్యం బ్రూయా త్ప్రియంబ్రూయాత్
నబ్రూయా త్సత్య మప్రియమ్,
ప్రియం చ నానృతం బ్రూయాత్
ఏష ధర్మ స్సనాతనః'
—మనుస్మృతి, 4:138

'నహివేవేన వేరాణి
సమ్మంతి ధకు దాచనమ్
అవెవేనచ సమ్మంతి
ఏసధమ్మో సనన్తనో'
—ధమ్మపద, 1 5

"ధంమే సాధూ కియం చు ధంమే తి అపాసినవే బహు
కయానే దయా దానే సచే సోచయే."
(ధర్మః సాధుః కియాంస్తు దర్మ ఇతి అపాస్రవో
బహుకల్యాణం దయా దానం సత్యం శౌచమ్.)
—అశోక ధర్మశాసనం - రెండోస్తంభ శాసనం.

"అహింసా పరమోధర్మః"

భారతీయ సనాతన ధర్మప్రతీకలు అశోక ధర్మశాసనాలు. అశోకుడు వీటిని "ధర్మలిపులు" "ధర్మశాశ్వవాలు" అని పేర్కొన్నాడు. అఖండ భారతాన్నంతా ఆక్రమించి ఉన్న తన సామ్రాజ్యప్రజల నుద్దేశించి ఈ శాసనాలలో అశోకుడు పొందుపరచిన ధర్మాన్ని పండితులు "అశోకధర్మ" మని పిలిచారు. ఈ అశోకధర్మం, పైన కనపరచిన సనాతనధర్మ నిర్వచనాలను బట్టి, భారతీయ సనాతనధర్మాని కంటే వేరయినది కాదు.

అర్జున విషాదయోగం - అశోక విషాదయోగం

ధర్మ క్షేత్రమయిన కురుక్షేత్రంలో అర్జున విషాదయోగం వలె, కళింగ యుద్ధక్షేత్రంలో అశోక విషాదయోగం ఏర్పడింది హింసా విముఖమై, కృపయావిష్టమైన హృదయంతో, తీవ్రమైన అనుతాపానికి లోనైన ఒకానొక మానసికస్థితి నుంచి బయటపడటానికి నరునకు, నారాయణుని బోధ ఉపకరించింది; పలితంగా భగవద్గీత, భారతీయులకు వారసత్వంగా నిలచిపోయింది అట్టి మానసికస్థితి నుంచే బయటపడటానికి అశోకునకు బుద్ధవచనం ఉపకరించింది; ఫలితంగా అశోకధర్మం భారతీయులకు వారసత్వంగా నిలచిపోయింది. కృష్ణుడు, బుద్ధుడు, ఇద్దరూ కామ్యకర్మలను నిరసించినవారే. కృష్ణునిబోధ వల్ల అర్జునుడు, బుద్ధవచనం వల్ల అశోకుడు సమదర్శులు అయినారు ఈ సమదర్శిత్వమే అర్జునుణ్ణి యుద్ధోన్ముఖునిగా, అశోకుని యుద్ధవిముఖునిగా చేసింది.

తాను కురుక్షేత్ర యుద్ధ రూపంలో చేయబోయే హింసను తలచి అర్జునుడు,

'నకాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ
.కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగై ర్జీ వితేనవా?
యేషామర్థే కాంక్షితం నో రాజ్యం భోగం స్సుఖాని చ,
త ఇమేఽవస్థితా యుద్ధే ప్రాణాం స్త్యక్త్వా ధనాని చ.

ఆచార్యాః పితరః పుత్రా స్తథైవ చ పితామహాః,
మాతులాశ్శ్వశురాః పౌత్రాః శ్యాలాస్సంబంధిన స్తథా,
ఏతాన్న హన్తుమిచ్ఛామి ఘ్నతోఽపి మధుసూధన,
అపి త్రైలోక్యరాజ్యస్య హేతోః కిన్ను మహీకృతే.

(భగవద్గీత, అర్జునవిషాదయోగం, శ్లో 32-35లు)

ఇత్యాదిగా శోకసంవిగ్నమానసుడై, తనయుద్ధ విముఖత్వాన్ని
యది మామప్రతీకారమశస్త్రం శస్త్రపాణయః,
దార్తరాష్ట్రా రణే హన్యుస్త న్మే క్షేమతరం భవేత్.
అని కృష్ణునికి తెలియపరిచాడు.

(భగవద్గీత, అర్జున విషాదయోగం, శ్లో. 46)

గురూ నహత్వా హి మహానుభావాన్,
శ్రేయో భోక్తుం భైక్ష మపీహ లోకే,
హత్వాఽర్థకామాంస్తు గురూ నిహైవ
భుంజీయ బోగాన్ రుధిరప్రదిగ్ధాన్.

(సాఙ్ఖ్యయోగం, శ్లో. 5)

అని, మహాత్ములైన పెద్దలను, గురువులను వధించటంకంటె బిక్షాటన చేసి జీవించటం మేలని తలచాడు.

ఇక, అశోకుడు, తాను కళింగయుద్ధ రూపంలో కావించిన అపార హింకాండను తలచి అంటున్నాడు . "దేవతాప్రియుఁడయిన ప్రియదర్శి రాజు పట్టాభిషిక్తుఁడయిన ఎనిమిదో ఏట కళింగరాజ్యం ఆతనిచే జయింప బడింది. లక్షా యాభైవేలజనులు ఆరాజ్యంనుంచి పంపివేయ బడినారు. లక్షమంది అక్కడ చంపివేయ బడినారు అక్కడ అంత కంటె ఎన్నోరెట్లుమంది చనిపోయారు తర్వాత కళింగరాజ్యం స్వాదీనమై వున్న ఇప్పుడు దేవానాంప్రియుఁడు తీవ్రంగా ధర్మపాలనాన్ని ధర్మకర్మలను ధర్మానుశాసనాన్ని చేస్తున్నాడు కళింగులను జయించిన దేవానాం

ప్రియునికి ఇట్టి అనుతాపం కలిగింది. జయింపబడని ఒకరాజ్యం జయింపబడినప్పుడు అందు జనులవధ, మరణం, ఇతర దేశాలకు పంపబడుట జరుగుచున్నవనటం, దేవానాంప్రియునికి (అశోకునకు) బాధాకరంగాను, శోచనీయంగాను తోస్తున్నది. కాని, ఈ కిందివి దేవానాంప్రియునికి (అశోకునకు) మరింత శోచనీయాలు. అక్కడ నివసించేవారిలో పెద్దలశుశ్రూష, మాతాపితృశుశ్రూష, గురుశుశ్రూష, స్నేహితులు, పరిచితులు, సహచరులు. బంధువులు, దాసులు, భృత్యులు, అయినవారియెడల ప్రతిపత్తి, ధృఢభక్తి కలిగిఉండే బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు, ఇతర శాఖలవారు, గృహస్థులైనవారు ఉంటారు. అట్టివారికి బాధ, వధ, తమ తమ ప్రియులైనవారికి పరదేశ గమనం సంభవిస్తుంది. తమకు అత్యంతప్రియులయిన స్నేహితులు, పరిచితులు, సహచరులు, బంధువులు అయినవారికి బాధ కలుగుతున్నప్పుడు, తమస్థితి బాగుండినా, వారిబాధ తమకూ బాధకరమే అవుతుంది. ఈ బాధ అందరిచేత పంచుకోబడుతుంది. ఇది దేవానాంప్రియునికి శోచనీయంగా ఉంది యవనులలోతప్ప, తక్కిన అన్ని దేశాలలోనూ బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు ఉన్నారు. ఏదో ఒకశాఖకు చెందని మనుష్యులు లేని దేశమే లేదు అందుచేత కలింగరాజ్యాన్ని జయించినప్పుడు ఆ దేశజనులలో నూరోవంతు మంది కాని, వెయ్యోవంతు మంది కాని వధింపబడో, మరణంపొందో ఉండినారని తలచుకొన్నప్పుడు దేవానాంప్రియునికి శోకం కలుగుతున్నది.” (శిలాశాసనం 13, తెలుగు అనువాదం)* ఇంకా, అశోకుడు తన పుత్ర, పౌత్రులను

* ప్రాకృత మూలానికి చూడు కింద, 13వ శిలాశాసనం, పు 30, 'అవిజితంహి...... అజగులుమతే వా దేవానంపియసా', సంస్కృత ఛ్ఛాయకు, పు. 33, “అవిజితంహి ...... అద్య గురుమత ఏవ దేవానాంప్రియస్య. (యోపి చ అపకరోతి క్షన్తవ్య ఏవమతో దేవానాంప్రియస్య).”

ఉద్దేశించి ఇలా అంటాడు: "ఇంతకుముందు కలిగిన జయముచాలును. కొత్త దేశాలను జయించ నవసరంలేదు. తమకు కొత్తజయం పొందవలె ననే కోరిక కలిగినయెడల తాము దయ కలిగి చిన్నశిక్షలను మాత్రమే తాము అవలంబించవలెను. ధర్మవిజయమే నిజమయిన విజయమని తాముతలచవలెను" (శిలాశాసనం 13, తెలుగు అనువాదం)*

నారాయణుడు నరునకు అనుగ్రహించిన సమదర్శిత్వం అధిభౌతికమై, దేశకాలాద్యనవచ్ఛిన్నమైనది, అశోకుడు సుగతుని నుంచి గ్రహించిన సమదర్శిత్వము భౌతికమై, దేశకాలావధి అయినది. అందువల్లనే కృష్ణార్జునులు పురాణ పురుషులు, తథాగతశోకులు చారిత్రిక పురుషులు. అందువల్లనే అర్జునుడు విన్నది యోగశాస్త్రం; అశోకుడు చెప్పింది ధర్మశ్రావణం.

అశోక ధర్మసారం •

శిలాక్షరరూపమై, శాసనస్థమైన 'అశోకధర్మా'న్ని విపులంగా తరచి దానిలోని సారభూతమయిన విషయాన్ని గ్రహించినప్పుడు, అశోకధర్మం నైతికసూత్రాచరణతో కూడిందని తేలుతుంది. ఈ సూత్రాలను గురించి అశోకుడు 'ఈ ధర్మలిపులలో కొన్నికొన్ని భాగాలు మిక్కిలి మధురాలై ఉండటంచేత, జనులు వాటిప్రకారం నడచుకొంటారని మరల మరల వ్రాయబడినాయి' అనిచెప్పాడు (శిలాశాసనం. 14) అశోకధర్మానికి సారభూతమయిన సూత్రాలు ఇవి.

ప్రాకృతమూలానికి చూడు కింద, 13వ శిలాశాసనం, పు 32, "ఏతాయే చా అరాయే ఇయం.. . ధంమవిజయే",సంస్కృతచ్ఛాయకు, పు 34, "ఏతస్మై చార్థాయేయం... ..యో ధర్మవిజయః".

అశోక ధర్మంపై, కొంత విపులమయిన చర్చకు చూడు, డా|| సి. వి. రామచంద్రరావు, అశోకుడు (తెలుగు అకాడమీ, హైదరాబాదు, 1988) పు. 43-63 లు

1) తల్లిదండ్రులకు శుశ్రూష [శిలాశాసనం (శి. శా.) 3, 11; స్తంభశాసనం (స్తం.శా), 7, లఘు శిలాశాసనం. (ల శి. శా), 2]

2) గురుశుశ్రూష (స్తం. శా. 7)

3) పెద్దలయెడలా, మహాత్ములయెడలా భక్తి (శి. శా 9), (స్తం.శా.7)

4) బ్రాహ్మణుల, శ్రమణుల, దీనుల, వృద్ధుల, దాసుల, భృత్యుల యెడల అనురాగం (స్తం. శా. 7)

5) శ్రమణులకు, బ్రాహ్మణులకు, బంధువులకు, స్నేహితులకు, పరిచితులకు దానం (శి. శా 3, 9, 11)

6) దాసుల, భృత్యుల యెడల ప్రతిపత్తి (శి.శా. 9, 11)

7) ఇతరులను భయపెట్టకుండడం, చంపకుండడం (స్త శా, 13)

8) సర్వభూతాలకు బాధ కలిగించకుండడం, ప్రాణిహింస చేయకుండడం (శి.శా. 3, 11, 13, స్తం శా. 7)

9) నిగ్రహంతో, సమస్తజనుల యెడలా సమబుద్ధితో సంచరిస్తూ సంతోషంగా ఉండటం (శి.శా. 13)

10) అల్పవ్యయం, అల్పసంపద కలిగిఉండడం (శి శా. 3)

11) అపకారంచేసినవాడిని క్షమించడం (శి శా. 13)

సనాతన ధర్మ ప్రతిపాదితాలైన ఈ నైతిక ప్రవర్తనా సూత్రాలతో కూడిందే అశోక ధర్మం. దీనిని ఆచరించుటమే సాధువని (శి. శా. 3), ధర్మవ్రతమని (శి.శా 9, 11), ధర్మవిజయమని (శి శా.13) అశోకుడు పదేపదే చెప్పాడు. ధర్మం సాధువయిందని చెప్పి, ఆ ధర్మం ఎట్టిదనే ప్రశ్నకు సమాధానంగా, "ధర్మంలో పాపాలు ఉండవు. దయ, దానం, సత్యం, శౌచం, అనే చాలా కల్యాణగుణాలు అందులో చేరివున్నాయి" అని చెప్పాడు (స్తం. శా. 2). అశోకచక్రవర్తి తన రాజ్యపాలనాకాలంలో చివరగా, తన ఇరవైఏడో రాజ్యాభిషిక్త సంవత్సరం (క్రీ. పూ. 241

ప్రాంతం)లో వేయించిన శాసనమని తలచబడే ఏడో స్తంభశాసనంలో, "దయ, దానం, సత్యం, శౌచం, మోదం, సాధుత్వం, అనేవాటితో కూడిన ధర్మాన్ని ఆచరించటమే ధర్మాపదానమని, అదే ధర్మప్రతిపత్తి" అని చెప్పాడు తాను ప్రబోధించిన ధర్మాన్ని అనుసరించటానికి, శీలం, దానం, సంయమం, భావశుద్ధి,కృతజ్ఞత, భయరాహిత్యం, ధర్మకామత, శుశ్రూష, పాపభయం, పుణ్యాపాపవిచక్షణ, ఆత్మవిశ్లేషణ, మొదలుగా అనేకగుణాలు, అర్హతలు అవసరమని, అందువల్లే తన ధర్మాన్ని అనుసరించటం దుష్కరమని అశోకుడు పదేపదే చెప్పాడు. (శి శా. 4,7,10, 13, స్తం. శా. 1)

సమాజశ్రేయస్సు - వ్యక్తిశ్రేయస్సు

భగవద్గీతలో వ్యక్తిఔన్నత్యం ద్వారా సమాజశ్రేయస్సు, లోక సంగ్రహం సాధించే మార్గం చెప్పబడింది అశోకధర్మం సమాజ సమష్టి ప్రవర్తన ద్వారా వ్యక్తిశ్రేయస్సు పొందే మార్గాన్ని తెలిపింది. ఆధునిక యుగంలో, నేటికాలంలో, సంఘంలోని వ్యక్తుల సమష్టి ప్రవర్తన మీద వ్యక్తిశ్రేయస్సు పూర్తిగా ఆధారపడివుంది. ఈ సమష్టిప్రవర్తన తప్పు దారులు పట్టటంయొక్క ఫలితమే నేడు మనం ప్రతిచోటా చూచే జాతి, ప్రాంత, కుల, మత, స్పర్ధలు, వైషమ్యాలు, కలహాలు. అశోకునికాలంలో వివిధ మతధర్మాల మధ్య స్పర్ధావైషమ్యాలు ఉండి, సమష్టిలో సత్ప్రవర్తన, సహనశీలత లోపించి సంఘశ్రేయస్సుకు, రాజ్యశాంతికి భంగకరమయిన పరిస్థితులు ఏర్పడినాయి. ఈ పరిణామాలను దృష్టిలో ఉంచుకొని, నాటికీ, నేటికీ, సంఘంలో మతపరమైన స్పర్ధావైషమ్యాలు సమసింపచేయటానికి, మతసామరస్యాన్ని పెంపొందింప చేయటానికి, సారభూతమైన నాలుగుసూత్రాలను అశోకుడు తన పంద్రెండో శిలా శాసనంలో ప్రతిపాదించాడు. సులభంగా జ్ఞాపకం ఉంచుకోవటానికి వీలుగా, శాసనంలోని పదాలనే కొంతగుర్తులుగా వాడి, వాటిని ఈ క్రింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

1. మూల : అన్ని మతశాఖలవారి మూలధర్మాలను పెంపొందించటం
2. వచోగుప్తి : అసందర్భంగా, తన మతధర్మాన్ని పొగడకుండా ఉండటం, ఇతర ధర్మాలను తెగడకుండా ఉండటం.
3. సమవాయ తన శాఖవారు, అన్య శాఖలవారు ఒకరి ధర్మాన్ని మరొకరు వింటూ, ఒకరినొకరు ఉపచరించుకొంటూ పొత్తుగా ఉండటం.
4 బహుశ్రుత : అన్ని మతశాఖల ధర్మాలను గూర్చి వినటం, తెలుసుకోవటం.

ఈ అశోకధర్మం భారతీయ సనాతన ధర్మాన్ని అనుసరించింది, దానికంటె భిన్నమయిందికాదు. దీనిని అశోకుడు రెండో లఘు శిలా శాసనంలో 'పొరాణా పకితీ (పురాణీ ప్రకృతిః)', పురాణ ధర్మం అని పేర్కొన్నాడు అశోకుడు బౌద్ధాన్ని స్వీకరించటంచేత, ఈ ధర్మం బౌద్ధ ధర్మాన్ని అనుసరించిందని భావించినా, అశోకుని కాలానికి బౌద్ధధర్మం ప్రత్యేక మతదర్మంగా రూపొందలేదు. నాటికి అది వైదికధర్మంలో అతిగా చోటుచేసుకొని వెర్రితలలు వేసిన యజ్ఞయాగాది కామ్యకర్మలను, వర్ణవిబేదం వల్ల సంఘంలో కొన్ని వర్గాలవారు పెంచుకొన్న ఆధిక్యతాహంకారాన్ని నిరసించిన నిరసనోద్యమం మాత్రమే. దానిని బుద్ధప్రేరితమైన, వైదికమత సంస్కరణోద్యమంగానే పేర్కొనవలె.

ఇహసుఖం - పరసుఖం

భారతీయ సంప్రదాయం ధర్మార్ధకామమోక్షాలను చతుర్విధ పురుషార్థాలుగా, అంటే మానవుడు తన జీవితకాలంలో సాధించవలసిన ప్రయోజనాలుగా పేర్కొనింది. అశోకుడు ధర్మానుసరణవల్ల అర్థ కామాలతో కూడిన ఇహసుఖం అబ్బుతుందని చెప్పాడు, కాని, అంత కన్నా గొప్పదైన పరసుఖం దొరకుతుందని గట్టిగా చెప్పాడు. సర్వజనుల ఇహపరలోక సుఖప్రాప్తికై, రాజుగా ప్రజలయెడల తనకుగల బాధ్యతా

రుణాన్ని తీర్చుకోవటమే తన ధర్మమని అశోకుడు ఉద్ఘాటించాడు. "సమస్త జనుల సౌఖ్యం అభివృద్ధి చేయటమే నా ధర్మమని నేను తలుస్తున్నాను ఆ సౌఖ్యానికి, నేను పడే శ్రమ, కార్యనిర్వహణ మూలంగా ఉన్నాయి ఎందువల్లనగా, జనుల సౌఖ్యం అబివృద్ధి చేయటానికంటే ముఖ్యమయిన ధర్మం మరొకటిలేదు. జీవలోకమంతా ఇహ లొకంలో సౌఖ్యంచెంది, అటుతర్వాత స్వర్గాన్నిపొందటానికై నేను వారికి అప్పుపడివున్న రుణాన్ని తీర్చుకొనటానికే నా ప్రయత్నాలన్నీ వినియోగ పడుతున్నాయి". (శిలాశాసనం 6).

అశోకుడురాజర్షి. నిష్కామకర్మచేత చిత్తశుద్ధినిపొంది లోక సంగ్రహమైన ధర్మాన్ని ప్రవర్తింపచేసినవాడు తాను అహింసను పరమ ధర్మంగా అవలంబించి తన ప్రజలలో అహింసాధర్మవ్యాప్తికై పాటుపడి కృతకృత్యుడైన రాజర్షిశ్రేష్ఠుడు అశోకుడు. "నేను చేసిన సాధుకార్యాలను లోకం అనుకరించి తానూ అవలంబిస్తున్నది" అని ఎంతో ఆత్మ ప్రత్యయంతో తన ధర్మప్రచారసాఫల్యాన్ని గూర్చి చెప్పుకొన్నాడు. (స్తంభశాసనం. 7).

అఖండ భారతదేశాన్ని పాలించిన చక్రవర్తులలో అతివిశిష్టమైన వ్యక్తిత్వం కలవాడు అశోకుడు బహుశా, ప్రపంచచరిత్రలో సామర్థ్యం, సాధనసంపత్తి ఉండికూడా యుద్ధవిజయాలను కాంక్షించని పాలకుడు అశోకుడు ఒక్కడే కనపడతాడు. అహింస ప్రాతిపదికగా రాజనీతిని రూపొందించిన రాజు అశోకుడు తప్ప మరొక్కడు కానరాడు.

'యద్యదా చరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే'

అనే సూక్తికి అదర్శమే అశోకుడు.

--(౦)--

అశోక ధర్మశాసనాలు

మొదటి శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) ఇయం ధంమలిపి దెవానం పియేన పియదసినా లేఖితా
(2) హిదా నో కిచి జివే ఆలభితు పజోహితవియే

౨ (3) నొ పి చా సమాజే కటవియే (4) బహుకా హి దోసా
సమాజసా దేవానం పియే పియదసి లాజా దఖతి
(5) అథి పి చా ఏకతియా సమాజా సాధుమతా దేవా
నాం పియసా పియదసిసా లాజినే

౩ (6) పులే మహానససి దేవానం పియసా పియదసిసా లాజినే
అనుదివసం బహుని సాతసహసాని ఆలంభియిసు
సుపరాయే (7) సే ఇదాని యదా ఇయం ధంమలిపి
లేఖితా తదా తింని యేవా పానాని ఆలభియంతి

౪. దువే మజూలా ఏకే మిగే సే పి చూ మిగే నో ధువే
(8) ఏతాని పి చు తని పానాని నో ఆలాభియిసంతి

సంస్కృతం :

(1) ఇయం ధర్మలిపిర్దేవానాం ప్రియేణ ప్రియదర్శినా లేఖితా. (2) ఇహ న కశ్చిజ్జీవ ఆలభ్య ప్రహోతవ్యః. (3) నాపి చ సమాజః కర్తవ్యః (4) బహుకాన్ హి దోషాన్ సమాజస్య దేవానాం ప్రియః ప్రియ

ఢర్శీ రాజా పశ్యతి (5) సన్త్యపి త్వైకే సమాజాః సాధుమతా దేవానా ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞః. (6) పురా మహానసే దేవానా ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞోऽనుదివసం బహూని ప్రాణసహ్ర ణ్యాలప్స్యత సూపార్థాయ. [7] తదిదానీం యదా ఇయం ధర్మలిపి ఖితా తదా త్రయ ఏవ ప్రాణా ఆలభ్యన్తే, ద్వౌ మయూరౌ ఏకో మృగః సోऽపి చ మృగో న ధ్రువః. [8] ఏతే పి చ త్రయః ప్రాణా నాలప్స్యన్తే

తెలుగు :

అహింస

[1] ఈ ధర్మశాసనం దేవతలకు ప్రియుడయిన ప్రియదర్శి చేత రాయబడింది. [2] ఇక్కడ (అనగా పాటలీపుత్రంలోగాని, లేక సామ్రాజ్యంలో అంతటాగాని) జీవజంతువులను చంపకూడదు, బలి ఇవ్వకూడదు. [3] సమాజా [ఉత్సవా] ల కోసం జనులు ఒక చోట గుంపుగా చేరకూడదు (4) అట్లు చేరటంవల్ల చాలా దోషాలు దెవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శికి కనబడుచున్నవి [5] రాజును దేవతాప్రియుడును అయిన ప్రియదర్శి సాధుసమ్మతాలని తలచే ఉత్స వాలు కొన్ని ఉన్నాయి [6] పూర్వకాలంలో, రాజును, దేవతాప్రియుడును అయిన ప్రియదర్శి వంట ఇంటిలో వందలు, వేలు జీవ జంతువులు కూరకోసం అనుదినం చంపబడేవి. [7] కాని, ఈ ధర్మలిపి లిఖించ బడిన కాలంలో దినానికి రెండు నెమళ్లు, ఒక లేడి, ఇట్లా మూడు ప్రాణులు మాత్రమే చంపబడుతున్నాయి. ఆ లేడి కూడా నిత్యం చంప బడటంలేదు. [8] ఇకముందు, ఈ మూడు ప్రాణులను కూడా చంప కూడదు.

రెండో శిలాశాసనం

[కాల్సీశిల]

ప్రాకృత మూలం:

౪. [1] సవతా విజితసి దేవానం పియసా పియదసిసా లాజినే యేచ, అంతా అథా చోడా పండియా సాతియపుతో కేలలపుతో తంబపంని.

౫. అంతియోగే నామ యోనలాజా యే చా అంనే తసా అంతి యోగసా సామంతా లాజానో సవతా దేవానం పియసా పియదసిసా లాజినే దువే చికిసకా కటా మను సచికిసా చా పసుచికిసా [2] ఓసఢీని మనుసోపగాని చా పసోపగాని చా అతతా నధి

౬. సవతా హాలాపితా చా లోపాపితా చా [3] ఏవమేవా ములాని చ ఫలాని చా అతతా నథిసవతా హలాపితా చా లోపాపి చాతా [4] మగేసు లుఖాని లోపితాని ఉదుపానాని చా ఖానాపితాని పటీభోగాయే పసుమునిసానం.

సంస్కృతం:

[1] సర్వత్ర విజితే దెవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞో యే చాన్తా యథా చొడాః పాణ్డ్యాః సత్యపుత్రః కేరలపుత్రస్తామ్రపర్ణీ అన్తియోకో నామ యవనరాజో యే చాన్యే తస్యాన్తియోకస్య సామన్తా రాజానః సర్వత్ర దెవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞో ద్వే చికిత్సే కృతే మనుష్యచికిత్సా చ పశుచికిత్సా చ (2) ఔషధాని మనుష్యో

పగాని చ పశూపగాని చ యత్ర యత్రా న సన్తి సర్వత్ర హారితాని చ రోపితాని చ (3) ఏవమేవ మూలాని చ ఫలాని చ యత్ర యత్రన సన్తి సర్వత్ర హారితాని చ రోపితాని చ (4) మార్గేషు వృక్షా రోపితా నాని చ ఖానితాని ప్రతిభోగాయ పశుమనుష్యాణామ్.

తెలుగు :

చికిత్స

1) రాజును, దేవతలకు ప్రియుడును అయిన ప్రియదర్శి రాజ్యంలో ఎల్లెడలా, అతని ప్రాంత రాజులయిన చోడ, పాండ్య, సత్య పుత్ర, కేరళ పుత్ర, తామ్రపర్ణి రాజ్యాలలో, యవనరాజైన అంతియోకుని రాజ్యంలో, ఇట్లే ఆ అంతియోకుని సామంత రాజుల రాజ్యాలలో, రాజ యిన దేవానాం ప్రియ ప్రియదర్శిచేత రెండు విధాల వారయిన చికిత్స కులు నియమించబడినారు. మనుష్య చికిత్స, పశుచికిత్స ఏర్పాటు చేయబడినాయి (2) మనుష్యులకు ఉపయోగించేవి, పశువులకు ఉప యోగించేవి అయిన ఓషధులు ఎక్కడెక్కడ లేవో అక్కడ అంతా అవి తీసుకొని రాబడి నాటింపబడినాయి (3) ఇట్లే వేళ్లు, పండ్లు ఎక్కడె క్కడ లేవో అక్కడక్కడ అవి తీసుకొనిరాబడి నాటింపబడినాయి. (4) పశువులకు, మనుష్యులకు ఉపయోగించే నిమిత్తం మార్గాలలో చెట్లు నాటబడినాయి. బావులు త్రవ్వబడినాయి.

మూడో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౬. (1) దేవానం పియే పియదసి లాజా హేవం అహా

౭. (2) దువాడసవసాభిసితేన మే ఇయం అనపయితే

(3) సవతా విజితాసి మమ యుతా లజూకే పాదేసికే పం చసు వసేసు అనుసంయాసం నిఖమంతు ఏతాయే వా అఠాయే ఇమాయ ధంమనుసదియా యధా అంనాయే పి కింమాయే (4) సాధు

౮ మాతాపితుసు సుసుసా మితసంధుతనాతిక్యానం చా బంభన సమనానం చా సాధుదానే పానాసం, అనాలంబే, సాధు అప వియాతా అపభండతా సాధు (5) పలిసాపి చ యుతాని గననసి అనపయిసంతి హేతుపతా చా వియంజనతే చా.

సంస్కృతం :

దేవానం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (2) ద్వాదశ వర్షాభిషిక్తేన మయా ఇద మాజ్ఞప్తమ్ (3) సర్వత్ర విజితే మమ యుక్తా రజ్జుకాః ప్రాదేశికాశ్చ పఞ్చసు పఞ్చసువర్షేషు అనుసంయానం నిష్క్రా మన్తు ఏతస్మై అర్థాయ అస్మై ధర్మానుశిష్ట్యై యధా అన్యస్మా అపి కర్మణే (4) సాధుః మాతాపిత్రోః శుశ్రూషా మిత్ర సంస్తుతజ్ఞాతీనాం చ బ్రాహ్మణశ్రమణానాం చ సాధు దానం ప్రాణానామనాలంభః సాధుః

అల్పవ్యయతా అల్పభాణ్డతా సాధుః (5) పరిషదోzపి చ యుక్తాన్ గణనే, ఆజ్ఞాపయిష్యన్తి హేతుతశ్చ వ్యఞ్జనతశ్చ.

తెలుగు :

అనుసంయానం

(1) రాజయిన దేవానాం ప్రియ ప్రియదర్శి ఇట్లా చెప్పుచున్నాడు (2) నా రాజ్యాభిషేకమయిన పన్నెండో సంవత్సరంలో ఇది ఆజ్ఞాపించబడింది. (3) నా రాజ్యంలో, ఎల్లెడలా, నాయొక్క [ఉద్యోగులగు] యుక్తులు. లజూకులు. ప్రాదేశికులు అనేవారు [తమ తమ మండలాలలో అంతటా] ఐదేండ్ల కొకసారి సంపూర్ణంగా ఈ కింది ధర్మానుశిష్టి కోసమూ, తక్కిన రాచకార్యాల కొరకూ, అనుసంయానము [యాత్ర] చేయవలెను. [4] తల్లితండ్రుల శుశ్రూష సాధువు. మిత్రులు, పరిచయస్తులు. బంధువులు, బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు- వీరికి దానం చేయటం సాధువు ప్రాణిహింస చేయకుండటం సాధువు. అల్పవ్యయం, అల్ప సంపద కలిగి వుండటం సాధువు [5] పరిషత్తులు తగిన కారణాలను చేర్చుతూ, అక్షరమైనా తప్పకుండా ఈ ధర్మాలను గణించవలసిందిగా యుక్తులను (ఉద్యోగులను) ఆజ్ఞాపించవలెను

నాల్గో శిలాశాసనం

[కాల్సీశిల]

ప్రాకృత మూలం:

౮. [1] అతికంతం అంతలం బహుని వససతాని వఢితే వా పానాలంభే విహిసా చా భుతానం నాతినా అసంపటు

పతి సమన బంభనానం అసంపటిపతి [2] సే అజా
దేవానం పియసా పియదసినే లాజినే ధంమచలనేనా
బేలిఘోసే అహో ధంమఘోసే విమనదసనా

౧౦. హథిని అగ్గికంధాని అంనాని చా దివ్యాని లుపాని దస
యిత్తు జినస [3] అదిసా బహుహి వససతేజ నా హుత
పులు వే తాదిసే అజావధితే దేవానం పియసా పియ
దసినే లాజినే ధంమనుసదియే అనాలంబే పానానం
అవిహిసా భూతానం నాతినం

౧౧. సంపటిపతి బంధనసమనానం సంపటిపతి మాతా
పితిసు సుసుసా [4] ఏసే చా అంనే చా బహువిదే
ధంమచలనే వధితే [5] వధియిసతి చేవా దేవానం
పియే పియదసి లాజ ఇమం ధంమచలనం
[6] పుతా చ కం నతాలే చా పనాతిక్యా చా దేవానం
పియసా పియదసినే లాజినే

౧౨ పవడయిసంతి చేవ ధంమచలనం ఇమం ఆవకపం
ధంమసి సీలసి చా చిఠితు ధంమం అనుసాసిసంతి
[7] ఏసే హి సేఠే కంమం అం ధంమానుసాసనం
[8] ధంమచలనే చా నో హోతి అసిలసా [9] సే
ఇమసా అఠసా వధి అహీని చా సాధు [10] ఏతాయే
అథాయే ఇయం లిఖితే.

౧౩. ఇమసా అఠసా వధి యుజంతు హీని చ మా అలోచ
యిసు [11] దువాడసవసాభిసితేన దేవానం పియేనా
పియదశినా లాజినా లిఖితా.

సంస్కృతం:

[1] అతి క్రాంతామన్తరం బహూని వర్షశతాని వర్ధిత ఏవ ప్రాణాలమ్భో విహింసా చ భూతానాం జ్ఞాతినామసంప్రతిపత్తిః శ్రమణబ్రాహ్మణానా మసంప్రతిపత్తిః [2] తదద్య దేవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞో ధర్మచరణేన బేరీఘోషోzథో ధర్మఘోషో విమానదర్శనాని, హస్తినోzగ్ని స్కన్ధాఅన్యాని చ దివ్యాని రూపాణి దర్శయితుం జనస్య. (3) యాదృశం బహుభిర్వర్షశతైర్న భూతపూర్వం తాదృశమద్య వర్ధితో దేవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞో ధర్మానుశిష్ట్యా అనాలంభః ప్రాణానామవిహింసా భూతానాం జ్ఞాతిషు సంప్రతిప్రత్తి ర్బ్రాహ్మణశ్రమణానాం నంప్రతి పత్తిర్మాతాపిత్రోః శుశ్రూషా. (4) ఏతచ్చాన్యచ్చ బహువిధం ధర్మచరణం వర్ధితమ్, (5) వర్ధయిష్యన్తిచైవ దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజేదం ధర్మచరణమ్. (6) పుత్రాశ్చ నప్తారశ్చ ప్రనప్తారశ్చ దేవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞః ప్రవర్ధయిష్యన్తి చైవ ధర్మచరణమిదం యావత్కల్పం, ధర్మే శీలె చ తిష్ఠన్తో ధర్మమనుశాసిష్యన్తి. (7) ఎతద్ధి శ్రేష్ఠం కర్మ యద్ధర్మానుశాసనం, (8) ధర్మచరణమపి న భవత్యశీలస్య. (9) త దస్యార్థస్య వృద్ధిరహానిశ్చ సాధుః, (10) ఏతస్మై అర్థాయేదం లిఖితమ్ అస్యార్థస్య వృద్ధిం యుఙ్జన్తు హానిం చ మా ఆలోచయన్తు, (11) ద్వాదశవర్షాభిషిక్తేన దేవానాం ప్రియేణ ప్రియదర్శినా రాజ్ఞా లేఖితమ్.

తెలుగు :

ధర్మఘోష

(1) పూర్వకాలంలో అనేక సంవత్సరాల వరకు ప్రాణులను చంపటం, భూతాలను హింసించటం, జ్ఞాతుల యెడల అమర్యాద,

శ్రమణుల యెడల, బ్రాహ్మణుల యెడల తిరస్కారభావం వృద్ధిపొం దింపబడినాయి. (2) కాని, ఇప్పుడు, దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి ధర్మా చరణంవల్ల, విమానాలు చూపించటం, ఏనుగులు, అగ్నిస్కంధాలు. ఇతర దివ్య రూపాలు, వీటిని ప్రదర్శించటం, (ఆ సమయాలలో) ధర్మ ఘోష, భేరీ ఘోషమూలాన చేయబడటం జరుగుతున్నది. (3) ఇంతకు పూర్వం వందలకొలది సంవత్సరాలనుంచి జరుగనట్టి ప్రాణులను చంపకుండటం, భూతాలను హింసించకుండటం, జ్ఞాతులయెడ గౌర వం, శ్రమణులయెడ బ్రాహ్మణులయెడ మర్యాద, మాతాపితృ శుశ్రూష, ఇట్టిధర్మాను శాసనం దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శిచేత ఇప్పుడు చేయబడుతున్నది. (4) ఇట్లా, ఇతర విధాలలో ధర్మాచరణం వృద్ధిచేయ బడింది. (5) ఇట్టి ధర్మాచరణాన్ని రాజైన దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శి ఇకముందుకూడా పెంపొందిస్తాడు. (6) దేవానాం ప్రియ ప్రియదర్శి రాజుయొక్క పుత్రులు, పౌత్రులు, ప్రపౌత్రులు ఈ ధర్మాచరణాన్ని ఆ కల్పాంతం పెంపొందిస్తూ, ధర్మంలో శీలంలో నిలకడగా నిలచి ధర్మశాస నాన్ని అనుశాసిస్తుంటారు (7) ధర్మాను శాసనమే కదా శ్రేష్ఠమైన కర్మ! (8) శీలంలేని వాడికి ధర్మాచరణం సాధ్యంకాదు. (9) అందు వల్ల, ఈ అర్థాన్ని వృద్ధిచేయటం దానికి హాని కల్పించకుండటం సాధు మార్గం (10) ఈ ధర్మాచరణానికి వృద్ధికల్పిస్తారని, దానికి హాని కల్పిం చకుందురుగాక అని ఇది రాయబడింది. (11) రాజ్యాభిషిక్తకాలం పంన్రెండో సంవత్సరంలో రాజైన దేవానాంప్రియ ప్రియదర్శిచేత రాయించబడింది.

ఐదో శిలాశాసనం

[కాల్సీశిల]

ప్రాకృత మూలం:

౧౩, [1) దేవానం పియే పియదసి లాజా ఆహా [2] కయానె దుకలే [3] ఏ అది కలే కయానసా సే దుకలం కలేతి [4] సే మమయా బహు కయానే కటే [5] తా మమా పుతా చా నతాలే చా,

౧౪. పలం చా తే హి యే అపతియే మే అవకపం తథా అనువటిసంతి సే సుకటం కచంతి [6] ఏ చు హేతా దేసం పి హాపయిసతి సే దుకటం కచతి [7] పాపే హి నామా సుపదాలయే [8] సే అతికంతం అంతలం నో హుతపులువ ధంమమహామాతా నామా [9] తేడసవ సాభిసితేనా మమయా ధంమమహామాతా కటా [10] తే సవపాసండేసు వియాపటా

౧౫. ధంమాధిథానాయే చా ధంమవఢియా హిదసుఖాయే వా ధంమయుతసా యోనకంబోజగంధాలానం ఏవాపి అంనే అపలంతా [11] భటమయేసు బంభనిబేసు అనధేసు వుధేసు హిదసుఖాయే ధంమయుతాయే అపలి బోధాయే వియపటా తే [12] బంధనబధసా పటి విధానాయే అపలిబోధాయే మోఖాయే చా ఏయం అనుబధా పజావ తి వా.

౧౬. కటాభికాలే తి వా మహలకే తి వా వియాపటా తే [13] హిదా బాహిలేసు చా నగలేసు సవేసు ఓలోధ నెసు భాతినం చ నే భగినినా ఏవాపి అంనే నాతిక్యే సవతా వియాపటా [14] ఏ ఇయం ధంమనిసితే తి వా దానసుయుతే తి వా సవతా విజితసి మమా ధంమ యుతసి వియాపటా తే ధంమమహామతా [15] ఏతాయే అఠాయే.

౧౭. ఇయం ధంమలిపి లేఖితా చిలఠితిక్యా హోతు తథా చ మే పజా అనువతతు

సంస్కృతం:

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శి రాజా ఆహ (2) కల్యాణం దుష్కరం (3) యో యది కుర్యాత్ కల్యాణస్య స దుష్కరం కరోతి (4) తన్మయా బహు కల్యాణం కృతం (5) తన్మమ పుత్రాశ్చ పరం చ తాని హి యాన్యపత్యాని మే యావత్కల్పం యథానువర్తిష్యన్తే తత్సు కృతం కరిష్యన్తి (6) యస్త్వత్ర దేశమపి హాపయిష్యతి స దుష్కృతం కరిష్యతి (7) పాపం హి నామ సుప్రచారమ్ (8) తదతిక్రాన్త మన్తరం న భూత పూర్వా ధర్మమహామాత్రా నామ. (9) త్రయోదశ వర్షాభి షిక్తేన మయా ధర్మమహామాత్రాః కృతాః (10) తే సర్వ పాషణ్డేషు వ్యాపృతాః, ధర్మానుష్ఠానాయ చ ధర్మవృద్ధ్యై హితసుఖాయ చ ధర్మయుక్తస్య యవన కంభోజగన్ధరాణామ్ ఏ వమప్యన్యేऽపరాన్తా. (11) భృతమయేషు బ్రాహ్మణేభ్యేషు అనాథేషు వృద్ధేషు హితసుఖాయ ధర్మయుక్తస్య అపరిబాధాయ వ్యాపృతాః తే (12)బన్ధనవధస్య ప్రతివిధానాయ అపరిబాధాయ మోక్షాయ చ, ఏవమనువధం ప్రజావన్త ఇతి వా

కృతాధికారా ఇతివా మహాన్త ఇతి వా వ్యాపృతాస్తే. (13) ఇహ బాహ్యేషు చ నగరేషు సర్వేషు అవరోధనేషు భ్రాతౄణాం చాన్యే భగినీనా మేవమప్యన్యే జ్ఞాతిషు సర్వత్ర వ్యాపృతాః. (14) ఏవం ధర్మనిశ్రితా ఇతి వా దానసంయుక్తా ఇతి వా సర్వత్ర విజితే మమధర్మయుక్తా వ్యాపృతాస్తే ధర్మమహామాత్రాః (15) ఏతస్మై అర్థాయ ఇయం ధర్మలిపి ర్లేఖితా చిరస్థితికా భవతు తథా చ మే ప్రజా అనువర్తన్తామ్.

తెలుగు :

ధర్మమహామాత్రులు

[1] దేవతాప్రియుడైన ప్రియదర్శిరాజు చెప్పుతున్నాడు. [2] కళ్యాణము ఆచరించుట కష్టము. [3] కళ్యాణారంభం చేసే వాడు దుష్కర కార్యాన్ని చేస్తున్నాడు. [4] ఇప్పుడు నావల్ల అనేక కల్యాణ కార్యాలు చేయబడినాయి. [5] అందువల్ల నా కొడుకులు, మనుమలు నా తర్వాత కల్పాంతం వరకు వచ్చే నా సంతతివారు ఇట్లే సంచరిస్తే వారు సుకృతం చేసిన వారవుతారు. [6] ఇందులో లేశమైనా చేయక విడిచేవాడు దుష్కృతం చేసిన వాడవుతాడు. [7] పాపమనేది శీఘ్రంగా వ్యాపిస్తుంది. [8] పూర్వకాలంలో మహామాత్రులనే ధర్మాధి కారులు లేకుండినారు [9] నా రాజ్యాభిషిక్త కాలం పదమూడో యేట ధర్మమహామాత్రులు ఏర్పాటుచేయబడినారు. [10] వారు అన్ని శాఖల వారిలో, ధర్మస్థాపనకోసం, ధర్మవృద్ధి కొరకు, ధర్మ నిరతులయిన వారి హితము కొరకు, సౌఖ్యం కొరకు, యవన, కంభోజ, గంధారదేశస్థులలో నారాజ్య పశ్చిమప్రాంతాల వారిలో కూడా పాటు పడుతున్నారు. [11] భృత్యులు, ప్రభువులు, బ్రాహ్మణులు, వైశ్యులు, అనాధులు, వృద్ధులు ఆయినవారి కొరకు, ధర్మనిరతులయినవారి హితసుఖాల

కొరకూ, పాటుపడుతూ, వారిని సంసార శృంఖలాల నుంచి విడిపించం టలో వ్యాతులై ఉన్నారు. [12] సంతాన వంతులై ఉండే ఖైదీలకు ధనమిచ్చి పోషించటం, పిచ్చి ఎత్తి ఉన్నవారి సంకెళ్లు తీయించ టం, వృద్ధులయి ఉన్నవారిని కారాగార విముక్తులను చేయటం అనే పనులలో ఉన్నారు. [13] ఇక్కడా, పరరాజ్యాల లోని నగరా లలో మా భ్రాతలు, అక్కచెల్లెండ్రు, ఇతర బంధువులు,-వీరి అంతః పురాలలో వీరు తమ ధర్మాదికారాన్ని కలిగి వున్నారు . [14] ఈ ధర్మ మహామాత్రులు నా రాజ్యంలో ఎవరు ధర్మనిరతులో, ఎవరు దాన నిర తులో తెలుసుకోవటానికి, ధర్మయుక్తులయిన వారితో కలసి తిరుగుతు న్నారు [15] అందువల్లనే, చిరస్థాయి కావాలని. దాని ప్రకారం నడచు కొంటారని, ఈ ధర్మశాసనం లిఖించబడింది.

ఆరో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧౭ (1) దేవానం పియే పియదసి లాజా హేవం అహా (2) అతి కంతం అంతలం నో హుతపులువే సవం కలం అఠ కంమే వా పటివేదనా వా (3) సే మమయా హేవం కటే (4) సవం కాలం అదమానసా మే.

౧౮. ఓలోధనసి గభాగాలసి వచసి వినితసి ఉయానసి సవతా పటివేదకా అఠం జనసా(పటి)వేదేతు మే (5) సవతా చా జనసా అఠంకచామిహకం (6) యం పి చా కిఛి ముఖతే అనపయామి హకం దాపకం వా సావకం వా యే వా పునా మహామతేహి

౧౯. అతియాయికే ఆలోపితే హోతి తాయేరాయే వివాదే నిఝతి వా సంతం ఫలిసాయే అనంతలియేనా పటి (వేదేత)వియే మే సవతా సవం కాలం(7)హేవం అనప యితే మమయా(8) నది హి మే దోసే ఉరానసా అరం సంతిలనాయే చ (9 కటవియముతే హి మే సవలోక హితే (10 తసా చా పునాఏసే ములే ఉరానే

౨౦. అరసంతిలనా చా (11) నధి హి కంమతలా సవలోక హితేనా (12) యం చ కిఛి పలకమామి హకం కితి భుతానం అననియం యేహం హిద చ కాని సుఖా యామి పలత చా స్వగం అలాధయితు (13) సే ఏతా యేరాయే ఇయం ధమలిపి లేఖితా చిలరితిక్యా హోతు తథా చ మే పుతదాలే పలకమాతు సవలోకహితాయే

౨౧. (14) దుకలే చు ఇయం అనతా అగేనా పలకమేనా

సంస్కృతం :

[1] దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవ మాహ[2] అతిక్రాన్తమన్తరం న భూతపూర్వం సర్వం కాలమర్థకర్మ వా ప్రతివేదనా వా [3] తన్మయా ఏవం కృతం [4] సర్వకాలమ్ అదతో మె అవరోధనే గర్భాగారే వర్చసి వినీతే ఉద్యానే సర్వత్ర ప్రతివేదకా అర్థం జనస్య ప్రతివేదయన్తు [5] సర్వత్ర చ జనస్యార్థం కరిష్యామ్యహమ్ [6] యదపి చ కించిన్ముఖత ఆజ్ఞాపయామ్యహం దాపకం వా శ్రావకం వా యద్వా పునర్మహామాత్రైః ఆత్యయికే ఆజ్ఞాపితం భవతి తస్మై అర్థాయ వివాదే నిర్ధ్యాతౌ వా సత్యాం పరిషదా అనన్తర్యేణ ప్రతి (వేద) యితవ్యం మే సర్వత్ర సర్వకాలమ్ [7] ఏవమాజ్ఞాపితం మయా

[8] నాస్తి హి మే తోషో వా ఉత్థానాయ అర్ధసంతరణాయ చ,[9] కర్తవ్యం మతం హి మే సర్వలోకహితమ్ [10] తస్య పునరేతన్మూలముత్థానమ్ అర్ధసంతరణం చ [11] నాస్తి హి కర్మాన్తరం సర్వలోకహితేన [12] యత్కించిత్పరా క్రమేహం, కిమితి? భూతానామానృణ్యమేయామ్ ఇహ చ కాంశ్చింత్ సుఖయామి పరత్ర చ స్వర్గమారాధయితుమ్ [13] తదేతస్మా అర్థాయేయం ధర్మలిపిర్లేఖితా చిరస్థితికా భవతు, తథా చ మే పుత్రదారం పరాక్రమతాం సర్వలోక హితాయ,[14]దుష్కరం చేదమన్యత్రా గ్ర్యాత్ పరాక్రమాత్.

తెలుగు :

ప్రతివేదకులు

(1) దేవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శి రాజు ఇట్లా చెప్పుతున్నాడు (2) పూర్వకాలంలో, ఇంతకు పూర్వం ఎప్పుడూ ధర్మకార్యాలను చక్కబెట్టటం కానీ ఆ విషయంగా ప్రతివేదకులను పంపటం కాని ఆచారంలో లేదు (3) నేను ఇప్పుడట్లు చేస్తున్నాను (4) నేను భోజనం చేస్తు డినా, అంతఃపురంలో ఉన్నా, గర్భాగారంలో ఉన్నా, గోష్ఠంలో ఉన్నా, పల్లకిలో ఉన్నా, ఉద్యానవనంలో ఉన్నా, ఎక్కడ ఉన్నా, ఏ కాలంలో అయినా జనుల వృత్తాంతాన్ని ప్రతివేదకులు నాకు తెలుపుతుండవలెను. (5) అన్నిచోట్లా, నేను జనుల కార్యాలను చక్కబెట్టుతుంటాను (6) ఇదిగాక నేను చేసిన ఒక దానాన్ని గూర్చికాని, కేవల వాగ్రూపంగా నేను చేసిన ఆజ్ఞను గూర్చిగాని, మహామాత్రులపరంగా నేనొప్పచెప్పిన ఒక అవసర కార్యాన్ని గురించికాని, ఆ మహామాత్రుల పరిషత్తులలో ఎట్టి వివాదాలు వచ్చినా వారిలో ఎప్పరైనా దానికి సవరణ ప్రతిపాదించినా, ఆ సంగతి నే నేక్కడున్నా, ఏ వేళలోనైనా, నాకు తెలియచేస్తుండవలె, (7) ఇట్లు నా ఆజ్ఞ అయినది.

(8) నేను చేసే శ్రమలో కాని, కార్యనిర్వహణలోకాని నాకు తృప్తిలేదు. (9) సమస్త జనుల సౌఖ్యాన్ని అభివృద్ధిచేయటమే నా ధర్మమని తలస్తున్నాను. (10) ఆ సౌఖ్యానికి, నేను పడే శ్రమ, కార్య నిర్వహణ, మూలంగా ఉన్నాయి (11) ఎందువల్లనగా, జనుల సౌఖ్యం అభివృద్ధి చేయటాని కంటే ముఖ్యమయిన ధర్మం మరొకటి లేదు. (12) జీవ లోకమంతా ఇహలోకంలో సౌఖ్యంచెంది, అటుతర్వాత స్వర్గాన్ని పొంద టానికై నేను వారికి అప్పుపడివున్న ఋణాన్ని తీర్చుకొనటానికే నా ప్రయత్నాలన్నీ వినియోగపడుతున్నాయి (13) చిరస్థాయిగా ఉంటుందని, నా పుత్రులూ, నా భార్యలూ సర్వజన సౌఖ్యం కొరకు నా వలెనే ఉత్సాహం చూపుతారని ఈ ధర్మశాసనం లిఖించబడింది. (14) గొప్ప ఉత్సాహం లేకపోతే, ఇట్టి దుష్కర ధర్మం అవలంభించటం కష్టము.

ఏడో శిలాశాసనం

[కాల్సిశిల]

ప్రాకృత మూలం:

౨౧ [1] దేవానంపియే పియదసి లాజా సవతా ఇఛతి సవ పాసండ వసేవు[2]సవే హి తే సమయం భావసుధి చా ఇఛంతి [3] జనే చు ఉచావుచాఛంధే ఉచావుచలాగే [4] తే సవం ఏకదేసం పి కఛంతి [5] విపులే పి చు దానే అసా నధి

౨౨. సయమే భావసుధి కిటనాతా ధిఢభతితా చా నిచే బాడం.

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా సర్వత్రేచ్ఛతి సర్వే పాషణ్డా వసేయుః (2) సర్వే హి తే సంయమం భావశుద్ధిం చేచ్ఛన్తి (3) జనస్తూచ్చావచచ్ఛన్ద ఉచ్చావచరాగః (4) తే సర్వమేకదేశం వా కరిష్యన్తి (5) విపులమపి తు దానం యస్య నాస్తి సంయమో భావశుద్ధిః కృతజ్ఞతా ధృడభక్తితా చ అనీచా బాఢమ్.

తెలుగు :

భావశుద్ధి

(1) దేవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శి రాజు సమస్త శాఖల జనులూ తమ ఇచ్ఛ వచ్చిన చోట నివసింపపచ్చునని కోరుతున్నాడు. (2) వీరందరూ సంయమనాన్ని, భావశుద్ధిని కోరుతుంటారుకదా. (3) కాని జనులు, వేర్వేరు కోరికలు, రాగాలు కలిగివుంటారు (4) వారు తమ కర్మాలలో అన్నిటిని కాని, కొన్నింటిని మాత్రంకాని నిర్వర్తిస్తుంటారు (5) విపులమైన దానం, సంయమం. భావశుద్ధి, కృతజ్ఞత, ధృఢభక్తి లేనివారు తప్పక నీచులవుతారు.

ఎనిమిదో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౨౨. [1] అతికంతం అంతలం దెవానంపియా విహాలయాతం నామ నిఖమిసు [2] హిదా మిగవియా అంనాని చా హేదిసానా అబిలామాని హుసు [3] దేవానంపియే పియదసి లాజా దసవసాభిసితే సంతం నిఖమిథా సంబోధి.

౨౩. [4] తేనతా ధంమయాతా [5] హేతా ఇయం హోతి సమనబంభనానం దసనే చా దానే చ వుఢానం దసనే చ హిలంనపటివిధానే చా జానపదసా జనసా దసనే ధంమనుసథి చా ధమపలిపుచా చా తతోపయా [6] ఏసే భుయే లాతి హోతి దేవానం పియసా పియదసిసా లాజినే భాగే అంనే.

సంస్కృతం:

(1) అతిక్రాన్తమన్తరం దేవానాంప్రియో విహారయాత్రాం నామ నిరక్రమయన్,[2] ఇహ మృగవ్యా అన్యాని చ ఈదృశాని అభిరామాణి అభవన్ [3] దేవానాంప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా దశవర్షాభిషిక్తః సన్ నిరక్రమీత్ సంబోధమ్ [4] తేనాత్ర ధర్మయాత్రా. [5] అత్రేదం భవతి శ్రమణానాం బ్రాహ్మణానాం చ దర్శనం చ దానం చ వృద్ధానాం దర్శనం చ హిరణ్యప్రతివిధానం చ జానపదస్య జనస్య దర్శనం ధర్మానుశిష్టిశ్చ ధర్మపరిపృచ్ఛా చ తతోపి యా [6] ఏషా భూయో రతిర్భవతి

దేవానాంప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞః బాగ్యమన్యత్.

తెలుగు :

ధర్మయాత్ర

(1) పూర్వకాలంలో దెవానాం ప్రియులు విహార యాత్రకై బయలుదేరి పోతుండిరి. (2) అట్టి యాత్రలలో వేటలు, అట్టి ఇతర వినోదాలు జరుగుతుండెడివి (3) దేవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శి రాజు పట్టాభిషిక్తుడైన పదొ ఏట సంబోధి నగరానికి పోయినాడు. (4) ఇక్కడ అతడు ధర్మయాత్ర చేసినాడు. (5) ఈ యాత్రలలో శ్రమణ బ్రాహ్మణులను దర్శించటం, వారికి దానాలు చేయటం, వృద్ధులను దర్శించి వారిని సువర్ణ దానాలచేత పోషించటం, దేశ జనులను చూచి వారికి ధర్మోపదేశం చేయటం, వారి ధర్మాభివృద్ధిని గూర్చి ప్రశ్నించటం, ఇట్టివే జరుగుతూ ఉండెను. (6) దేవానాం ప్రియుడగు ప్రియదర్శిరాజుయొక్క ద్వితీయ భాగ్యమే ఎక్కువ ప్రీతికరమయినది

తొమ్మిదో శిలాశాసనం

[కాల్సిశిల]

ప్రాకృత మూలం:

౨౪. [1] దేవానంపియే పియదసి లాజా ఆహా [2] జనే ఉచా
వుచంమంగలం కలేతి ఆబాధసి అవాహసి వివాహసి
పజోపదానే పవాససి ఏతాయే అంనాయే చా ఏదిసాయే

జనే బహు మగలం కలేతి [3] హేత చు అబక
జనియో బహు చా బహువిధం చా ఖుదా చా నిలదియా
చా మగలం కలంతి.

౨౫, [4] సే కటవి చేవ ఖో మంగలే [5] అపపతే చు ఖో
ఏసే [6] ఇయం చు ఖో మహాపలే యే ధంమమగలే
(7) హేతా ఇయం దాసభటకసి సమ్యాపటిపతి గులునా
అపచితి పానానం సయమే సమనబంభనానం దానే ఏసే
అంనే చా హేడిసే ధంమమగలే నామా [8] సే
వతవియే పితినా పి పుతేనా పి భాతినా పి సువామి
కేన పి సితసంధుతేనా ఆవ పటివేసియేనా పి

౨౬. ఇయం సాధు ఇయం కటవియే మగలే ఆవ తసా
అధసా నివుతియా ఇమం కచామితి [9] ఏ హి మగలే
ఇతలే సంసయిక్యే సే [10] సియా వ తం అఠం
నివటేయా సియా పునా నో [11] హిదలోకికే చేవ సే
[12] ఇయం పునా ధంమమగలే అకాలిక్యే
[13] హంచే పి తం అఠం నో నిటేతి హిద అఠం
పలత అనంతం పునా పవసతి [14] హంచే పున తం
అఠం నివతేతి హిదా తతో ఉభయేసం

౨౭ లదే హోతి హిద చా సే అఠే పలత చా అనంతం
పునా పవసతి తేనా ధంమమగలేనా

సంస్కృతం:

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఆహ (2) జన
ఉచ్చావచం మఙ్గలం కరోతి, ఆబాధే ఆవాహే వివాహే ప్రజోత్పాదే ప్రవాసే

ఏతస్మిన్ అన్యస్మింశ్చ ఏతాదృశే బహుమఙ్గలం కరోతి (3) ఇహ తు అర్భకజనన్యో బహు చ బహువిధం చ క్షుద్రం చ నిరర్థకం చ మఙ్గలం కుర్వన్తి (4) తత్కర్తవ్యం చైవ ఖలు మఙ్గలమ్, (5) అల్పఫలం తు ఖల్వేతత్ (6) ఇదం తు ఖలు మహాఫలం యద్ధర్మమఙ్గలమ్ (7) అత్రేదం దాసభృతకే సమ్యక్ ప్రతిపత్తిః గురూణామపచితిః ప్రాణానాం సంయమః శ్రమణబ్రాహ్మణానాం దానమ్, తదన్యచ్చేదృశం ధర్మమఙ్గలం నామ (8) తద్వక్తవ్యం పిత్రాపి పుత్రేణాపి భ్రాత్రాపి స్వామినాపి మిత్రసంస్తుతేనాపి, యావత్ ప్రాతివేశికేనాపి, ఇదం సాధు ఇదం కర్తవ్యం మఙ్గలం యావత్తస్యార్థస్య నిర్వృత్తిః ఇదం కథమితి? (9) ఇహాపరం మఙ్గలం సాంశయికం తత్ (10) స్యాద్వా తమర్థం నిర్వర్తయేత్, స్యాత్ పునర్న (11) ఇహలౌకికే చైవ స్యాత్ (12) ఇదం పునర్ధర్మమఙ్గలమ్ అకాలికమ్ (13) చేదపి తమర్థం నో నిస్తిష్ఠతీహ అర్థం పరత్రానన్తం పునః ప్రసూతే (14) చేత్పునస్తమ్ అర్థం నిర్వర్తయతీహ తత ఉభయం సంలబ్ధం భవతి ఇహ చ సోऽర్థః పరత్ర చానన్తం పుణ్యం ప్రసూతే తేన ధర్మమఙ్గలేన.

తెలుగు :

ధర్మమంగళము

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు చెప్పుతున్నాడు. (2) రోగంలో, కుమారుని లేక కుమార్తె వివాహంలో, సంతానం కలిగినప్పుడు, ప్రయాణం చేసేటప్పుడు అనేక మంగళాలను (వ్రతాలను) ఆచరిస్తున్నారు. ఇట్టి సమయాలలో, ఇతర సమయాలలో అనేక మంగళ కార్యాలను చేస్తున్నారు (3) కాని అట్టి సమయాలలో తల్లులు అయినవారు, భార్యలు అయినవారు అనేక క్షుద్ర, నిరర్థక కర్మలను ఆచరిస్తు

న్నారు. (4) వ్రతాలను తప్పక చేయవలసిందే. (5) అట్టి వ్రతాలు అల్ప ఫలదాయకాలే అవుతున్నాయి (6) కాని, ఈ ధర్మ వ్రతాఫలం బసం పరమ ఫలదమై ఉన్నది. (7) దాసుల యెడల, భృత్యుల యెడల ప్రతిపత్తి, పెద్దల యెడ భక్తి, ప్రాణులయెడ ఓర్పు, శ్రమణులకు బ్రాహ్మణులకు దానము, ఇట్టివి, ఇట్టి ఇతర వ్రతాలు, ఈ ధర్మ వ్రతంలో చేరి ఉన్నాయి. (8) అందుచేత, తండ్రి, కొడుకు, సోదరుడు, స్వామి, స్నేహితుడు, పరిచితుడు, లేదా ఇరుగు పొరుగువాడు, ఇట్టి వారికి, "ఇది సాధువు ఫలప్రాప్తి వరకు ఈ వ్రతాన్ని నేను చేస్తానని తలుస్తూ ఆచరించవలె" నని చెప్పవలెను. (9) ఈ వ్రతం కాక ఇతర వ్రతాలు సంశయ ఫలాలను ఇస్తూ ఉంటాయి (10) వాటివల్ల కోరిన ఫలాలు సిద్ధించవచ్చు లేదా సిద్ధించక పోవచ్చు (11) ఆ ఫలాలైనా ఐహికాలే. (12) కాని ఈ ధర్మ వ్రతానికి కాలావధిలేదు. (13) ఇహ లోకంలో ఈ ధర్మ వ్రతానికి ఫలం కలుగకపోయినా, పరలోకంలో దానికి అనంత ఫలం కలుగుతుంది. (14) ఇహలోకంలోనే ఆ ఫలం కలిగినా, ఇహ పర లోకాలు రెండూ దాని మూలాన కలుగుతున్నాయి. ఆ ధర్మ చరణంవల్ల ఇహలోకంలో ఫలం సిద్ధిస్తుంది; పరలోకంలో అనంత ఫలం కలుగుతుంది

పదో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౨౮. [1] దేవానంపియే పియదసా లజా యసో వా కితి వా నో
మహథావా మనతి అనతా యం పి యసో వా కితి వా

ఇచతి తదత్వాయే అయతియే చా జనే ధంమసుసుషా
సుసుషాతు మే తి దంమవతం వా అనువిదియంతు తి
[2] ధతకాయే దేవానంపియే పియడసి

౨౮. లాజా యషో వా కితివా ఇఛ [3] అం చా కిఛి
లకమతి దేవానంపియే పియదషి లాజా త షవ
పాలంతిక్యాయే వా కితి సకలే అపపలాషవే షియాతి
తి [4] ఏషే చు పలిసవే ఏ అపునే [5] దుకలే చు
ఖో ఏషే ఖుదకేన వా వగేనా ఉషుటేన వా అనత
అగేనా పలకమేనా షవం పలితిదితు [6] హేతచుఖో
౨౯. ఉషటేన వా దుకలే.

సంస్కృతం:

(1) దేవానం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా యశో వా న మహార్థంవా మనుతేఽన్యత్ర, యదపి యశో వా కీర్తిం వేచ్ఛతి తదాత్వే ఆయతౌ చ జనో దర్మశుశ్రూషాం శుశ్రూషతాం మమేతి దర్మవ్రతం వానువిధత్తామితి (2) ఏతత్కృతే దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా యశో వా కీర్తిం వెచ్ఛతి (3) యచ్చ కించిత్పరాక్రమతే దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా తత్సర్వం పారత్రికాయైవకిమితి? సకలోఽపపరిస్రవః స్యాదితి (4) ఏష తు పరిస్రవో యదపుణ్యమ్ (5) దుష్కరం తు ఖల్వేతత్ క్షుద్రకేణ వా వర్గేణోత్కృష్టేన వా అన్యత్రాగ్ర్యాత్ పరాక్రమాత్, సర్వం పరిత్యజతు (6) ఏతత్తు ఖలు ఉత్కృష్టేన వా దుష్కరమ్.

తెలుగు :

యశస్సు, కీర్తి

(1) వర్తమాన కాలంలో, భవిష్యత్కాలంలో, తనవల్ల జనులు ధర్మ శుశ్రూషాపరులుగా, ధర్మవంతులుగా చేయబడుదురుగాక అనే కోరికవల్ల కలిగే కీర్తి, యశస్సు తప్ప ఇతర విధమైన కీర్తి, మహత్తు అంత లాభకారులు కావని దేవాత్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు తలుస్తున్నాడు (2) ఇందుకొరకే దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు యశస్సును కీర్తిని కోరుతున్నాడు (3) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు చేసే కృషి అంతా పారలౌకికమై, జనులందరు భయరహితులై ఉంటారుకదా అని చేయబడుతున్నది (4) ఆ భయమనేది అపుణ్యమే (5) గొప్ప ఉత్సాహం కలిగి ఇతర ఫలాలను అభిలషించకుంటే తప్ప క్షుద్రుడైనా, గొప్పవాడైనా ఈ ధర్మాన్ని అచరించటం దుష్కరము (6) ఈ ఇద్దరిలోనూ గొప్పవాడు దీనిని ఆచరించటం నిశ్చయంగా దుష్కరము.

పదకొండో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౩౯. [1] దేవానంపియే పియదషి లాజా హేవం హా [2] నది హేడిషే దానే అదిష ధంమదానే । ధమషవిభగే । ధంమషంబధే [3] తత ఏషే దాషభటకషి షమ్యా పటిపతి మాతాపితిషు షుషుషా మిత షంథుతనాతి క్యానం

సమనాబంభనానా దానే

30. పానానం అనాలంబే [4] ఏషే వతవియే పితినా పి
పుతేన పి భాతినా పి షవా మిక్యేన పి మిథశంథుతానా
అవా పటివేషియేనా ఇయం సాధు ఇయం కటవియే
(5) శే తథా కలంత హిదలోకిక్యే చ కం ఆలదే హోతి
పలత చా అనత పునా పశపతి తేనా ధంమదానేనా

సంస్కృతం :

(1) దేవానాంప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (2) నాస్తి దృశం దానం యాదృశం ధర్మదానం, ధర్మసంవిభాగో, ధర్మసంబంధః (3) తతః ఏషా దాసభృతకే సమ్యక్ప్రతిపత్తిర్మాతా పిత్రోః శుశ్రూషా మిత్రసంస్తుతజ్ఞాతికానాం శ్రమణబ్రాహ్మణానాందానం, ప్రాణానామనాలంభః (4) ఏత ద్వక్తవ్యం పిత్రాపి పుత్రేణాపి భ్రాత్రాపి స్వామినాపి మిత్రసంస్తుతేన వా ప్రాతివేశికేన ఇదం సాధ్వీధం కర్తవ్యమ్, (5) స తథా కుర్వన్ ఐహలౌకికం చ అరాద్ధవాన్ భవతి, పరత్ర చానన్తం పుణ్యం ప్రసూతే తేన ధర్మదానేన.

తెలుగు :

ధర్మవ్రతం

(1) దేవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్పు తున్నాడు. (2) ధర్మదానం, ధర్మవిభాగం, ధర్మసంబంధం అనువాటిని పోలినవి మరేవీలేవు. (3) దాస భృత్యులయెడల ప్రతిపత్తి, మాతా

పితృ శుశ్రూష, స్నేహితులు, పరిచితులు, బంధువులు, శ్రమణులు, బ్రాహ్మణులు వీరికి దానం, ప్రాణులను హింసచేయకుండా ఉండటం, ఇదే ధర్మవ్రతము. (4) ఈ ధర్మవ్రతాన్ని గురించి తండ్రికాని, కొడుకు కాని, స్నేహితుడుకాని, పరిచితుడుకాని, కేవలం ఇరుగు పొరుగువాడు కాని, 'ఇది సాధువు, ఇది కర్తవ్యం' అని చెప్పవలె. (5) ఇట్లా చరించే వాడు ఆ ధర్మదానంవల్ల ఇహలోక సౌఖ్యాన్ని, పరలోకంలో అనంత సౌఖ్యాన్ని పొందుతాడు.

పన్నెండో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

3౦ (1) దేవానాపియే పియదషి,

3౧. లాజా షావాపాషాండాని పవజితాని గహథాని వా పూజేతి దానేస వివిధయే చ పుజాయే (2) నో చు తథా దానే వా పుజా వా దేవానంపియే మనతి అథా కిత శాలావఢి శియాతి శవపాశండనా (3) శాలవఢి నా బహువిధా (4) తశ చు ఇనం ములే అ వగుతి కితి తి అతపశడ వా పుజా వా పలపాశండగలహా వ నో శయా,

3౨. అపకలనశి లహుకా వా శియా తగితశి పకలనశి (5) పుజేతవియ చు పలపశడా తేన తేన అకాలన (6) హేవ కలత అతపాశడ చ ఛనతి పలపాశడ పి వా అపకలేతి (8) యే హి కేఛ అతపాశడ పునాతి.

33. పలపాషడ వా గలహతి షవే అతపాషండభతియా వా అతపాషండ దిపయేమ షే చ పునా తథా కలంతం బాడతలే పహంతి అత పాషండషి (9) షమవాయే వు షాధు కితి అంనమనషా ధంమం షునేయు చా షుషుషేయు చా తి (10) హేవం హి దేవానంపియషా ఇచా కింతి,

3౪. సవపాషండ బహుషుతా చా కయానాగా ఛ హువేయు తి (11) ఏ చ తత తత పషంనా తేహి వతవియే, (12) దేవానాపియే నో తథా దానం వా పుజా వా మంనతి అథా కితి షాలావఢి శియా షవపాషండ తిం (13) బహుకా చా ఎతాయారాయే వియపటా ధంమ మహామాతా ఇథిధియఖ షుహామాతా వచభుమిక్యా అనే వా నిక్యాయా.

3౫. (14) ఇయం చ ఏతిషా వలే యం అతపాషండవఢీ చా హెూతి ధంమష చా దిపనా

సంస్కృతం:

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా సర్వాన్ పాషణ్డాన్ ప్రవ్రజితాన్ గృహస్థాంశ్చ పూజయతి దానేన వివిధయా చ పూజయా (2) న తు తథా దానం వా పూజాం వా దేవానాం ప్రియో మన్యతే యథా కిమితి సారవృద్ధిః స్యాదితి సర్వపాషాణ్డానామ్ (3) సారవృద్ధిర్నామ బహువిధా (4) తస్య త్విదం మూలం యద్వచోగుప్తి కిమితి? తథా ఆత్మపాషణ్డే పూజా పరపాషణ్డగర్హా చ న స్యాత్ అప్రకరణే లఘుతా వా స్యాత్, తస్మింస్తస్మిన్ (5) పూజయితవ్యాస్తు పరపాషణ్డాస్తేన

తేనకారేణ (6) ఏవం కుర్వన్ ఆత్మపాషణ్డాన్ బాఢం వర్ధయతి వరపాషండానపి వోపకరోతి (7) తదన్యథా కుర్వన్ ఆత్మ పాషణ్డం చ ఛినత్తి పరపాషండానపి వాపకరోతి (8) యో హి కశ్చిదాత్మపాషణ్డాఞ పూజయతి పరపాషండాఞ వా గర్హయతి సర్వ ఆత్మపాషణ్డభక్త్యా వా కిమితి? ఆత్మపాషండాన్దీపయేమ, స చ పునస్తథా కుర్వఞ బాఢతరముప-హన్త్యాత్మపాషణ్డే (9) సమవాయ ఏవ సాధుః, కిమితి అన్యమనసో ధర్మం శృణుయుః శుశ్రూషేరంశ్చేతి (10) ఏవం హి దేవానాం ప్రియస్యేచ్ఛా కిమితి? సర్వపాషండా బహుశ్రుతాః కల్యాణాగమాశ్చ భవేయురితి (11) యే వా తత్ర ప్రసన్నాస్తైర్వక్తవ్యం (12) దేవానం ప్రియో న తథా దానం వా పూజాం వా మన్యతే యథా కిమితి సారవృద్ధిః స్యాత్ సర్వపాషాండానామితి (13) బహుకాశ్చ ఏతస్మై అర్థాయ వ్యాపృతా ధర్మమహామాత్రాః స్త్రధ్యక్షమహామాత్రా వ్రజోభూమికా అన్యే వా నికాయాః (14) ఇదం చైతేషాం ఫలం యదాత్మపాషాణ్డ వృద్ధిశ్చ భవతి ధర్మస్య చ దీపనా.

తెలుగు :

సర్వశాఖలవారి ధర్మాభివృద్ధి

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు, సమస్త (మత) శాఖలవారిని వారు సన్యాసులైనా, గృహస్థులైనా, దానంచేత వివిధపూజల చేత గౌరవిస్తున్నాడు (2) కాని, సర్వశాఖలవారి ముఖ్య ధర్మాభివృద్ధిని అభిలషించేటట్లు, దేవానాంప్రియుడు ఈ దానాలను, పూజలను గణన చేయడు. (3) ఈ ముఖ్య ధర్మాభివృద్ధి అనేక విధాల సాధ్యమవు తున్నది. (4) దానికి మూలమిది. ఏదిఅంటే, అసందర్భంగా ఒక శాఖ వారు తమ శాఖలను పొగడుకోవటం, ఇతర శాఖలను నిందించటం

చేయక, మాట్లాడేటప్పుడు వాఙ్నిగ్రహం కలిగి ఆ వాక్కును రక్షించుకో వలెను. (ఇదే వచొగుప్తి). (5) అన్నివిధాల చేత పరశాఖల వారిని పూజించవలెను. (6) ఇట్లు చేసినయెడల తన శాఖలవారిని అభివృద్ధి చేయును, ఇతర శాఖలవారికి ఉపకారము చేయును. (7) దీనికి వ్యతిరేకంగా ఆచరించిన యెడల తన శాఖను నిర్మూలం చేసుకోవటమేగాక ఇతరశాఖల వారికి అపకారం చేసిన వాడవుతాడు. (8) కేవలం తన శాఖవారిని గొప్పచేయటానికై తన వారిని స్తుతిస్తూ ఇతర శాఖలవారిని గర్హించెవాడు తన శాఖకే ఎక్కువ అపకారం చేసిన వాడవుతాడు. 9]తనశాఖవారూ, అన్యశాఖలవారూ ధర్మము వింటూ సమవాయం (ఒకరితో ఒకరు పొత్తు) కలిగి ఉండడమే శ్రేయోదాయకము (10) సమస్త శాఖలవారూ బహుశ్రుతులై కళ్యాణకరమైన ధర్మాన్ని అనుసరించటమే దేవానాంప్రియునికోరిక (11) తమ శాఖలలోనే అభిమానం కలవారితో ఇట్లు పలుకవలెను (12) సమస్తజనుల ముఖ్య ధర్మాభివృద్ధే కావలసింది కానీ, దానం కాని, పూజకాని అంత ముఖ్యాలుకావని దెవానాంప్రియుడు తలుస్తున్నాడు. (13) దీని కోసమై, ధర్మమహామాత్రులు, స్త్రీ అధ్యక్ష మహామాత్రులు (స్త్రీల చరితముపై అధికారం గల మహామాత్రులు), వ్రజభూమికులు (గోష్ఠ పాలకులు,) ఇతర ఉద్యోగస్థులు నియమించబడి ఉన్నారు. (14) తమ తమ శాఖల అభివృద్ధి, ధర్మవృద్ధి దీని యొక్క ఫలము

పదమూడో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

3 క. (1) అఠవషాభిసితష దెవానంపియష పియదషినే లాజినే కలిగ్యా విజితా (2) దియఢమితే పానసత షహసే

యే తపా ఆపవుఢే శతషహషమితే తత హతే
బహుతావతకే వా మటే (3) తతో పచా అధునా
లధష కలిగ్యేషు తివే ధంమవాయే

3౬. ధంమకామతా ధంమానుషధి చా దేవానంపియషా
(4) షే అధి అనుషయే దేవానంపియషా విజినితు
కలిగ్యాని (5) అవిజితం హి విజినమనే ఏ తతా
వధ వా మలనే వా అపవహే వా జనసా షే బాఢ
వేదనియమతే గులుమతే చా దేవానంపియషా
(6)ఇయం పి చు తతో గులుమతతలే దేవానం
పియషా

3౭. (7) య తతా వషతి బాభనా వ షమనా అనే వా
పాశండ గిహిథా వా యేషు విహితా ఏష అగభుతి
షుషుషా మాతాపితిషుషుషా గులుషుషా మిత్రషంథుత
షహాయనాతికేషు దాశభటకషి షమ్యాపటిపతి
దిఢభతితా తేషం తతా హోతి ఉపఘాతే వా
వధే వా అభిలతానం వా వినిఖమనే

3౮. (8) యేషం వా పి షువిహితానం షినేహే అవిపహినే
ఏతానం మితశంధుతష హాయనాతిక్య విషయనం
పాపునాత తతా షే పి తానమేవా ఉపఘాతే హోతి
(9) పటిభాగే చా ఏష షవమనుషానం గులుమతే
చా దేవానంపియషా (10) నథి చా షే జనపదే
యతా నది ఇమే నికాయా అనతా యోనేషు

3౯. బంహ్మనే చా షమనే చా నది చా కువాపి
జనపదషి యతా నథి మనుషాన ఏకతలషి పి

పాషడమి నో నామ పషాదే (11) షే అవతకే జనే తదా కలింగేసు లధేసు హతే చా మటే చా అపవుఢే చా తతో షతే భాగే వా షహషభాగే వా అజ గులుమతే వా దేవానంపియషా

2. కాల్సీశిల దక్షిణ ముఖము

౧. ....

౨ .. ..

3. .... నేయు (15) ఇఛ

౪. షవఖు (తానం) షయమ షమచలియంమదవ తి

(16) ఇయం వు ము———————

౫. దెవానంపియేషా యే ధంమవిజయే (17) షే చ పునా లదె దేవానంపియసా హివచ

౬. షవేసు చ అతేసు అషషు పి యోజనషతేసు అత అతియోగే నామ యొనలా (జా) పలం చా తేనా

౭. అంతియొగేనా చతాలి ౪ లజానే తులమయే నామ అంతేకినె నామ మకానామ.

మ అలిక్యషుదలే నామ నిచం చోడపండియా అవం తంబపంనియా హేవమేవా (18) హేవమేవా

౮. హిదా లాజవిశవషి యొనకంబోజేషు నాభక నాభపంతిషు భొజపతినిక్యేషు

౧౦ అథపాలనేషు షవతా దేవానంపియసా దంమానుపటి
అనువతంతి (19) యత పి దుతా

౧౧. దెవానంపియసా నో యంతి తే పి సుతు దేవానం
పియసా ధంమవుతం విధనం

౧౨. ధంమానుసటి దంమం అనువిధియుం అ అనువిధి
యిసం అచా (20) యే సే లదే

౧౩. ఏతకేనా హోతి సవతా విజయే పితిలసే సే
(21) గదా సాహోతి పితి పితి ధంమవిజయ

౧౪. పి (22) లహుకా వు ఖో సా పితి (23) పాలంతిక్య
మేవే మహపలామంనంతి దేవావేంపియే

౧౫. (24) ఏతాయే చా అఠాయే ఇయం దంమలిపి
లిఖితా కితిపుతా పపోతా మే అసు— — — —

౧౬. సవం విజయ మ విఛయ తవియ మనిష పయుకషినో
విజయుషి ఖంతి చా లహు.

౧౭ దండతా చా లోచేతు తమేవ చా విజయం మసతు
యే ధంమవిజయే (25) షే హిదలోకిక్యపలలో

౧౮. కియే (26) షవా చ క నిలతి హోతు ఉయామలతి
(27) షా హి హిదలోకికపలలోకిక్యా

సంస్కృతం:

(1) అష్టవర్షాభిషిక్తస్య దేవానాం ప్రియస్య ప్రియదర్శినో రాజ్ఞః కలిఙ్గా విజితాః(2)అధ్యర్థమానం ప్రాణశతసహస్రం యత్తతో౽ప వ్యూఢం శతసహస్ర మాత్రాస్తత్ర హతా బహుతావత్కా మృతాః (3) తతః పశ్చాదధునా లబ్ధేషు కలిఙ్గేషు తీవ్రం ధర్మపాలనం ధర్మకర్మ చ ధర్మానుశిష్టిశ్చ దేవానాంప్రియస్య (4) తదస్త్యనుశోచనం దేవానాం ప్రియస్య విజేతుః కలిఙ్గాన్, (5) అవిజితం హి విజిత మన్యే యత్తత్ర వధో వా మరణం వా అపవాహో వా జనస్య, సవధో వేదనీయమతో గురుమతశ్చ దేవానాంప్రియస్య (6) ఇదమపితుతతో గురుమతతరం దేవానాంప్రియస్య (7) తత్రహి వసన్తి బ్రాహ్మణా వా శ్రమణా వా అన్యే వా పాషణ్డా గృహస్థా వా యేషు విహితైషా అగ్ర్యవృద్ధశుశ్రూషా మాతాపితృశుశ్రూషా గురుణాం శుశ్రూషా మిత్రసంస్తుతసహాయ జ్ఞాతిషు దాసభృతకేషు సమ్యక్ప్రతిపత్తిర్దృఢభక్తితా, తేషాం తత్రభవతి ఉపఘాతో వా వధో వా అభిరతానాం వా వినిష్క్రమణ,(8)యేషాం వాపి సంవిహితానాం స్నేహః అవిప్రహీణ ఏతేషాం మిత్రసంస్తుత సహాయ జ్ఞాతియా వ్యసనం ప్రాప్నువన్తి తత్సో౽పి తేషామేవోపఘాతో భవతి(9)ప్రతి భాగం చైతత్ సర్వమనుష్యాణాం గురుమతం చ దేవానాంప్రియస్య, (10) నాస్తి చ స జనపదో యత్ర న సన్తీమే నికాయా అఙ్గత్ర యేనైవ బ్రాహ్మణో వా శ్రమణో వా ఇహ నాస్తి చ క్వాపి జనపదే యత్ర నాస్తి మనుష్యాణామేకతరస్మిన్నపి పాషణ్డే న నామ ప్రసాదః, (11)యావాఞ్జ నస్తదా కలిఙ్గేషు లబ్ధేషు హతశ్చ మృతశ్చాపవ్యూఢశ్చ తతః శతభాగో వా సహస్రభాగో వా అద్య గురుమత ఏవ దేవానాంప్రియస్య, (యోపిచ అపకరోతిఈక్షన్తవ్య ఏవమతో దేవానాంప్రియస్య, (12) యః శక్యః క్షమ

జాయ యోపి చాద్యాపి దేవానాంప్రియస్య విజితో భవతి, తథాప్యను
నయత్యనునిద్యాయ త్యనుతప్యతేఽపి చ ప్రభావే దేవానం ప్రియస్య
వర్తతేచతే సర్వే కిమిత్యపత్రపేరన్న చ హన్యేరన్ (15) ఇచ్ఛతి హి
దేవానాంప్రియః సర్వభూతానామక్షతిం సంయమం సమచర్యాం
మోదవృత్తిమ్, (16) ఏతచ్చ ముఖ్యభూతం విజయే, దెవానాంప్రియస్య
యో ధర్మవిజయః (17) స చ పునర్లబ్ధో దేవానాంప్రియ స్యేహ చ
సర్వేష్వన్తే ష్వష్టస్వపి యోజనశతేషు యత్ర అన్తియోకో నామ యవన
రాజః పరం చ తస్మాదన్తియోకాచ్చత్వారో రాజానస్తురమయో నామ అన్తి
కోనో నామ మగోనామ అలికసున్దరో నామ నీచాః చోడాః పాణ్డ్యా ఏవం
తామ్రపర్ణీయాః (18)ఏవమేవ హి దరదాః, విషవ్రజేషు యవనకంభోజేషు
నాభకే నాభపంక్తిషు బొజపితినిక్యేషు అన్ధ్రపులిన్దేషు సర్వత్ర దేవానాం
ప్రియస్య ధర్మానుశిష్టిమనువర్తన్తే, (19) యత్రాపి దూతా దేవానాం
ప్రియస్య సయన్తి తత్రాపి శ్రుత్వా దేవానాంప్రియస్య ధర్మవృత్తం విదానం
ధర్మానుశిష్టిం ధర్మమనువిదధత్యనువిధాస్యన్తి చ (20) యత్తల్లబ్ధమేతా
వతా భవతి సర్వత్ర విజయః ప్రీతిరసః సః, (21) గాఢా సా భవతి ప్రీతిః
ప్రీతిర్ధర్మ విజయే, (22) లఘుకా తు ఖలు సా ప్రీతిః, (23) పారత్రిక
మేవ మహాఫలం మన్యతే దెవానాంప్రియః, (24) ఏతస్మై చార్థా
యేయం ధర్మలిపిర్లిఖితా, కిమితి పుత్రా ప్రపౌత్రాః మే శృణుయుః సర్వం
విజయ మా విజేతవ్యం మన్యేరన్ శరాకర్షినో విజయే శాన్తిం చ లఘు
దణ్డతాం చే రోచయన్తాం తమేవ విజయం మన్యన్తాం యో ధర్మవిజయః
(25) స ఐహలౌకికపారలౌకికః, (26) సర్వా చ నిరతిర్భవత యా
ఉద్యమరతిః సా హి ఐహలౌకికపారలౌకికీ.

తెలుగు :

కళింగవిజయము - ధర్మవిజయము

1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు పట్టాభిషిక్తుడయిన ఎనిమిదో ఏట కళింగరాజ్యం ఆతనిచే జయింపబడింది. (2) లక్షా యాభైవేల జనులు ఆ రాజ్యంనుంచి పంపివేయబడినారు. లక్షమంది అక్కడ చంపివేయబడినారు అక్కడ అంతకంటె ఎన్నోరెట్లమంది చని పోయారు (3) తర్వాత కళింగరాజ్యం స్వాధీనమైనప్పుడు ఇప్పుడు దేవానాం ప్రియుడు తీవ్రంగా ధర్మపాలనాన్ని ధర్మకర్మలను ధర్మానుశాసనాన్ని చేస్తున్నాడు (4) కళింగులను జయించిన దేవానాంప్రియునికి ఇట్టి అను తాపం కలిగింది (5) జయింపబడని ఒక రాజ్యం జయింపబడినప్పుడు అందు జనుల వధ. మరణం, ఇతరదేశాలకు పంపబడుట జరుగుచున్న పనటం దేవానాంప్రియునికి బాధకరంగాను, శోచనీయంగాను తోస్తున్నది (6) కాని ఈ కింది వి దేవానాంప్రియునికి మరింత శోచనీయాలు [7] అక్కడ నివసించె వారిలో పెద్దల [ఉద్యోగస్థుల] శుశ్రూష, మాతాపితృ శుశ్రూష, గురుశుశ్రూష, స్నేహితులు, పరిచితులు, సహచరులు, బంధువులు, దాసులు, భృత్యులు అయినవారి యెడల ప్రతిపత్తి, దృఢ భక్తి కలిగిఉండె బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు, ఇతరశాఖలవారు, గృహస్థు లైనవారు ఉంటారు. అట్టి వారికి బాధ, వధ, తమ తమ ప్రియులైన వారికి పరదేశగమనం సంభవిస్తుంది. [8] తమకు అత్యంతప్రియులైన స్నేహితులు, పరిచితులు, సహచరులు, బంధువులు అయిన వారికి బాధ కలుగుతున్నప్పుడు తమస్థితి బాగుండినా, వారిబాధ తమకూ బాధాక రమే అవుతుంది. [9] ఈబాధ అందరిచేత పంచుకోబడుతుంది. ఇది దేవా నాంప్రియునికి శోచనీయంగాఉంది 10] యవనులలో తప్ప తక్కిన అన్ని దేశాలలోనూ బ్రాహ్మణులు ఉన్నారు. ఎదొఒక శాఖకు చెందనిమను

ష్యులులేని దేశమేలేదు. [11] అందుచేత, కళింగరాజ్యాన్ని జయించి
నప్పుడు ఆదేశ జనులలో నూరోవంతు మందికాని వెయ్యోవంతుమంది
కాని వధింపబడో, మరణంపొందో ఉండురని తలంచుకొన్నప్పుడు
దేవానాం ప్రియునికి శోకం కలుగుతున్నది. [12-15] అపకారం
చేసినవాడిని క్షమింప వలసిందేనని దేవానాం ప్రియుని అభి
ప్రాయము. క్షమింప శక్తిగలవాడు, దేవానాంప్రియునిచేత ఇప్పుడు
జయింపబడినవాడు, అయినవాడు ఇతరులను సన్మార్గానికి
తిప్పుతూ ధర్మంలో నిలుపుతూ, అనుతాపం పొందుతూ, దేవానాం
ప్రియుని ప్రభావానికి వశవర్తి అవుతాడు ఇతరులను భయపెట్ట
కూడదని, వారిని చంపకూడదని, సర్వభూతాలకు బాధకలిగింపకూడదని
నిగ్రహంకలిగి సమస్త జనుల యెడల సమబుద్ధితో సంచరిస్తూ, సంతోష
ముతో ఉండవలెనని దేవానాంప్రియుడు కోరుతున్నాడు [16] ఇదె
విజయానికి ముఖ్యసాధనము. ఇదే దేవానాంప్రియుని ధర్మవిజయం.
[17] ఈ విజయమె తిరిగి ఈ లోకంలో ఎనిమిది దిక్కులా యోజన
శతాల వరకు వ్యాపించియున్న పరిసరప్రాంత ప్రదేశాలలో కలిగింది.
అక్కడ అంతియోకు డనె యవనరాజు ఉన్నాడు ఇంతే కాక ఆ అంతి
యోకుని రాజ్యానికి ఉత్తరంగా తురమయుడు, అంతికొనుడు, మగుడు
అలికసుందరుడు అనే నలుగురు రాజులు ఉన్నారు దక్షిణ దిక్కులో
తామ్రపర్ణీ పర్యంతం చోడులు, పాండ్యులు, ఆనెవారు ఉన్నారు (18)
ఇట్లే దరదులు, విషవ్రజులు, యవనకాంబోజులు, నాభకులు, నాభపం
క్తులు, భోజులు, పితినిక్యులు, ఆంధ్రులు, పుళిందులు మొదలైన సమస్త
జనులు దేవానాంప్రియుని ధర్మశాసనాన్ని అనుసరిస్తున్నారు (19)
దేవానాంప్రియుని దూతలు పోవని రాజ్యాలలోని జనులుకూడా దేవానాం
ప్రియుని ధర్మవృత్తాన్ని, విధానాన్ని, ధర్మానుశాసనాన్ని విని దానిని అవ
లంబిస్తున్నారు ఇకముందూ అవలంబించకలరు (20) ఇందువల్ల సర్వ
దేశాలలో కలిగిన జయం ప్రీతికరమవుతున్నది. (21) ఈ ధర్మ

విజయం వల్ల కలిగిన ప్రీతి గాఢమయింది (22) కాని ఈ ప్రీతి అంత లెక్కలోనిదికాదు. (23) పరలోకంలో కలిగే ఫలాలే మహాఫలాలని దేవానాంప్రియుడు తలుస్తున్నాడు (24) "ఇంతకుముందు కలిగిన జయము చాలును. కొత్తదేశాలను జయింప అక్కరలేదు. తమకు కొత్తజయం పొందవలెనన్న కోరిక కలిగినయెడల తాము దయకలిగి చిన్న శిక్షలను మాత్రమే తాము అవలంబింపవలెను. ధర్మ విజయమే నిజమయిన విజయమని తాము తలంచవలెను" అని నా పుత్రులు, ప్రపౌత్రులు విందురుగాక అనే ఉద్దేశ్యంతో ఈ ధర్మలిపి లిఖింపబడింది (25) ఈ ధర్మ విజయం ఇహలోకంలో పరలోకంలోకూడా ఫలాలను ఇస్తుంది. (26) వారు తమ సంతోషాన్నంతా ధర్మప్రచారోద్యమంవల్ల కలుగు సంతోషమే అని తలచవలె. (27) అదే ఇహలోక, పరలోక ఫలాలను ఇచ్చేది.

పదునాలుగో శిలాశాసనం

(కాల్సీశిల)

ప్రాకృత మూలం:

౧౯. (1) ఇయం ధమలిపి దెవానంపియేనా పియదసినా
లజినా లిఖాపితా అఠి యేవా సఖి-

౨౦ తేనా అఠి మఝిమేనా అథి విథటెనా (2) నో హి
సవతా సవే ఘటితే (3) మహాలకే హి వి-

౨౧. జితే బహు చ లిఖితే లేఖాపేశామి చేవ నిక్యం (4) అఠి
చా హేతా పున పునా లపి-

౨౨. తే తస తసా అథషా మధులియాయే యేన జనే తథా
పటిపజేయా (5) షే షాయా అత కిఛి అ-

౨3. సమతి లిఖితే దిషా వా షంఖేయేకాలనం వా అలోచ.
యితు లిపికలపలాదేన వా,

సంస్కృతం:

(1) ఇయం దర్మలిపి ర్దేవానాంప్రియేణ ప్రియదర్శినా రాజ్ఞా లేఖితా అస్త్యేవ సంక్షిప్తేన, అస్తిమధ్యమేన, అస్తి విస్తృతేన (2) న హి సర్వత్ర సర్వం ఘటితం (3) మహాలోకో హి విజితో బహు చ లిఖితం లేఖయిష్యామి చైవ నిత్యమ్ (4) అస్తి చాత్ర పునః పునర్లిఖితం తత్తస్య తస్యార్థస్య మాధుర్యాయ యేన జనస్తథా ప్రతిపద్యేత (5) తత్స్యాత్ దత్ర కించిదసమాప్తం లిఖితమసదృశం వా సంశయకారణం వా ఆలోచయతు లిపికరాపరాధేన వా

తెలుగు: ధర్మపులిలు

(1) ఈ దర్మశాసనాలు సంగ్రహంగానో, ఒక రీతిగానో, సవిస్తరంగానో, దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజుచేత లిఖింపబడినాయి (2) ఎందుచేతనంటే, ఈ శాసనాలన్నీ సమస్త దేశాలలోనూ సమగ్రంగా లిఖించటానికి వీలుపడలేదు (3) ఎందు చేతనంటే, నేను జయించిన రాజ్యాలు చాలా పెద్దవి. చాలావరకు రాయించినాను. (4) ఈ శాసనాలలో కొన్ని కొన్ని బాగాలు మిక్కిలి మధురాలై ఉండటంచేత, జనులు వాటి ప్రకారం నడచుకొంటారని మరల మరల రాయబడినాయి. (5) స్థలం సంకుచితమవటంవల్లా, నా ఊహ ఆ దేశంవారికి ఇష్టంలేక పోవటంచేత, లిపికారుని పొరపాటువల్ల, ఈ శాసనాలలో కొన్ని అసంపూర్ణాలుగా లిఖించబడినాయి.

— . —

కాల్సీశిల ఉత్తర ముఖంమిద ఏనుగబొమ్మ. దానికింద,
గజతమే.
ఉత్తమ గజము.

కళింగ శాసనాలు

మొదటి ప్రత్యేక శిలాశాసనం

(ధౌలీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దేవానాంపియస వచనేన తోసలియం మహామాత
నగలవియోహాలకా

౨. వతవియు (2) అం కిఛి దఖామి హకం తం ఇచామి
కింతి కంమన పటిపాదయేహం

౩. దువాలతే చ ఆలభేహం (3) ఏస మే మొఖ్యమత
దువాల ఏతసి అఠసి అం తుఫేసు

౪. అనుసథి (4) తుఫే హి బహూసు పానసహసేసుం
ఆయత పనయం గచేమ్మ సుమునిసానం (5) సవే

౫. మునిసే పజా మమా (6) అథా పజాయే ఇఛామి
హకం కింతి సవేన హితసుఖేన హిదలోకిక-

౬. పాలలోకికేన యుజేవూ తి తథా (సవేసు) మునిసేసు
పి ఇఛామి హకం (7) నో చ పాపునాథ ఆవ గ-

౭. ముకే ఇయం అఠే (8) కేచ వ ఏకపులిసే (పాపు)
నాతి ఏతం, సే పి దేసం నో సవం (9) దేఖత హి
తుఫే ఏతం

౮. సువిహితా పి (10) నితియం ఏక పులిసే పి అథి యే
బంధనం వా పలికిలేసం వా పాపునాతి (11) తత
హోతి

౯. ఆకస్మాత్తేన బధనంతిక, అంనే చ హుజనే దవియే దుఖీయతి (12) తత ఇచితవియే

౧౦. తుపేహి కింతి మఝుం పటిపాదయేమా తి (13) ఇమేహి చు జాతేహి నో సంపటిపజతి ఇసాయ ఆసులోపేన

౧౧. నిఠూలియేన తూలనాయ అనావూతియ అలసియేన కిలమథేన (14) సే ఇచితవియే కితిం ఏతే

౧౨. జాతా నో హువేవు మమా తి (15) ఏతస చ సవస మూలే అనాసులోపే అతూలనా చ (16) నితియం ఏ కిలంతే సియా

౧౩. స తే ఉగచ సంచలితవియే తు వటితవియే ఏతవియే వా (17) హేవంమేవ ఏ దఖేయ తుపాక తేన వతవియే

౧౪. అనం నే దేఖత హేవం చ హేవం చ దేవానంపియస అనుసథి (18) సే మహాఫలే ఏ తస సంపటిపాద

౧౫. మహా అపాయే అసంపటిపతి (19) విపటిపాదయమీనే హి ఏతం నది స్వగస అలధి నో లాజాలధి

౧౬. (20) దుఆహలే హి ఇమస కంమస మే కుతే మనో అతిలేకే (21) సంపటిపజమీనే చు ఏతం స్వగం

౧౭. అలాధయిసథ మమచ ఆననియం ఏహథ (22) ఇయం చ లిపి తిసనఖతేన సోతవియా

౧౮. (23) అంతలా పి చ తిసే న ఖనసి ఏకేన పి సోతవియ (24) హేవం చ కలంతం తుఫే

౧౯. చఘథ సంపటిపాదయితవే (25) ఏతాయే అఠాయే ఇయం లిపి లిఖిత హిద ఏన

౨౦. నగలవియోహలకా సస్వతం సమయం యూజేవూ తి (నగలజ) నస అకస్మాపలిబోదే వ

౨౧. అకస్మా పలికిలేసే వ నో సియా తి (26) ఏతాయే చ అరాయే హకం (ధం) మతే పంచసు పంచసు వసే.

౨౨ సు నిఖామయిసామి ఏ అఖఖసే అచండే సఖినాలంబె హొసతి ఏతం అఠం జానితు తథా

౨3. కలంతి అథ మమ అనుసథీ తి (27) ఉజేనితే పి చు కుమాలే ఏతాయే వ అరాయే నిఖామయిస .

౨౪ హేదిస మెవ వగం నో చ అతికామయిసతి తిని వసాని (28) హేమేవ తఖసిలాతే పి (29) అదా అ. .

౨౫ తే మహామాతా నిఖమిసంతి అనుసయానం తదా అహాపయితు అతనే కంమం ఏతం పి జానిసంతి

౨౬ తం పి తథా కలంతి అథ లాజినే అనుసఠి తి

సంస్కృతం:

(1) దేవానాంప్రియస్య వచనేన తోసలీయే మహామాత్రా నగర వ్యవహారకాశ్చ వక్తవ్యాః(2)యత్కించిత్పశ్యామ్యహం తదిచ్ఛామి కిమితి కర్మణా ప్రతివేదయేహం ద్వారతశ్చారభేహమ్ (3) ఏతచ్చ మే ముఖ్యమతం ద్వారమస్మిన్నర్థే యద్యుష్మాస్వనుశిష్టిః (4) యూయం హి బహుషు ప్రాణసహస్రేష్వాయత్తాః,ప్రణయం గచ్ఛేమ సుమనుష్యాణామ్ (5)సర్వేమనుష్యాః ప్రజామమ(6)యథాప్రజాభ్యై ఇచ్ఛామ్యహం కిమితి సర్వేణ హితసుఖేన ఐహలౌకికేన పారలౌకికేన చ యుజ్యేరన్నితి తథా సర్వేషు మనుష్యేష్వపీచ్ఛామ్యహం(7)న చ ప్రాప్నుథ యావద్గమకోయ మర్థః(8)కశ్చిదప్యేకః పురుషో జానాత్యేతత్ సోఽపి దేశం న సర్వమ్(9) పశ్యత హి యూయమపి సువిహితాపి (10) నీతిరియ మేకపురుషోఽ

వ్యసి యో బన్ధనం వా పరిక్లేశం వా ప్రాప్నోతి (11) తద్భవత్యకస్మా-
త్తేన బన్ధనాన్తికమన్యచ్చ బహుజనో దవీయో దుఃఖీయతి (12) తత
ఏష్టవ్యం యుష్మాభిః కిమితి మధ్యం ప్రతిపాదయేమేతి (13) ఏభిస్తు
జాతైర్న సంప్రతి పద్యతే ఈర్ష్యయా అశ్రమేణ నైష్ఠుర్యేణ త్వరయా
అనావృత్త్యా ఆలస్యేన క్లమేన (14) తదేష్టవ్యం కిమితి ఏతాని జాతాని
న భవేయుర్మమేతి (15) ఏతస్య చ సర్వస్య మూలే అనశ్రమశ్చ
అత్వరా చ (16) నిత్యాం తస్మాదుద్గచ్ఛత సంచరితవ్యమ్ వ్రజితవ్యమే-
తవ్యం వా, (17) ఏవమేవ దృష్ట్వా యుష్మాకం కృతేన వక్తవ్యమ్,
ఆజ్ఞాం న పశ్యథ ఏవం చైవం చ దేవానాంప్రియ స్యానుశిష్టిః (18)
తస్మహాఫలమేతస్య సంప్రతిపాదనం మహాపాయా చాసంప్రతిపత్తిః
(19) విప్రతిపద్యమానైర్హి ఏతన్నాస్తి స్వర్గస్యారాద్ధిర్న రాజారాద్ధిః,
(20) ద్విఫలో హి అస్య కర్మణో మయా కృతో
మనోతిరేకః (21) సంప్రతిపద్యమానాస్త్వేతత్ స్వర్గమారాధయిష్యథ
తథా రాజ్ఞ అనృణ్యమీహధ్వే (22) ఇయం లిపిస్తిష్య నక్షత్రేణ శ్రోతవ్యా
(23) అన్తరాపి చ తిష్యే క్షణేక్షణే ఏకేనాపి శ్రోతవ్యా, (24) ఏవం చ
కుర్వన్తో యూయం చేష్టధ్వం సంప్రతిపాదయితుమ్ (25) ఏతస్మై అర్థా-
యేయం లిపిర్లిఖితా హితేన నగరవ్యవహారకాః శాశ్వతం సమయం
యుజ్యేరన్నితి నగరజనస్యాకస్మాత్ పరిబాధో వా అకస్మాత్ పరిక్లేశో వా
న స్యాత్, (26) ఏతస్మై చార్థాయాహం ధర్మతః పఞ్చసు పఞ్చసు
వర్షేషు (వర్గం)నిష్క్రామయిష్యామి, యః అకర్కశః అచణ్డః శ్లక్ష్ణారమ్భో
భవిష్యతి, ఏతమర్థం జానన్తస్తథా కుర్వన్తి యథా మమానుశిష్టిరితి (27)
ఉజ్జయినితోఽపి చ కుమార ఏతస్మై అర్థాయ నిష్క్రామయిష్యతి
ఈదృశమేవ వర్గం న చాతిక్రమిష్యతి త్రీణి వర్షాణి. (28) ఏవమేవ
తక్షశిలాతోఽపి, (29) యదా చ తే మహామాత్రా ఏతదపి నిష్క్రా-
మిష్యన్తి అనుయానం తదా అహాపయన్త ఆత్మనః కర్మ ఏతదపి
జ్ఞాస్యన్తి తదపి తథా కుర్వన్తి యథా రాజ్ఞోఽనుశిష్టిరితి.

తెలుగు

న్యాయపాలన

(1) దేవానాంప్రియుని మాట ప్రకారం తోసలిలోని నగర వ్యవహారకులైన మహామాత్రులతో ఇట్లు చెప్పవలెను (2) నేను దర్శమని తలచినదానిని కార్యాలమూలాన, అనేక మార్గాలలో చేయటానికి యత్నిస్తాను (3) మీకు నా అనుశాసనం చేయటమే ఈ విషయంలో ముఖ్య సాధనమని నా అభిప్రాయం (4) జనుల అనురాగాన్ని పొందేటందుకై మీరు అనేక సహస్ర జనులతో సంబంధం కలిగి వున్నారుకదా (5) మనుష్యులందరూ నా సంతానమే (6) నా సొంత సంతానం విషయమై ఐహిక పారలౌకిక సౌఖ్యాన్ని ఎట్లా కోరుతానో అట్లే సమస్త జనుల విషయంలోకూడా కోరుతున్నాను (7) ఈ కోరిక ఎంతవరకు గాఢంగా ఉందో మీకు తెలియదు (8) ఎవడో ఒక్కడె దీని నెరిగియుండు అతనికికూడా సర్వమూ తెలియదు, కొంచెం మాత్రమే తెలుసు (9) మీకిది బాగా తెలిసి ఉన్నప్పటికీ, మీరు ఇందు విషయమై శ్రద్ధ తీసుకోవలెను (10) రాజనీతి వ్యవహారంలో ఒకరికి కారాగృహవాసం కాని,ఒకరికి ఉగ్రదండంకాని కలుగుతుంటుంది (11) ఒక్కొక్క సమయంలో అకస్మాత్తుగా ఒకరికి కారాగృహ మోక్షం కలుగుతుంది, అనేకులు కష్టాలను అనుభవిస్తూనే ఉంటారు (12) కాని అట్టి వ్యవహారంలో మీరు అందరియెడల సమంగానే ప్రవర్తించటానికి ప్రయత్నించవలెను (13) కాని ఈర్ష్య, కోపం, నైష్ఠుర్యం, త్వరం, ఔదాస్యం, ఆలస్యం, అలసట, అనేవాటిల్లో ఒకానొకటి సరియైనరీతిగ ప్రవర్తింపచాలక పోవచ్చును (14) ఇట్టి స్వభావాలు మీయందు ఉండకుండా మీరు ప్రయత్నించవలెను (15) కోపంలేకుండటం, త్వర లేకుండటం అనేవాటి మూలాన్నే ఇట్లా నిష్పక్షపాతంగా

ఉండటానికి వీలవుతుంది (16) రాజనీతిలో అలసట చెందేవాడ ఉన్నతి పొందడు. కావున నీతిలో నడువవలెను, సంచరించవలెను ముందుకు పోవలెను. (17) ఈ విషయంగా శ్రద్ధ వహించేవాడ మీతో "మీరు రాజు ఋణాన్ని తీర్చుకోవటానికి ప్రయత్నించండి, ఈ ఈ రీతిగా దేవానాంప్రియుడు మిమ్ము అనుశాసించి ఉన్నాడు" అని చెప్ప వలెను (18) ఇట్లా చేయటం వల్ల గొప్ప ఫలం కలుగుతుంది, చేయక పోవటంవల్ల గొప్ప అపాయం కలుగుతుంది (19) దీనిని అనుసరించని వారికి స్వర్గంలేదు సరేకదా రాజానుగ్రహంకూడా కలుగదు. (20) తన ధర్మం సరిగా నిర్వహించని వానియెడల నా మనస్సెట్లు సంతోషిస్తుంది? (21) కాని ఈ ధర్మాన్ని పరిపాలిస్తే మీకు స్వర్గం కలగటమేకాక మీరు మీ రాజు ఋణాన్ని తీర్చుకొన్న వారవుతారు (22) ఈ ధర్మ శాసనం ప్రతి తిష్యనక్షత్ర దినంలో అందరూ వింటూ ఉండవలెను (23) ఒక తిష్య నక్షత్ర దినానికి, మరొక తిష్య నక్షత్ర దినానికి మధ్య దినాలలో కూడా అప్పుడప్పుడు ఒక్కడైనా దానిని వింటుండవచ్చును. (24) మీరు ఇట్లా చేస్తే మీ ధర్మాన్ని నిర్వహించటానికి శక్తులయి ఉంటారు (25) నగర జనులకు అకారణంగా శృంఖల బంధనంకాని, బాధకాని కలుగకుండేటట్లు నగర వ్యవహారకులు చూస్తుండవలెను అనే ఉద్దే శంతో ఇక్కడ ఈ అనుశాసనం లిఖించబడింది. (26) ఇందుకోసమే అకర్కశుడు, అచండుడు. సాధువర్తనుడు అయిన వాడిని జనులు నా ధర్మాన్ని అనుసరిస్తున్నారో లేదో శ్రద్ధతో తెలుసుకోవటానికై అయిదేసి సంవత్సరాలకొకసారి ఒక మహామాత్రుడిని పంపుతుంటాను. (27) ఉజ్జయిని నుంచికూడా (రాజ) కుమారులు అందుకొరకే పై గుణాలు కలిగిఉన్న ఒకడిని పంపుతుంటారు. మూడేసి సంవత్సరాలు అతిక్ర మించకుండా అతను ఇట్లా పంపుతుంటాడు. (28) ఈ రీతిగానే,

తక్షశిలనుంచికూడా ఒకడు పంపబడుతూ ఉంటాడు. (29) ఈ మహామాత్రులు బయలుదెరేటప్పుడు తమ ధర్మాన్ని మరువకుండా ఆ ఉద్యోగస్థులు రాజు అనుశాసనాన్ని సరిగా పరిపాలిస్తున్నారో లేదో తెలుసుకొంటారు.

రెండో ప్రత్యేక శిలాశాసనం

(ఢౌలీశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧. (1) దెవానాంపియస వచనేన తోసలియం కుమాలే మహామా తాచవతవియ (2) అం కిఛి దఖామి హకం తం ఇ (చామి) హకం

౨. దువాలతే చ ఆలభెహం (3) ఏస చ మే మొఖ్యమత దువాలా ఏతసి అఠసి అం తుపేసు మమ

3. (5) అథ పజాయే ఇఛామి హకం కింతి సవేన హితసుఖేన హిదలోకిక పాలలోకికాయే యుజేవూతిహేవం .

౪. (6)సియా అంతానం అవిజితానాం కి చందే సు లాజ అఫేసు.. (7) మప ఇచ మమ అంతేసు.. పాపునేవు తె ఇతి దెవా నంపియ . అసువిగిన మమాయే

౫. హువేవూ తి అస్వసేవు చ సుఖంమేవ లహేవు మమ తే నో దుఖం హేవం . నేవూ ఇతి ఖమిసతి నే దేవానాంపియే అఫాకా తి ఏ చకియే ఖమితవే మమ నిమితం వ చ ధంమ చలేవూ

౬. హిదలోక పలలొకం చ ఆలాధయేవూ (8) ఏతసి అఠసి హకం

అనుసాసామి తుపే అనసే ఏతకేన హకం అనుసాసితు చంద
చ వేదితు ఆ హి ధితి పటింజా చ మమ

౭. అజలా (9) సే హేవం కటు కంమే చలితవియే అస్వాస.
చ తాని ఏన పాపునేవూ ఇతి అద పితా తథ దేవానాంపియే
అఘాక అథా చ అతానం హేవం దేవానాంపియే అనుకంప.
అపే

౮ అథా చ పజా హేవం మయే.. దేవానాంపియస (10) సే
హకం అనుసాసితు చందం చ వేదితు తుఫాక దెసావుతికే
హెూసామి ఏతాయే అఠాయే (11) పటిబలా హి తుపే అస్వా
సనాయే హిత సుఖాయే చ తేన

౯. హిదలోకిక పాలలోకికాయే (12) హేవం చ కలంతం తుపే
స్వగం ఆలాధయిసథ మమ చ ఆననియం ఏ హథ (13) ఏతా
యేచ ఆఠాయే ఇయం లిపి లిఖితా హిద ఏన మహమాతా
స్వసతం సమ

౧౦. యుజిసంతి అస్వాసనాయే ధంమచలనాయే చ తేస అంతానం
(14) ఇయం చ లిపి అను చాతుంమాసం తిసేన నఖతేన
సోతవియా (15) కామం చు ఖనసి ఖనసి అంతలా పి తిసేన
ఏకేనపి

౧౧. సోతవియ (16) హేవం కలంతం తుపే చమథ సంపటి-
పాదయితవే.

సంస్కృతం:

(1) దేవానాం ప్రియస్య వచనేన తోసలీయే కుమారా మహా
మాత్రా చ వక్తవ్యాః (2) యత్కించి త్పశ్యామ్యహం త (దిచ్ఛామి
కిమితి కర్మణా ప్రతివేదయేహం) ద్వారతశ్చారభేహం (3) ఏతచ్చ

మే ముఖ్యమతం ద్వార మేతస్మిన్నర్థే య ద్యుష్మాసు (అనుశిష్టి ర్యాయం హి బహుషు ప్రాణసహస్రేస్వాయత్తాః ప్రణయం గచ్ఛేమ సుమనుష్యాణామ్, సర్వేమనుష్యాః ప్రజా) మమ (5) యథా ప్రజాయై ఇచ్ఛామ్యహం కిమితి సర్వేణ హితసుఖేన ఐహలౌకిక పారలౌ కికేన యుజ్యేరన్నితి ఏవం. (6) స్యా దన్తానా మవిజితానాం కిం చందోఽసౌ రాజాఽస్మా స్వితి (7) ఏతావతీ మే ఇచ్ఛా అన్తేషు ప్రాప్ను యు స్తే ఇతి దేవానాంప్రియః అనుద్విగ్నా మయా భవేయురితి ఆశ్వస్యుశ్చ సుఖమేవ లభేర న్మమ తే న దుఃఖ మేవం(చ ప్రాప్ను)యుః క్షమిష్యతే నో దేవానాంప్రియో యచ్ఛక్యం క్షమితుం మమ నిమిత్తం చ ధర్మం చరేయుః ఇహలోకఞ్చ పరలోకఞ్చారాధయేయుః (8) ఏ తస్మాయర్థా యహ మనుశాస్మి యుష్మాన్, అనృణ్యమేతేన, అహ మనుశాస్తుం ఛన్దం చ వేదయితుం మమ దృతిః ప్రతిజ్ఞా చ మ మాచలా (9) తదేవం కర్తుం కర్మ చరితవ్య మాశ్వాసనీయా శ్చ తే యేన ప్రాప్నుయురితి యథా పితైవం దేవానాం ప్రియోఽస్మాకం యథా చాత్మానమేవం దేవానాంప్రియోఽనుకమ్పతేఽస్మాసు యథా చ ప్రజా ఏవం వయం దేవానాంప్రియస్య. (10) తానహ మనుశాస్తుం ఛన్దం చ వేదయితుం యుష్మాకం దేశ ఆయుక్తో భవిష్యామి ఏ తస్మాయార్థాయ (11) ప్రతి బలా హి యూయ మాశ్వాసనాయ హిత సుఖాయచ తేషా మైహలౌకిక పారలౌకికాయ (12) ఏవం చ కుర్వన్తో యూయం స్వర్గ మారాధయిష్యథ మమ చానృణ్యం మేష్యథ (13) ఏతస్మై చార్థా యేయం లిపిర్లిఖితా ఇత ఏతన్మహమాత్రాః శాశ్వతం సమయం యుజ్యేర న్నాశ్వాసనాయ ధర్మచరణాయ చ తేషాం చాన్తానామ్ (14) ఇయం చ లిపి రనుచతుర్మాసం తిష్యేణ నక్షత్రేణ శ్రోతవ్యా (15) కామం తు క్షణే క్షణేఽన్తరాఽపి తిష్యేణైకేనాపి శ్రోతవ్యా (16) ఏవం కుర్వన్తో యూయం చేష్టధ్వే సంప్రతి పాదయితుమ్

తెలుగు :

ప్రాంతవిధానం

(1) దేవానాంప్రియుని మాట ప్రకారం తోసలిలోని (రాజ) కుమారులు మహామాత్రులతో ఇట్లా చెప్పవలెను. (2) నేను ధర్మమని తలచిన దానిని కార్యాలమూలాన అనేక మార్గాలలో చేయటానికి యత్నిస్తాను (3) మీకు నా అనుశాసనం వేయటమే ఈ విషయంలో ముఖ్యసాధనమని నా అభిప్రాయం. (4) జనుల అనురాగాన్ని పడయ టానికి మీరు అనేక సహస్ర జనులతో సంబంధం కలిగి ఉన్నారుకదా. మనుష్యులు అందరూ నా సంతానమే (5) నా సొంత సంతానం విషయమై ఐహిక పారలౌకిక సౌఖ్యాన్ని ఎట్లా కోరుతానో, అట్లె సమస్త జనుల విషయంలోకూడా కోరుతున్నాను. (16) నేను జయించి ఉండని నా రాజ ప్రాంతవాసులు, "రాజు మేమేమి చేయవలెనని కోరుతున్నాడు'' అని అడుగవచ్చును. వారు నాకు భయపడ అక్కర లేదని, నా యెడల విశ్వాసం కలిగి ఉండాలనీ, వారు నావల్ల సౌఖ్యాన్నే కాని దుఃఖాన్ని పొందరని, దేవానాం ప్రియుడు క్షమించ దగిన దానిని క్షమిస్తాడని తెలుసుకొంటారని, వారు నావల్ల ధర్మాచరణంలో నియుక్తు లవుతారని, వారు ఇహ, పర, లోకాలలో సౌఖ్యాన్ని పొందాలని నేను కోరుతున్నాను. (8) ఇందు మూలంగా నేను వారికి అచ్చివున్న రుణాన్ని తీర్చుకోవటానికి, ధర్మాచరణంలో నాకుగల ధృఢ ప్రతిజ్ఞను, వ్రతాన్నిగూర్చి మీకు తెలియచేయటానికి నేను మీకు ఈ అనుశాసనం చెస్తున్నాను. (9) అందుచేత మీరు ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ, మీ విధులను నిర్వర్తించి, దేవానాంప్రియుడు తమకు తండ్రివంటి వాడనీ, దేవానాంప్రియుడు వారిని తనవలెనే ప్రేమిస్తుంటాడనీ, వారు దేవానాంప్రియుని ఆత్మ సంతానంవంటివారనీ వారు తెలుసుకొని విశ్వా సం కలిగి ప్రవర్తించేటట్లు చేయవలె. (10) అందుకొరకే మీకు

ధర్మోపదేశంచేసి, నా ఇచ్ఛను తెలిపి, ఆయా దేశాలకు మిమ్ము అధికారులనుగా నిలుపుతున్నాను. (11) మీరు ఆ ప్రాంతవాసులకు విశ్వాసం కలిగించి వారి ఇహలోక పరలోక సౌఖ్యాన్ని సంపాదింప శక్తులై ఉన్నారు. (12) మీరు ఇట్లా ఆచరిస్తే మీకు స్వర్గం కలుగుతుంది మీరు ఋణాన్ని తీర్చుకొంటారు. (13) మహామాత్రులు సర్వకాలాలలో ప్రాంతవాసులలో విశ్వాసాన్ని పుట్టించి ధర్మాచరణంలో వారిని నియోగిస్తారు అనే ఉద్దేశంతో ఈ ధర్మలిపి లిఖింపబడింది (14) ఈ ధర్మానుశాసనాన్ని నాలుగు మాసాల కొకసారి తిష్యా నక్షత్ర దినంలో అందరూ వింటుండవలెను. (15) ఒక్కడైనా దానిని వినగోరితే రెండు తిష్యా నక్షత్ర దినాలకు మధ్య దినాలలో కూడా అతను తరచుగా వింటుండవచ్చును. (16) మీరు ఇట్లా చేయుటవల్ల నా ఆజ్ఞలు అనువర్తింప శక్తులు అగుతారు

మొదటి ప్రత్యేక శిలాశాసనం

(జౌగడాశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దెవానంపియే హేవం ఆహా (2) సమాపాయం మహామాతా నగల వియోహాలక హేవం వతవియం

మిగిలిన పాఠము దౌలీశిల - మొదటి శిలాశాసనంవలె.

సంస్కృతం :

(1) దేవానాంప్రియః ఏవమాహ (2) సమాపాయాం మహామాత్రా నగర వ్యవహారకా ఏవం వక్తవ్యాః.

తెలుగు :

(1) దేవానాంప్రియుని మాట ప్రకారం సమాపలోని నగర వ్యవహారకులైన మహామాత్రులతో ఇట్లు చెప్పవలె

(తక్కినదంతా దౌళీ మొదటి ప్రత్యేక శిలాశాసనం వలె)

రెండో ప్రత్యేక శిలాశాసనం

(జౌగడశిల)

ప్రాకృత మూలం :

౧. (1) దెవానంపియే హేవం ఆహ (2) సమాపాయం మహమతా లాజవచనిక వతవియా

మిగిలిన పాఠము ధౌళిశిల రెండో ప్రత్యేక శిలాశాసనంవలె

సంస్కృతం :

(1) దెవానాంప్రియః ఏవమాహ (2) సమాపాయాం మహామాత్రా రాజవచనేన వక్తవ్యాః

తెలుగు .

(1) దేవానాంప్రియుడు ఇట్లు చెప్తున్నాడు. సమాపా (నగరం) లోని మహామాత్రులు రాజవచనంగా ఇట్లా చెప్పబడాలి

(తక్కినదంతా ధౌళీ రెండో ప్రత్యేక శిలాశాసనం వలె)

—o—

లఘు శిలాశాసనాలు

రూపనాథ శిలాశాసనం

(మొదటి లఘు శిలాశాసనం)

ప్రాకృతమూలం :

౧ (1)దెవానంపియే హేవం ఆహా(2)సాతిలేకాని అడతియాని వయ
సుమి ప్రకాస సకే (3) నో చు బాడి పకతే (4) సాతిలేకె చు
చవచరే య సుమి హకం సమ ఉపేతే

౨. బాడి చ ఏకతే (5) యా ఇమాయ కాలాయ జంబుదిపసి
అమిసా దెవా హుసు తె దాని మిసా కటా (6) పకమసి హి ఎస
ఫలె (7) నో చ ఏసా మహతతా పాపొతవే ఖుదకేన

3 పి పకమమినెనా సకియే పిపులే పి స్వగే ఆరొదవే (8) ఏతియ
అథాయ చ సావనే కటె ఖుదకా చ ఉడాలా చ పకమతు తి
అంతా పి చ జానంతు ఇయ పకరా వ

౪. కితి చిరథితికె సియా (9) ఇయ హి అఠే వఢి వఢిసితి విపుల
చ వఢిసితి అపలధియెనా దియడియ వఢిసత (10) ఇయ
చ అఠె పవతిసు లేఖాపెత వాలత (11) హధ చ అథి

౫ సాలాఠకె సిలాఠంభసి లాఖాపేతవయు త (12) ఏతనా చ వయ-
జనేనా యావతక తుపక అహాలే సవర వివసేతవాయు తి (13)
వ్యురేనా సావనే కటె (14) ౨౦౦ ౫౦ ౬ స

౬, త వివాసా త

సంస్కృతం :

(1) దేవానాంప్రియః ఏవమాహ (2) సాతిరేకాని అర్ధతృతీ-యాని వయోఽస్మి ప్రకాశం శాక్యః (3) స చ బాఢం ప్రక్రాంతః (4) సాతిరేకేచ సంవత్సరే యోఽస్మి అహం సంఘముపేతో బాఢం చ ప్రక్రాంతః (5) ఏతస్మిన్ కాలే జంబూద్వీపే అమిశ్రా దేవాః భవంతి తే ఇదానీం మిశ్రాః కృతాః (6) పరాక్రమస్య హి ఏతత్ ఫలం (7) న చ ఏతత్తుమహతః ప్రాప్తవ్యం క్షుద్రేణాపి పరాక్రమేణ శక్యం విపులమపి స్వర్గమారాధితవ్యమ్ (18) ఏతస్మై అర్థాయ చ శ్రావణం కృతం క్షుద్రాశ్చ ఉద్ధతాశ్చ ప్రక్రామంత్వితి అంతకా అపి జానంతు ఇదంపరాక్రమం వా కిమితి చిరస్థితికమస్తు (9) అయ హి అర్థో వృద్ధిం వర్ధయిష్యతే విపులంచవర్ధయిష్యత్రే అపరాద్ధేన ద్వ్యర్ధంవర్ధయిష్యతే (10) అయం చార్థం ప్రవర్తయిష్యతే లేఖాపయిష్యత్యర్థం హవేంతః (11) అడ చ సంతి శిలాస్తంభాః శిలాస్తంభేషు లేఖాపితవ్యం (12) ఏతేన చ వ్యంజనేన యావతోయుష్మాకం ఆహారః సర్వం వివాసయితవ్యమితి (13) వ్యుష్టేటన శ్రావణంకృతం (14) ౨౦౦ ౫౦ ౬ శతవివాసాతః

తెలుగు :

ఉత్సాహము ('పరాక్రమ')

(1) దేవానాంప్రియుడు ఇట్లు చెప్పుతున్నాడు. (2) నేను ప్రకాశంగా శాక్యుడనై రెండున్నర సంవత్సరాలు పైగా కావచ్చింది. (3) కాని నేను మిక్కలి ఉత్సాహం చూపిఉండలేదు (4) అయినా, ఒక్కసంవత్సరానికి పైగా నేను సంఘాన్ని దర్శించింది మొదలు మిక్కలి ఉత్సాహవంతుడనై ఉన్నాను. (5) ఆకాలంలో జంబూ ద్వీపంలో, జనులతో కలసివుండనిదేవతలను నేను జనులతో కలిపాను.

(6) ఇదే ఉత్సాహానికి ఫలము. ఇది గొప్పవారిచేతమాత్రమే పొందదగినది కాదు. (7) క్షుద్రుడుకూడా ఉత్సాహవంతుడయితే గొప్పస్వర్గాన్ని పొందుతాడు. (8) పేదవారూ, గొప్పవారూ కూడా ఉత్సాహవంతులవుతారని, నా ప్రాంతవాసులు దానిని తెలుసుకొంటారని, ఈ ఉత్సాహం చిరస్థాయిగా ఉండాలనీ, ఈ ధర్మశ్రావణం చేయబడింది. (9) ఈ అర్థాన్ని నేను వర్ధిల్లచేస్తాను, ఎక్కువగా వర్ధిల్లచేస్తాను ఇప్పటికంటె ఒకటిన్నరరెట్లయినా వర్ధిల్లచెస్తాను (10) సమయం దొరికినప్పుడంతా, ఈ అర్థాన్ని శిలలపై చెక్కించుడు. (11) శిలాస్తంభాలు ఉన్నచోట్ల అంతా శిలాస్తంభాలపై దీనిని చెక్కించవలె (12) ఈ ధర్మశ్రావణం ప్రకారం ఈ అధికారంగలరాష్ట్రంలో అంతా ఒకడిని పంపించవలెను. (13) ఈ ధర్మశ్రావణం నేను ప్రయాణంలోఉండగా చేయబడింది. (14) ఈ ప్రయాణంలో 256 రాత్రులు గడిపాను.

బ్రహ్మగిరి శిలాశాసనం

(మొదటి లఘు శిలాశాసనం - **Minor Rock Edict I**)

ప్రాకృతమూలం :

౧ (1) సువంణగిరీతే అయపుతస మహామాతాణాం చ వచనేన ఇసిలసి మహామాతా ఆరోగియం వతవియా హేవం చ వతవియా (2) దేవాణంపియే అణపయతి.

ఇక్కడనుంచి మిగిలింది రూపనాద, సిద్ధాపుర శిలాశాసనాలలో వలె పాగా, బ్రహ్మగిరి శిలాశాసనంలో, సిద్ధపుర శిలాశాసనంలో, రెండో లఘుశిలాశాసనమని పేర్కొబడిన,ఈ కింది అధికపాఠం ఉంది *

* ఎర్రగుడిలోని మొదటి, రెండో లఘు శిలాశాసన పాఠాలకు, అనుబంధం కింద చూచేది

అధిక పాఠం .

(రెండో లఘుశిలాశాసనం - **Minor Rock Edict II**)

(13) సే హేవం దేవానంపియే

౯ ఆహ (14) మాతాపితుసు సుసూసితవియే హేమెవ గరుసు ప్రాణేసు ద్రహ్యితవ్యం స చం

౧౦ పతవియం సే ఇమే ధంమగుణా పవతితవియా (15) హేప మెప అంతేవాసినా

౧౧ ఆచరియే అపచాయితవియే ఞాతికేసు చ కం యు (దా) రహం పవతితవియే

౧౨ (16) ఏసా పొరాణా పకితీ దీఘావుసె చ ఏస (17) హేవం ఎస కటవియే

౧౩ (18) చపడేన లిఖితే లిపికరెణ

సంస్కృతం :

(1) సువర్ణగిరీతో ఆర్యపుత్రస్య మహామాత్రాణాం చ వచనేన ఈసిలాయాం మహామాత్రా ఆరోగ్యం వక్తవ్యా (2) దేవానాంప్రియః ఆజ్ఞాపయతి

అధిక పాఠం :

(13) తదేవం దేవానాంప్రియ ఆహ (14) మాతాపిత్రోః శుశ్రూషితవ్యం గురుత్వం ప్రాణేషు ధ్రడయితవ్యం సత్యం వక్తవ్యమ్, త ఇమే ధర్మగుణాః ప్రవర్తయితవ్యాః (15) ఏవమేవాన్తేవాసినా ఆచార్యోఽప చేతవ్యో ఞాతికేషు చ కు (లే) యథార్హం ప్రవర్తితవ్యమ్

(16) ఏషా పురాణ్ప్రకృతి ర్దీర్ఘాయుషే చ, ఏత (17) దెవ మేతత్కర్త-వ్యం చ (18) చపడేన లిఖితం లిపికరేణ

తెలుగు :

మొదటి లఘు శిలాశాసనం

ఉత్సాహము

(1) సువర్ణగిరినుంచి ఆర్య (రాజ) పుత్రుని, మహామాత్రుల, వచనంగా ఈసలీపుర మహామాత్రులకు ఆరోగ్యం పలికి, ఇట్లు చెప్ప వలె (2) దేవానాంప్రియుడు ఇట్లా ఆజ్ఞాపిస్తున్నాడు.

(ఇక్కడనుంచి మిగిలిన తెలుగు అనువాదానికి చూడు పైన రూపనాథ శిలాశాసనం)

అధిక పాఠం .

రెండో లఘు శిలాశాసనం

పురాణ మార్గం

(13) దేవానాంప్రియుడు చెప్పుతున్నాడు (14) తల్లిదండ్రులకు శుశ్రూష చెయవలె ప్రాణులయందు గౌరవముంచవలె. సత్యము పలుకవలె ఈ ధర్మగుణాన్ని ప్రవర్తింపచేయువలె. (15) అంతే-వాసులు కూడా ఇట్లేచేయువలె. ఆచార్యులను పూజింపవలె జ్ఞాతులు కులంలో యథార్హంగా ప్రవర్తించవలె (16) ఈ పురాణ మార్గం దీర్ఘాయుష్షు ఇస్తుంది (17) ఇది ఇట్లె చేయబడవలె. (18) చపడ అనే లిపికారునిచెత లిఖించబడింది

సిద్దాపుర శిలాశాసనం

ప్రాకృత మూలం :

చూడు బ్రహ్మగిరి శిలాశాసనం

(2) దేవానాంపియే హేవం అహ — అనిఉంది.

సంస్కృతం :

(2) దేవానాంప్రియే ఏవమాహ

తెలుగు .

(2) దేవానాం ప్రియుడు ఇట్లు చెప్పుచున్నాడు,

జతింగ రామేశ్వర శిలాశాసనం

చూడు బ్రహ్మగిరి శిలాశాసనం

మస్కి శిలాశాసనం

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దెవానాంపియస అసోకస అషతి-

౨ .ని పషాని, అం సుమి బుధశనే (3).. తిరే .

3. ..మి సంఘం ఉపగతే ఉచ .. మి ఉపగతే (4) పురే జంబు-

౪. ..సి యే అమిసా దేవా హుసు తే దాని మిసిభూతా (5) ఇయ అరే ఖుద -

౫. కేన పి ధమయుతేన సకే అధిగతవే (6) న హేవం ధఖితవియే ఉరా -

౬. లకే వ ఇమ అధిగబెయా తి (7) ఖుదకే చ ఉడాలకే చ వత-

౭. వియా హేవం వే కలంతం ఖదకే సే అ ..తికే చ వఢి-

౮ సితి చా దియఢియం హేవం తి

సంస్కృతం :

(1) దేవానాంప్రియస్య అశోకస్య . అర్ధతృని ..ని వర్షాణి అహమస్మి బుద్ధశాక్యః (3) సంఘముపగతో ఉపగతో (4) పురా జంబుద్వీపే యే అమిశ్రా దేవా స్సంతి తె ఇదానీం మిశ్రీభూతాః (5) ఆయమర్థో క్షుద్రకేణాపి ధర్మయుతేన శక్యః అధిగంతుమ్ (6) న ఏవం ద్రష్టవ్యో ఉద్గతో వా ఇమం అధిగంతుమితి (7) క్షుద్రకశ్చ ఉద్గతశ్చ వక్తవ్యః ఏవం యత్కాన్త్య భద్రకాః తే.. చ వర్ధిష్యతి చ ద్వర్ధం ఏవమితి

తెలుగు :

ధర్మోత్సాహం

(1) దేవానాంప్రియుడయిన అశోకుని ధర్మశ్రావణం (2) నేను బుద్ధశాక్యుడనై రెండన్నరసంవత్సరాలు పైగా అయింది. (3) నేను సంఘాన్నిదర్శించి కొంతఉత్సాహాన్ని చూపుతున్నప్పటినుంచి, ఒకటిన్నరసంవత్సరాలు పైగాఅయింది. (4) జంబూద్వీపంలో పూర్వం మనుష్యులతో చేరని దేవతలను వారితో కలిపాను. (5) దర్మనిరతుడైన క్షుద్రునికైనా ఈ అర్థం లభిస్తుంది. (6) గొప్పవాడే దానిని పొందగలడని ఎవ్వడూ తలచకూడదు, (7) "మీరిట్లు ప్రవర్తిస్తే ఈ అర్థం అభివృద్ధిపొంది చిరస్థితికమై, ఇంతకు ఒకటన్నరరెట్లు వర్ధిల్లుతుంది" అని బీదవారితోనూ, గొప్పవారితోనూ కూడా చెప్పవలె.

కలకత్తా - బైరాతు (బాబ్రా) శిలాశాసనం

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) ప్రియదసి లాజా మాగదే సంఘం అభివాదేతూనం ఆహ బాధతం చ పాసు విహాలతం వా

౨ (2) విదితే వె భంతే ఆవతకే హమా బుధసి దంమసి సతి గాలవే చం ప్రసాదే చ (3) ఏ కేచి భంతే

3 భగవతా బుదేన భాసితే సర్వే సె సుభాసితే వా (4) ఏ ఖో భంతే హమియాయె దిసేయా హేవం సధంమె

౪. చిలఠితికె హోసతీ తి అలహామి హకం తం వాతవె (5) ఇమా ని భంతే ధంమపలియాయాని వినయసముకసే

౫. అలియవసాని అనాగతభయాని మునిగాథా మోనేయసూతే ఉపతిసపసినే ఏ చా లాఘులో-

౬ వాదే ముసావాదం అధిగిచ్య భగవతా బుధెన భాసితే ఏతాని భంతేధంమపలియాయాని ఇచామి

౭. కింతి బహుకే భిఖుపాయే చా భిఖునియే చా అభిఖినం సునేయు చా ఉపధాలయేయు చా

౮. (6) హేవంమేవా ఉపాసకా చా ఉపాసికా చా (7) ఏతేని భంతే ఇమం లిఖాపయామి అభిప్రేతం మే జానంతూ తి

సంస్కృతం :

(1) ప్రియదర్శీ రాజా మాగధం సంఘమభివాదనమాహ, అపాబాధత్వం చ పలతు విహారత్వం చ (2) విదితం వో భదన్తా యావదస్మాకం బుద్ధే ధర్మే సఙ్ఘ ఇతి గౌరవఞ్చ ప్రసాదశ్చ

(3)యత్కించిద్భదన్తా భగవతా బుద్ధేన భాషితం సర్వం తత్సుభాషితం వా (4) యత్తు ఖలు భదన్తా మయా దృశ్యేత ఏవం సద్ధర్మశ్చిరస్థితికో భవిష్యతీత్యర్హామ్యహం తద్వర్తయితుమ్ (5) ఇమే భదన్తా ధర్మ-పర్యాయా వినయసముత్కర్షః ఆర్యవంశః అనాగతభయాని మునిగాథా మౌనేయసూత్ర ముపతిష్యప్రశ్న ఏవఞ్చ రాహులవాదో మృషావాదమధికృత్య భగవతా బుద్ధేన భాషితః ఏతాన్భదన్తా ధర్మ పర్యాయానిచ్ఛామి కిమితి? బహవో భిక్షుకా భిక్షుక్యశ్చ అభీక్షణం శృణుయు రవధార యేయుశ్చ (6)ఏవమేవోపాసకాశ్చోపాసికాశ్చ (7) ఏతేన భదన్తా ఇదం లేఖయామ్యభిప్రేతం మే జానన్త్వితి.

తెలుగు ·

బుద్ధ సుభాషితాలు - కొన్ని అంశాలు

(1) మగధరాజయిన ప్రియదర్శి సంఘానికి అభివాదనంచేసి, వారు నిర్బాధంగా, సౌఖ్యంగా ఉండవలెనని కోరుతున్నాడు (2) అయ్యలారా, నాకు బుద్ధునిలో, ధర్మంలో, సంఘంలో ఎంత గౌరవ, విశ్వాసాలు ఉన్నవో మీకు తెలుసును (3) అయ్యలారా, భగవంతుడయిన బుద్ధుడు పలికినదంతా సుభాషితమై ఉన్నది. (4) కాని, అయ్యలారా, "సద్ధర్మం చిరస్థాయిగా ఉండకలదు" అనే వాక్యం యొక్క అర్థాన్నితెలపటం నాకు విధి అయిఉన్నది. (5) అయ్యలారా, ౧ వినయసముత్కర్షం ౨ ఆర్యవంశాలు ౩ అనాగతభయాలు ౪. మునిగాథలు ౫. మౌనేయసూత్రాలు ౬. ఉపతిష్యప్రశ్నలు ౭. రాహులవాదం మొదలుగా భగవంతుడయిన బుద్ధుడు అసత్యాన్నిగూర్చి తెలిపిన అంశాలను, అయ్యలారా, అనేక భిక్షువర్గాలు, అనేక భిక్షుణీ వర్గాలు ఆ ధర్మాల అర్థాలను మరలమరలవింటూ, వాటినిగూర్చి

ధ్యానించబడరు గాక అని నేను కోరుతున్నాను (6) అల్లే ఉపాసకులును ఉపాసికలును వెసెదరుగాక (7) అందుచేత, అయ్యలారా, వారు నాఅభిప్రాయన్ని తెలిసి కొనెదరుగాక అని నెను వీటని లిఖింపిస్తున్నాను.

—o—

స్తంభ శాసనాలు

1. ఢిల్లీ - తోప్రా స్తంభం

మొదటి స్తంభశాసనం

(స్తంభం ఉత్తరముఖం)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దేవానంపియే పియదసి లాజ హేవం ఆహా (2) సడువీ సతి

౨ పసఅభిసితేన మే ఇయం దంమలిపి లిఖాపితా

3. (3) హిదతపాలతే దుసంపటిపాదయే అనంత అగాయా దంమ కామతయా

౪ అగాయ పలీఖాయా అగాయ సుసూసాయా అగేన భయేనా

౫. అగేన ఉసాహేనా (4) ఏస చు ఖో మమ అనుసథియా

౬. ధంమపేఖా ధంమకామతా చా సువే సువె వడితా వఢీస చేవా

౭ (5) పులిసా పి చ మే ఉకసా చా గేవయా చా ముఖిమా వా అనువిధీయంతి

౮ సంపటిపాదయంతి చా అలం చపలం సమాదపయితవే
(6) హేమేవా అంత-

౯ మహామాతా పి (7) ఏసహి విధి యా ఇయం దంమేన పాలనా ధంమేన విధానే

౧౦. ధంమేన సుఖియనా ధంమేన గీతి తి

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (2) షడ్వింశతివర్షాభిషిక్తేన మయా ఇయం ధర్మలిపిర్లేఖితా (3) ఇహత్యపారత్ర్యం దుస్సంప్రతిపాద్యమన్యత్రాగ్ర్యాయా ధర్మకామతయా అగ్ర్యాయాః పరీక్షాయా అగ్ర్యాయాః శుశ్రూషయా అగ్ర్యాద్భయాదగ్ర్యాదుత్సాహాత్ (4) ఏషా తు ఖలు మమ అనుశిష్ట్యా ధర్మాపేక్షా ధర్మకామతా చ శ్వస్మిన్‌శ్వస్మిన్ వర్ధితా వర్ధిష్యతే చైవ (5) పురుషా అపి చమే ఉత్కృష్టాశ్చ గమ్యాశ్చ మధ్యమాశ్చానువిదధతి సంప్రతిపాదయన్తి చ అలం చపలం సమాదాతుమ్ (6) ఏవమేవాన్తమహామాత్రా అపి (7) ఏష హి విధిర్వ్యేయం ధర్మేణ పాలనా ధర్మేణ విధానం ధర్మేణ సుఖం ధర్మేణ గుప్తిరితి

తెలుగు :

ధర్మమార్గం, ధర్మ విధానం

(1) దేవతా ప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు (2) నా రాజ్యాభిషిక్తకాలం ఇరవైఆరో సంవత్సరంలో ఈ ధర్మలిపి లిఖింపబడింది (3) గొప్ప ధర్మకామత, గొప్ప ధర్మపరీక్ష, గొప్ప శుశ్రూష, గొప్ప పాపభయం, గొప్ప ఉత్సాహం, అనేవి లేకపోతే ఇహ లోకంలోనూ, పరలోకంలోనూ సౌఖ్యం దుర్లభం అవుతుంది, (4) నా అనుశాసనంవల్ల ధర్మాపెక్ష, ధర్మకామత దినదిన ప్రవర్ధమానం అవుతున్నాయి, ఇంకా వర్ధిల్లుతాయి (5) నా ఉత్తమ, సాధారణ, మధ్యమ ఉద్యోగస్థులు అందరూ ధర్మాన్ని జనులకు విధిస్తూ, తాము అనుసరిస్తూ చపలులయినవారిని ఆ ధర్మంలో స్థిరంగా నిలపటానికి సమర్థులై ఉన్నారు. (6) ఇట్లే అంత మహామాత్రులు (ప్రాంతదేశాలలోని మహా

మాత్రులు)ను చేయుచున్నారు (7) ధర్మపరిపాలనం, ధర్మవిధానం, ధర్మమార్గంలో సుఖం కల్పించటం, ధర్మానుసారంగా వచోనిగ్రహం అనేవి వారి విధులై ఉన్నాయి.

రెండో స్తంభశాసనం

ప్రాకృతమూలం :

౧౦ (1) దెవానంపియే పియదసి లాజ
౧౧. హేవం ఆహా (2) ధంమే సాధూ కియం చు ధంమే తి (3) అపాసినవే బహు కయానే
౧౨ దయా దానె సచె సొచయే (4) చఖుదానే పి మే బహువిధే దింనే (5) దుపద-
౧౩ చతుపదెసు పఖివాలిచలేసు వివిధె మే అనుగహే కటె ఆ పాన-
౧౪ దాఖినాయే (6) అంనాని పి చ మే బహూని కయానాని కటాని (7) ఏతాయే మె
౧౫ అఠాయే ఇయం ధంమలిపి లిఖాపితా హేవం అనుపటిపజంతు చిలం-
౧౬. థితికా చ హోంతూ తి తి (8) యే చ హేవం సంపటిపజీసతి సె సుకటం కఛతి తి

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (2) ధర్మః సాధుః కియాంస్తు ధర్మ ఇతి (3)అపాస్రవో బహుకల్యాణం దయా దానం సత్యం శౌచమ్ (4) చక్షుర్దానమపి మే బహువిధం దత్తం (5) ద్విపద-చతుష్పదేషు పక్షివారిచరేషు వివిధో మే అనుగ్రహః కృత ఆప్రాణ-

దక్షిణామ్ (6) అన్యాన్యపి చ మే బహూని కళ్యాణాని కృతాని (7) ఏతస్మా అర్థాయేయం ధర్మలిపిర్లేఖితా ఏవ మనుప్రతిపద్యన్తాం చిరస్థితికా చ భవత్వితి (8) యశ్చైవం సంప్రతిపత్స్యతే స సుకృతం కరిష్యతీతి.

తెలుగు :

ధర్మ నిర్వచనం

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు చెప్తున్నాడు. (2) ధర్మం సాధువయినది కాని ధర్మమంటే ఎట్టిది? (3) ధర్మంలో పాపాలు ఉండవు దయ, దానం, సత్యం, శౌచం అనే చాలా కళ్యాణ గుణాలు అందులో చేరిఉన్నాయి (4) నేను ధర్మచక్షుర్దానం అనేక విధాలుగా చేసిఉన్నాను (5) ద్విపాత్తులు, చతుష్పాత్తులు పక్షులు, జలచరాలు, అనేవాటిలో ప్రాణదక్షిణతో కూడా అనేక విధాలుగా నేను అనుగ్రహం చూపాను. (6) ఇవికాకుండా, అనేక కళ్యాణకరాలైన కార్యాలను నేను చేసిఉండినాను జనులు ధర్మాన్నిపాలిస్తారనీ, ఇది చిరస్థాయిగా ఉంటుందని, ఈ ధర్మలిపిని నేను లిఖింపచేశాను. (8) దీనిని అనుసరించినవాడు సుకృతాలు చేసినవాడు అవుతాడు,

మూడో స్తంభశాసనం

ప్రాకృత మూలం :

౧౭ (1) దేవానాంపియే పియదసి లాజ హేవం ఆహా (2) కయానం మేవ దేఖతి ఇయం మే

౧౮. కయానే కటే తి (3) నో మిన పాపం దేఖతి ఇయం మే పాపే కటే తి ఇయం వా ఆసినవే

౧౯ నామా తి (4) దుపటవెఖె చు ఖో ఏసా (5) హేవం చు ఖో ఏస దేఖియే (6) ఇమాని

౨౦ ఆసినవగామీని నామ అథ చండియే నిఠూలియే కోధే మానే ఇస్యా

౨౧ కాలనేన వ హకం మా పలిభసయిసం (7) ఏస బాఢ దేఖియే (8) ఇయం మే

౨౨. హిదతికాయే ఇయం మనమే పాలతికాయే

సంస్కృతం:

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (2) కళ్యాణ మేవ [లోకః] పశ్యతి ఇదం మే కళ్యాణం కృతమితి (3) న మనుష్యః పాపం పశ్యతి ఇదం మే పాపం కృతమితి అయం వా ఆస్రవో నామేతి (4) దుష్ప్రత్యవేక్షం తు ఖల్వేతత్ (5) ఏవం తు ఖల్వేతద్ద్రష్టవ్యమ్ (6) ఇమాని ఆస్రవగామీని నామ యథా చణ్డత్వం నైష్ఠుర్యం క్రోదో మాన ఈర్ష్యా కారణాస వా అహం మా పరిభషిష్యే (7) ఏతద్బాఢం ద్రష్టవ్యం (8) ఇదం మే ఇహత్యాయ ఇదమన్యన్మే పారత్రికాయ.

తెలుగు:

పాపం తెలుసుకొనుట

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శి రాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు (2) "ఈ ధర్మ కార్యం నేను చేశాను" అని మనుష్యులు తమ ధర్మ కార్యాలనే గ్రహిస్తూ ఉంటారు (3) "నేను పాపం చేశాను ఇది పాపం" అని మనుష్యుడు ఎప్పుడూ అనుకోడు (4) అట్లాతెలిసికోవటం చాలా కష్టం కదా! (5) కాని దాన్నిగురించి ఇట్లా అనుకోవాలి (6) తీవ్రంగా

ఉండటం, నైష్ఠుర్యం, క్రోధం, మానం, ఈర్ష్య అనేవి తాపకారణాలు నేను వాటివల్ల నాశంపొందక ఉంటానుగాక" అని (7) ఈ కింది రీతిగా తప్పక అనుకోవాలి (8) "ఈ కార్యంవల్ల నాకు ఇహలోక సౌఖ్యం కలుగుతుంది ఈ కార్యంవల్ల పరలోక సౌఖ్యం కలుగుతుంది" అని

నాలుగో స్తంభశాసనం

(స్తంభం పశ్చిమ ముఖం)

ప్రాకృతమూలం :

౧ [1] దేవానంపియే పియదసి లాజ హేవం ఆహ [2] సడువీసతివస

౨. అభిసితేన మే ఇయం ధంమలిపి లిఖాపితా [3] లజూకా మే

3. బహూను పానసతసహసేసు జనసి అయుతా [4] తేసం యే అబి హాలే వా

౪ దండే వా అతపతియే మే కటె కింతి లజూకా అస్వద అబితా

౫. కంమాని పవతయేవూ జనస జానపదసా హితసుఖం ఉపదహేవూ

౬. అనుగహినేవు చా [5] సుఖీయన దుఖీయనం జానిసంతి ధంమ యుతేన చ

౭. వియోవదిసంతి జనం జానపదం కింతి హిదతం చ పాలతం చ

౮. అలాధయేవూ తి [6] లజూకా పి లఘంతి పటిచలితవే మం [7] పులిసాని పి మే

౯ ఛందంనాని పటిచలిసంతి [8] తే పి చ కాని వియోవదిసంతి యేన మం లజూకా

౧౦. చఘంతి అలాధయితవే [9] అథా హి పజం వియతాయే ధాతియే నిసిజితు

౧౧. అస్వథే హోతి వియత ధాతి చఘతి మే పజం సుఖం పలిహటవే

౧౨ హేవం మమా లజూకా కటా జానపదస హితసుఖాయే [10] యేన ఏతే అబీతా

౧౩ అస్వథ సంతం అవిమనా కంమాని పవతయేవూ తి ఏతేన మే లజూకానం

౧౪ అభిహాలే వ దండే వా అతపతియే కటే [11] ఇచితవియే హి ఏసా కింతి

౧౫ వియోహాలసమతా చ సియ దండసమతా చా [12] అవ ఇతే పి చ మే ఆవుతి

౧౬. బంధనబధానం మునిసానం తీలితదండానం పతవధానం తింని దివసాని మే

౧౭. యోతే దింనే [13] నాతికా వ కాని నిఝపయిసంతి జీవితాయే తానం

౧౮. నాసంతం వా నిఝపయితా దానం దాహంతి పాలతికం ఉపవాసం వ కచంతి

౧౯ [14] ఇచా హి మే హేవం నిలుధసి పి కాలసి పాలతం ఆలాధయేవూ తి [15] జనస చ

౨౦. వఢతి వివిధె ధంమచలనే సంయమే దానస విభాగే తి

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (2) షడ్వింశతి వర్షాభిషిక్తేన మయేయం ధర్మలిపిర్లేఖితా (3) రజ్జుకా మే బహుషు ప్రాణశతసహస్రేషు జనేష్వాయత్తాః (4) తేషాం యోఽభిహారో వా దణ్డో వా ఆత్మప్రత్యయో మయా కృతః కిమితి రజ్జుకా అస్వార్థా అభీతాః కర్మాణి ప్రవర్తయేయుర్జనస్య జానపదస్య హితసుఖ ముపదధ్యురను

గృహ్ణీయుశ్చ (5) సుఖం దుఃఖం చ జ్ఞాస్యన్తి దర్మయుతేన చ వ్యపదేక్ష్యన్తి జనం జానపదం కిమితి ఇహత్యం చ పారత్రిత్యం చారాధయేయురితి (6) రజ్జుకాఅపి అబిలషన్తి పరిచరితు మాం (7) పురుషా అపి మే చన్దనాని పరిచరిష్యన్తి (8) తేఽపి చ క్రానా వ్యపదేక్ష్యన్తి యేన మాం రజ్జుకాః శ్రద్ధథతత్యారాదయితుమ్ (9) యథా హి ప్రజాం విదితాయై ధాత్ర్యై నిస్సృజ్య స్వస్థో భవతి విదితా ధాత్రీ శ్రద్ధధాతి మే ప్రజాం సుఖం పాలయిష్యత్యేవం మమ రజ్జుకాః కృతాః జానపదస్య హిత సుఖాయ (10) యేనైతే అభీతా అస్వార్థాః సన్తః అవిమనసః కర్మాణి ప్రవర్తయేయురిత్యేతేన మయా రజ్జుకానామభిహారో వా దణ్డో వా ఆత్మప్రత్యయః కృతః (11) ఏష్టవ్యో హ్యేష కిమితి వ్యవహారసమతా చ స్యాద్దణ్డసమతా చ (12) యావదితోఽపి చ మమాజ్ఞప్తిర్బంధనవదానాం మనుష్యాణాం నిర్ణీతదణ్డానాం ప్రతివిధానం త్రీణి దివసాని మయా యావద్దత్తం (13) జ్ఞాతీయావాక్యాని నిధ్యాపయిష్యన్తి జీవితాయ తేషాం నాశ్యన్తం వా నిధ్యాపయిత్వాదానం దదతి పారత్రికముపవాసం వా కరిష్యన్తి(14)ఇచ్ఛా హి మే ఏవం నిరుద్ధేఽపి కాలే పారత్ర్య మారాధయేయురితి (16) జనస్య చ వర్ధతే వివిధం ధర్మచరణం సంయమో దానస్య విభాగ ఇతి

తెలుగు :

రాజూకులు (రజ్జుకులు)

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు (2) నా రాజ్యాభిషిక్తకాలం ఇరవైఆరోసంవత్సరంలో ఈ దర్మలిపి లిఖించబడింది(3) నా రాజూకులు (రజ్జుకులు) లక్షలకొలది జనులతో సంబంధం కలిగిఉన్నారు (4)వారు తమ ధర్మాలను స్వార్థరహితంగా బయర హితంగా నిర్వర్తిస్తూ జానపదులకు హితం, సుఖం కలుగజేస్తూ, వారిని అనుగ్రహంతోచూస్తారని వారికి, బహుమానాలుఇవ్వటం, దండించటం

అనే అధికారాన్ని వదలివేశాను (5) వారు జనులకు సుఖాన్నికాని, దుఃఖాన్నికాని ఎట్లా కలిగించాలో తెలుసుకొని జానపదులకు ధర్మనిరతు లయినవారి ద్వారా దర్మాన్ని ఉపదేశిస్తూ, ఇహపర సౌఖ్యాలు పొందకలరు. (6) రజ్జుకులు నా ఆజ్ఞానుసారం ప్రవర్తించటానికి అభిలషిస్తారు (7) నా అభిప్రాయాలను ఎరిగిన (రాజ) పురుషులకు కూడా వారు పరిచర్య చేస్తుంటారు. (8) రజ్జుకులు నా ధర్మాన్ని పరిపాలించటంలో శ్రద్ధతీసుకోవటానికై జనులకు తాము ఉపదేశాలు చెస్తుంటారు (9) తెలివిగలదాదికి బిడ్డను ఒప్పచెప్పి "ఈ తెలివిగల దాది నా బిడ్డను బాగా పోషించకల" దని స్వస్థచిత్తంతో ఉండేటట్లే ఈ రజ్జుకులను జానపదుల హితంకొరకూ, సౌఖ్యంకొరకూ నేను నియోగించి ఉన్నాను. (10) వారు భయరహితులై, స్వార్థపరులుకాకుండా చలించనిచిత్తంతో తమ ధర్మాలను ఆచరిస్తారనే ఆ రజ్జుకులకు బహుమానాలు ఇవ్వటం, దండాలు విధించటం అనే అధికారాలను వదిలిపెట్టి ఉన్నాను (11) వ్యవహార పరిష్కారంలో, దండంవిధించటంలో సమబుద్ధి ఉండటం కోరదగిందికదా! (12) నా ఆజ్ఞ దూరస్థులైన రజ్జుకులకు చేరటానికై మూడుదినాలవ్యవధి పట్టుంది, కనుక ఎవరికైనా కారగృహవాసశిక్షకాని, మరణశిక్షకాని విధించినప్పుడు వెంటనే ఆ శిక్షను ప్రయోగించకుండా మూడుదినాలవరకూ వేచి ఉండాలని నెను విధించి ఉన్నాను. (13) ఇట్లా వ్యవధి ఇవ్వటంచేత వారి బంధువులు రజ్జుకులను ప్రాణదానంచేయమని వెడుకోవటమో, వారికి బంధువులు లేకుంటే దానాలనుచేసి, పరలోక సౌఖ్యంకొరకు ఉపవాసాలను ఆచరించి, ఆ మూడుదినాలు గడుపుతారనె ఉద్దేశంతో నెను ఇట్లా ఆజ్ఞాపించాను (14) ఇట్లా వ్యవధికాలం దాటిపోయినా పరలోక సౌఖ్యాన్నైనా వారు పొందాలనేదె నా కోరిక. (15) ఇందువల్ల వివిధ ధర్మాచరణాలు, సంయమం, దానవిభాగం జనులలో వర్ధిల్లుతాయి

అయిదో స్తంభశాసనం

(స్తంభం దక్షిణ ముఖం)

ప్రాకృత మూలం :

౧. (1) దేవానంపియే పియదసి లాజ హేవం అహా (2) సడువీసతివస
౨. అభిసితేన మే ఇమాని జాతాని అవధియాని కటాని సే యథా
౩. సుకే సాలికా అలునే చకవాకే హంసే నందీముఖే గేలాటే
౪ జతూకా అంబాకపీలికా దళి అనఠికమచే వేదవెయకే
౫. గంగాపుపుటకే సంకుజమచే కపటసయకే పంనససే సిమలే
౬. సండకే ఓకపిండే పలసతే సేతకపొతే గామకపొతే
౭. సవే చతుపదే యే పటిభోగం నో ఏతి న చ ఖాదియతీ . ...
౮. (3) ఏళకా చా సూకలీ చా గభినీ వ పాయమీనా వ అవధియ (పోతకె)
౯. పి చ కాని ఆసంమాసికే (4) వధికుకుటే నో కటవియే (5) తుసే సజీవే
౧౦. నో ఝాపేతవియే (6) దావే అనఠాయే వా విహింసాయే వా నో ఝాపేతవియే
౧౧. (7) జీవేన జీవే నొ పుసితవియే (8) తీసు చాతుంమాసీసు తిసాయం పుంనమాసియం
౧౨. తింని దివసాని చావుదసం పంనడసం పటిపదాయే ధువాయే చా
౧౩. అనుపొసథం మచే అవధియే నో పి వికేతవియే (9) ఏతాని యేవా దివసాని

౧౪ నాగవనసి కేవటభోగసి యాని అంనాని పి జీవనికాయాని

౧౫. నో హంతవియాని [10] అఠమీపఖాయే చావుదసాయే పంనడ సాయే తిసాయే

౧౬ పునావసునే తీసు చాతుంమాసీసు సుదివసాయే గోనే నో నీలఖిత వియే

౧౭. అజకే ఏడకే సూకలే ఏ వా పి అంనే నీలఖియతి నో నీలఖితవియే

౧౮ (11) తిసాయే పునావసునే చాతుంమాసియే చాతుంమాసిపఖాయే అస్వసా గోనసా

౧౯. లఖనే నొ కటవియే (12) యావ సడువీసతివసఅభిసితేన మే ఏతాయే

౨౦. అంతలికాయే పంనవీసతి బంధనమోఖాని కటాని

సంస్కృతం :

[1] దేవానాంప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ [2] షడ్వింశతి వర్షాభిషిక్తేన మయా ఇమాని జాతాన్యవధ్యాని కృతాని యథా శుకః సారికా అరుణః చక్రవాకో హంసః నాన్దీముఖో గేలాటః జతుకా అంబాకపీలికా దుడిః అనస్థికమత్స్యః జీవంజీవకః గఙ్గాకుక్కుటకః శకులమత్స్యః కమఠః శల్యః పర్ణశశః సృమరః షణ్డకః ఓకపిణ్డః పృషతః శ్వేతకపోతః గ్రామకపోతః సర్వశ్చతుష్పదో యః పరిభోగం నైతి న చ ఖాద్యతే [3] ఏడకా వా సూకరీ వా గర్భిణీ వా పయస్వినీ వా అవధ్యాః పోతకా అపి చాషాణ్మాసికా [4] వధ్రికుక్కుటో న కర్తనీయః [5] తుషాః సజీవా న దగ్ధవ్యా [6] దావోనర్థాయ వా విహింసాయై వా న దగ్ధవ్యో [7] జీవేన జీవో న పోష్టవ్యః [8] తిస్రషు చాతుర్మాసీసు తిష్యపౌర్ణమాస్యాం త్రీణి దివసాని చతుర్దశ్యాం పంచదశ్యాం ప్రతిపది ధ్రువాయా

చానుపోషథం మత్స్యాః అవధ్యాః నాపి చ విక్రేతవ్యాః [9] ఏతాన్యేవ దివసాని నాగవనే కైవర్తభాగే యే చాన్యేపి జీవ నికాయా స్తే న హన్తవ్యాః [10] అష్టమ్యాం పక్షయోశ్చతుర్దశ్యాం పంచదశ్యాం తిష్యే పునర్వసౌ తిసృషు చాతుర్మాసీషు సుదివశేషు వా గౌర్న నిర్లకితవ్యః అజకః ఏడకః సూకరో యో వాపి అన్యోనిర్లక్ష్యతే (స) స నిర్లకితవ్యః [11] తిష్యే పునర్వసౌ చాతుర్మాస్యే చాతుర్మాస్య పక్షయోః అశ్వస్య గోః లాఞ్ఛనం స కర్తవ్యమ్ [12] యావత్ షద్వింశతివర్షాభిషిక్తేన మయా ఏతస్మిన్నన్తరే పఞ్చవింశతిర్బన్ధన మోకాః కృతాః

తెలుగు :

అవధ్య ప్రాణులు

[1] దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు [2] నా రాజ్యాభిషిక్తకాలం ఇరవైఆరోసంవత్సరంలో చిలుకలు, మైనాలు, అరుణపక్షులు, చక్రవాకాలు, హంసలు, నాందీముఖపక్షులు, గేలాటపక్షులు, గబ్బిలాలు, చెదపురుగులు, చీమలు, ఎముకలులేని చేపలు, జీవంజీవకాలు, నీటికోళ్లు, శకులమద్యాలు, తాబేళ్లు, ముళ్ల పందులు, ఉడుతలు, సుమరాలు, యదేచ్ఛగ విడిచిపెట్టిన అబోతులు, ఓకపిండాలు, ఖడ్గమృగాలు, తెలపావురాళ్లు, ఊరిపావురాళ్లు, అనుపయోగాలు అభోజ్యాలు అయిన చతుష్పాదజంతువులు, ఇట్టి ప్రాణులను చంపకూడదని నేను ఆజ్ఞాపించి ఉన్నాను [3] మేకలు, గొర్రెలు, పందులు, ఇవి కడుపుతోఉన్నా పాలిస్తున్నవైనా, వాటిని చంపకూడదు ఆరునెలలకు తక్కువయిన వీటి పిల్లలనుకూడా చంపకూడదు [4] కోళ్లను కోయకూడదు. [5] జీవజంతువులను ఊకలోపెట్టి కాల్చడదు. [6] నిరర్థకంగా, అక్కడ జంతువులను నాశనంచేయటానికిగా, అడవులను తగులపెటకూడదు. [7] జీవజంతువులను ఆహారంగా

పెట్టకూడదు [8] మూడు చాతుర్మాస్యదినాలలో, పుష్యపూర్ణిమనాడు, చతుర్దశి, పున్నమ లేక అమావాస్య, పాడ్యమి తిథులలో, ఉపవాస దినాలలో చేపలను చంపకూడదు, వాటిని అమ్మకూడదు. [9] ఆదినాలలో, నాగవనంలో ఉన్న ఎట్టిప్రాణులను కూడా చంపకూడదు [10] రెండుపక్షాలలో, అష్టమి, చతుర్దశి, అమావాస్య, తిష్య, పునర్వసు నక్షత్రాలు, మూడు చాతుర్మాస్యదినాలు, పర్వదినాలు,- ఈ దినాలలో వృషణాలు తీసివేయకూడదు. ఇంతకుపూర్వం వృషణాలు తీయబడ్డ గొర్రెలు, పొట్టేళ్ళు, పందులు, మొదలయినవాటికి మరలా వృషణాలు తీయకూడదు. [11] తిష్య, పునర్వసు నక్షత్రాలలో, చాతుర్మాస్య దినాలలో, చాతుర్మాస్యంలోనిప్రతిపక్షంలో, గుర్రాలకు, గోవులకు చురకలు వేయకూడదు [12] నేను రాజ్యాభిషిక్తుణ్ణయిన ఈ ఇరవైఆరు సంవత్సరాలలో ఇరవైఅయిదుసార్లు కారాగృహవాసులను విడుదలచేయించాను.

ఆరో స్తంభశాసనం

(తూర్పు ముఖం)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దెవానంపియే పియదసి లాజ హేవం ఆహా (2) దువాడస-

౨ వస అభిసితేన మె ధంమలిపి లిఖాపితా లోకసా

3. హితసుఖాయే సె తం అపహటా తం తం ధంమవడి పాపొవా

౪. (3) హేవం లోకసా హితసుఖే తి పటివేఖామి అథ ఇయం

౫. నాతిసు హేవం పతియాసంనెసు హేవం అపకఠేసు

౬. కిమం కాని సుఖం ఆవహామీ తి తథ చ విదహామి (4) హేమేవా

౭ సవనికాయేసు పటివేఖామి (5) సవపాసండా పి మే పూజితా
౮. వివిధాయ పూజాయా (6) ఏ చు ఇయం అతనా పచూపగమనే
౯ సే మే మోఖ్యమతే (7) సడువీసతివస అభిసితేన మే
౧౦. ఇయం ధంమలిపి లిఖాపితా

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (2) ద్వాదశవర్షాభిషిక్తేన మయా ధర్మలిపిర్లేఖితా లోకస్య హితసుఖాయ, తత్తదపహృత్య సా సా ధర్మవృద్ధిః ప్రాప్తవ్యా (3) ఏవం లోకస్య హిత సుఖే ఇతి ప్రత్యవేక్షే, యదేదం జ్ఞాతిషు ఏవం ప్రత్యాసన్నేషు ఏవమప కృష్టేషు కిం కేషాం సుఖమావహామీతి తథా చ విదధే (4) ఏవమేవ సర్వనికాయేషు ప్రత్యవేక్షే(5)సర్వపాషణ్డా అపి మే పూజితా వివిధయా పూజయా (6) యత్తు ఇదం ఆత్మనా ప్రత్యుపగమనం తన్మే ముఖ్య మతమ్ (7) షడ్వింశతివర్షాభిషిక్తేన మయేయం ధర్మలిపిర్లేఖితా

తెలుగు :

జనుల ధర్మాభివృద్ధి

(1) దేవతాప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు (2) నేను రాజ్యాభిషిక్తుడనయిన పన్నెండోసంవత్సరంలో జనుల హితం కొరకూ సౌఖ్యంకొరకూ, ఈ శాసనాలను అతిక్రమించకుండా అనేకవిధాల వారు ధర్మాభివృద్ధిపొందడానికి ఈ ధర్మలిపులు నాచేత లిఖించబడ్డాయి. (3) "ఈ విధంగా జనులకు హితం, సౌఖ్యం కలుగు తుంది" అని తలచి నా బంధువులనే కాక దగ్గర ఉన్నవారిని దూరంగా ఉన్నవారిని కూడా సౌఖ్యవంతులుగా చేయటంలో శ్రద్ధవహించి అట్లే

వారికి ధర్మోపదేశం చేస్తున్నాను. (4) ఈ విధంగానే సర్వశాఖలవారిపట్ల శ్రద్ధవహించి ఉన్నాను. (5) సమస్తశాఖలవారూ వివిధపూజలచేత నావల్ల గౌరవింపబడిఉన్నారు (6) జనులవద్దకు నేను స్వయంగా పోవటమే నా ముఖ్యమతం అయివుంది. (7) నా రాజ్యాభిషిక్తకాలం ఇరవైఆరోఏట నాచేత ఈ ధర్మలిపి లిఖించబడింది.

ఏడో స్తంభశాసనం

(తూర్పు ముఖం)

ప్రాకృతమూలం :

౧౧ (1) దేవానంపియే పియదసి లాజా హేవం ఆహా (2) యే అతి కంతం

౧౨ అంతలం లాజానే హుసు హేవం ఇఛిసు కథం జనే

౧౩ ధంమవడియా వఢేయా నో చు జనె అనులుపాయా ధంమవఢియా

౧౪ వడిఢా (3) ఏతం దేవానంపియే పియదసి లాజా హేవం ఆహా (4) ఏస మే

౧౫ హుథా (5) అతికంతం చ అంతలం హేవం ఇఛిసు లాజానే కథం జనె

౧౬ అనులుపాయా ధంమవడియా వఢేయా తి నో చ జనే అనులుపాయా

౧౭ ధంమవడియా వడిఢా (6) సె కినసు జనె అనుపటిపజేయా

౧౮ (7) కినసు జనే అనులుపాయా ధంమవఢియా వఢేయా తి (8) కినసు కాని

౧౯. అభ్యంనామయేహం ధంమవఢియా తి (9) ఏతం దేవానాంపియే పియదసి లాజా హేవం

౨౦. ఆహా (10) ఏస మే హుథా (11) ధంమసావసాని సావాపయామి ధంమానుసథిని

౨౧. అనుసాసామి (12) ఏతం జనే సుతు అనుపటీపజీసతి అభ్యం- నమిసతి

స్తంభం చుట్టూ

౨౨ దంమపడియా చ భాడం వఢిసతి (13) ఏతాయే మే అఠాయే దంమసావనాని సావాపితాని ధంమానుసథిని వివిదాని ఆనపితాని యథా పులిసా పి బహునె జనసి ఆయతా ఏ తే పలియోవదిసంతి పి పవిదలిసంతి పి (14) లజూకా పి బహుకేసు పానసతసహసేసు ఆయుతా తే పి మే ఆనపితా హేవం చ హేవం పలియోవదాథ

౨౩. జనం దంమయుతం (15) దెవానాంపియే పియదసి హేవం ఆహా (16) ఎతమేవ మే అనువేఖమానె ధంమదంబాని కటాని ధంమ మహామాతా కటా దంమ సావనేకటే (17) దేవానాంపియే పియదసి లాజా హేవం ఆహా (58) మగేసు పి మే నిగోహని లోపాపితాని చాయోపగాని హొహంతి పసుమునిసానం అంబావడిక్యా లోపాపితా (19) అడకోసిక్యాని పి మే ఉదుపానాని

౨౪. ఖానాపాపితాని నింసిఢయా చ కాలాపితా (20) ఆపానాని మే బహుకాని తత తత కాలాపితాని పటీభొగాయే పసుమునిసానం (21) లహుకే చు ఏస పటీభోగే నామ (22) వివిధాయా హి సుఖాయనాయా పులిమేహి పి లాజీహి మమయా చ సుఖయితే లోకే (23) ఇమం చు ధంమానుపటిపతీ అనుపటీపజంతు తి ఏతదథా మే

౨౫. ఏస కటే (24) దేవానాంపియే పియదసి హేవం ఆహా (25)ధం-
మమహామాతా పి మే తే బహువిధేసు అఠేసు అనుగహి కేసు
వియాపటాసే పవజీతానాం చేవ గిహిథానం చ సవపాసండేసు పి
చ వియాపటాసే (26) సంఘఠసి పి మే కటే ఇమే వియాపటా
హోహంతి తి హేమేవ బాభనేసు ఆజీవికేసు పి మే కటే

౨౬. ఇమే వియాపటా హోహంతి తి నిగంఠేసు పి మే కటే ఇమే
వియాపటా హోహంతి నానాపాసండేసు పి మే కటే ఇమే వియా-
పటా హోహంతి తి పటివిసిఠం తేసు తేసు తే మహామాతా (27)
ధంమమహామాతా చు మే ఏతేసు చేవ వియాపటా సవేసు చ
అంనేసు పాసండేసు (28) దేవానంపియే పియదసి లాజా హేవం
ఆహా

౨౭. (29)ఏతే చ అంనే చ బహుకా ముఖా దానవిసగసి వియాపటాసే
మమ చేవ దేవినం చ సవసి చ మే ఓలోధనసి తే బహువిధేన
ఆకాలేన తాని తాని తుఠాయతనాని పటీపాదయంతి హిద చేవ
దిసాసు చ (30) దాలకానం పి చ మే కటే అంనానం చ దేవి-
కుమాలానం ఇమే దానవిసగేసు వియాపటా హోహంతి తి

౨౮ ధంమాపదానఠాయే ధంమానుపటిపతియే (31) ఏస హి
ధంమాపదానె ధంమపటీపతి చ యా ఇయం దయా దానె సచే
సోచవె మదవే సాధవె చ లోకస హేవం వఢిసతి తి (32)
దెవానాంపియే పియదసి లాజా హేవం ఆహా (33) యాని హి
కానిచి మమియా సాధవాని కటాని తం లోకే అనుపటీపంనే తం
చ అనువిధియంతి (34) తేన వఢితా చ

౨౯. వఢిసంతి చ మాతాపితుసు సుసూసాయా గులుసు సుసూసాయా
వయోమహాలకానం అనుపటీపతియా బాభనసమనేసు కపనవలా-
కేసు ఆవ దాసభటకేసు సంపటీపతియా (35) దెవానాంపియే

పియదసి లాజా హేవం ఆహ (36) మునిసానం చు యా ఇయం ధంమవఢి వఢితా దువేహి యేవ ఆకాలేహి ధంమనియమేన చ నిఝతియా చ

౩౦. (37) తత చు లహు సే ధంమనియమే నిఝతియా వ భుయే (38) ధంమనియమే చు ఖో ఏస యే మే ఇయం కటె ఇమాని చ ఇమాని జాతాని అవధియాని (39) అంనాని పి చు బహుకాని ధంమనియమాని యాని మే కటాని (40) నిఝతియా వ చు భుయే మునిసానం ధంమవఢి వఢితా అవిహింసాయే భుతానం

౩౧ అనాలంభాయే పానానం (41) సే ఏతాయే అథాయే ఇయం కటే పుతాపపోతికే చందమసులియికే హోతు తి తథా చ అను పటీపజంతు తి (42) హేవం హి అనుపటీపజంతం హిదతపాలతే ఆలధే హోతి (43) సతవిసతివసాభిసితేన మే ఇయం ధంమలిపి లిఖాపాపితా తి (44) ఏతం దేవానంపియే ఆహ (45) ఇయం

౩౨. ధంమలిబి అత అథి సిలా థంభాని వా సిలాఫలకాని వా తత కటవియా ఏన ఏస చిలఠితికే సియా

సంస్కృతం :

(1) దేవానాంప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (2) యదతిక్రాన్తమన్తరం రాజానోఽభవన్నేవమైచ్ఛన్ కథం జనే ధర్మవృద్ధిర్వర్ధనీయా న తు జనేఽనురూపా ధర్మవృద్ధిర్వర్ధితా(3)అత్ర దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా ఏవమాహ (4) ఏతన్మే భూతమ్ (5) అతిక్రాన్తమన్తరమేవ మైచ్ఛన్రాజానః కథం జనేఽనురూపా ధర్మవృద్ధిర్వర్ధనీయేతి న చ జనేఽనురూపా ధర్మవృద్ధిర్వర్ధితా (6) తత్కేనస్విత్ జనోనుప్రతిపద్యేత (7)కేనస్విత్ జనేఽనురూపా ధర్మవృద్ధిర్వర్ధనీయేతి(8) కేనస్విత్ కేషామభ్యున్నమయేహం ధర్మవృద్ధిమితి (9) అత్ర దేవానాం ప్రియః

ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (10) ఏతస్మై భూతం (11) ధర్మశ్రావణాని శ్రావయామి ధర్మానుశిష్టిరనుశాస్మి (12) ఏతాని జనః శ్రుత్వా అనుప్రతిపత్స్యతే అభ్యున్నంస్యన్తి ధర్మవృద్ధిశ్చ బాఢం వర్ధిష్యతే (13) ఏతస్మై మయా అర్థాయ ధర్మశ్రావణాని శ్రావితాని ధర్మానుశిష్టయో వివిధా ఆజ్ఞాపితాః యథా మే పురుషా అపి బహుషు జనేష్వాయుక్తాః ఏతే పరితో వదిష్యన్త్యపి ప్రవిస్తారయిష్యన్త్యపి(14)రజ్జుకా అపి బహుషు ప్రాణశతసహస్రేష్వాయుక్తాస్తేఽప్యాజ్ఞప్తా ఏవం చ ఏవం చ పరితో వదత జనం ధర్మయుతమ్ (15) దేవానాంప్రియః ప్రియదర్శీ ఏవమాహ (16) ఏతదేవ మయానువీక్షమాణేన ధర్మస్తమ్భాః కృతా ధర్మమహామాత్రాః కృతాః ధర్మశ్రావణమ్ కృతమ్ (17)దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (18) మార్గేష్వపి మయా న్యగ్రోధా రోపితాశ్ఛాయోపగా భవిష్యన్తి పశుమనుష్యాణాం ఆమ్రవటికా రోపితా(19)అర్ధక్రోశకాన్యపి మే ఉదపానాని ఖానితాని నిశాగృహాణి చ కారితాని (20) ఆపానాని మయా బహుకాని తత్ర తత్ర కారితాని ప్రతిభోగాయ పశుమనుష్యాణాం (21) లఘుస్తు ఏష ప్రతిభోగో నామ (22) వివిధైర్హి సుఖైః పూర్వైరపి రాజభిర్మయా చ సుఖితో లోకః (23) ఇమాం తు ధర్మానుప్రతిపత్తిమనుప్రతిపద్యన్తామితి ఏతదర్థం మయైతత్కృతమ్ (24) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ ఏవమాహ (25) ధర్మమహామాత్రా అపి మయైతే బహువిధేష్వర్థేష్వానుగ్రహికేషు వ్యాపృతాస్తే ప్రవ్రజితేషు చైవ గృహస్థేషు చ సర్వపాషణ్డేష్వపి చ వ్యాపృతాః (26) సంఘార్థేఽపి మే కృతే ఇమే వ్యాపృతా భవన్తీతి ఇమేఏవ బ్రాహ్మణేష్వాజీవకేష్వపి మే కృతే ఇమే వ్యాపృతా భవన్తి నిర్గ్రన్థేష్వపి మే కృతే ఇమే వ్యాపృతా భవన్తి నానాపాషణ్డేష్వపి మే కృతే ఇమే వ్యాపృతా భవన్తీతి ప్రతివిసృష్టాః ప్రతివిసృష్టాస్తేషు తేషు తే తే (27)ధర్మమహామాత్రాస్తు మయైతేషు చైవ వ్యాపృతాః సర్వేషు చాన్యేషు పాషణ్డేషు (28)దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ

రాజైవమాహ (29) ఏతే చాన్యే చ బహవో ముఖ్యా దానవిసర్గే వ్యాపృతాస్తే మమ చైవ దేవీనాం చ సర్వస్మింశ్చ మమావరోధనే తే బహువిధేనాకారేణ తాని తాని తుష్టచ్యాతనాని ప్రతిపాదయన్తి ఇహ చైవ దిశాసు చ (30) దారకాణామపి చ మయా కృతా అన్యేషాం చ దేవీకుమారాణామిమే దానవిసర్గేషు వ్యాపృతా భవన్తీతి ధర్మాపదానార్థాయ ధర్మానుప్రతిపత్తయే (31) ఏతద్ధి ధర్మాపదానం ధర్మప్రతిపత్తిశ్చ యేయం దయా దానం సత్యం శౌచం మాదః సాధుతా చ లోకస్యైవం వర్ధిష్యతే ఇతి (32) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (33) యాని హి కానిచిన్మయా సాధూని కృతాని తాని లోకః అనుప్రతిపన్నస్తాని చానువిదధాతి (34) తేన వర్ధితా చ వర్ధిష్యతే చ మాతాపిత్రోః శుశ్రూషా గురుషు శుశ్రూషా వయోమహతా మనుప్రతిపత్తిర్బ్రాహ్మణశ్రమణేషు కృపణవరాకేషు యావద్దాసభృతకేషు సంప్రతిపత్తిః (35) దేవానాం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజైవమాహ (36) మనుష్యాణాం తు యేయం ధర్మవృద్ధిర్వర్ధితా ద్వాభ్యామేవాకారాభ్యాం ధర్మనియమేన చ నిధ్యాత్యా చ (37) తత్ర చ లఘుః స ధర్మనియమో నిధ్యాతిర్భూయసీ (38) ధర్మనియమస్తు ఖల్వేష యో మయాయం కృత ఇమాని చేమాని చ జాతాన్యవధ్యాని (39) అన్యేపి తు బహవో ధర్మనియమా యే మయా కృతాః (40) నిధ్యాత్యైవ తు భూయో మనుష్యాణాం ధర్మవృద్ధిర్వర్ధితా అవిహింసాయై భూతానామనాలంభాయ ప్రాణానామ్ (41) తదేతస్మాయర్థాయేదం కృతం పుత్రపౌత్రికం చన్ద్రమః సూర్యకం భవత్వితి తథా చానుపద్యన్తామితి (42) ఏవం హి అనుప్రతిపద్యమానానామైహత్యం చ పారత్ర్యం చారాద్ధం భవతి (43) సప్తవింశతివర్షాభిషిక్తేన మమేయం ధర్మలిపిర్లేఖితేతి(44)ఏతద్దేవానాం ప్రియ ఆహ(45) ఇయం ధర్మలిపిర్యత్రాస్తి శిలాస్తమ్భా వా శిలాఫలకాని వా తత్ర కర్తవ్యా యేనైషా చిరస్థితికా స్యాత్.

తెలుగు :

అశోక ధర్మం - సమీక్ష

(1) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లు చెప్తున్నాడు (2) పూర్వకాలంలో జనులలో ధర్మవృద్ధిని రాజులు కోరుతుండినారు. కాని ఆయా జనులకు అనురూపమయిన ధర్మవృద్ధి జరుగలేదు [3]ఈ విషయంగా దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు. [4] నేనిట్లు తలచాను. [5] ఒకపక్క జనులు తమకు అనురూప మయిన ధర్మవృద్ధిని పొందవలెనని రాజులు కోరుతుండినారు. కాని, మరొకపక్క జనులకు అనురూపమయిన ధర్మవృద్ధి కలుగలేదు. [6] అయినా, జనులు ధర్మపరులుగా ఎట్లుండకలరు? [7] జనులలో తమకు అనురూపమయిన ధర్మవృద్ధి ఎట్లా జరుగుతుంది? (8) ధర్మ-వృద్ధిచేసి వారిని నేనెట్లు పైకితీసుకోరాగలను? (9) ఈ విషయంగా దేవానాంప్రియుడు ఇట్లా చెప్తున్నాడు. (10) నేనిట్లా ఆలోచించాను. (11) నేను ధర్మశ్రావణాలను వినిపిస్తాను, ధర్మానుశాసనాలను చేస్తాను. (12) జనులు వీటినివిని, ధర్మాన్ని అవలంబించి, ఉన్నతినిపొంది, ధర్మవృద్ధివల్ల మిక్కిలి అభివృద్ధి పొందుతారు. (13) ఇందుకుగా ధర్మశ్రావణాలు వినిపించాను వివిధధర్మానుశాసనాలను చేశాను. బహుజనాలతో సంబంధం ఉన్న నా "పురుషులు" ఈ జనులకు ధర్మాన్నిబోధిస్తూ దానినివిస్తరించి చెప్తారనే నేనిట్లుచేశాను (14) లక్షల కొలదిజనులతో సంబంధం ఉన్న రజ్జుకులను కూడా, "ధర్మనిరతు లయినజనులకు మీరు ఈ విధంగా హెచ్చరించాలి" అని ఆజ్ఞాపించాను (15) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శి ఇట్లాచెప్తున్నాడు. (16) ఈ విషయాన్ని గుర్తించే నేను ధర్మస్తంభాలను నిలిపాను ధర్మ మహా మాత్రులను నియమించాను. ధర్మశ్రావణాలను వినిపించాను (17)

దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు. (18) మార్గాలలో పశువులకు, మనుష్యులకు నీడ ఉండేందుకై మర్రిచెట్లను వేయించాను, మామిడితోటలను వేయించాను. (19) ఎనిమిదిక్రోసుల కొకటిచొప్పున నూతులనుతవ్వించి, వాటిలోనికి దిగటానికి మెట్లు కట్టించాను (20) పశువుల, మనుష్యుల ఉపయోగంకోసం అనేక పానశాలలు నిర్మించాను (21) కాని ఈ ఉపయోగం అంత ముఖ్యమయింది కాదు. (22) పూర్వరాజులచేతా, నాచేతా కూడా లోకం అనెక సుఖాలచేత సుఖపడేటట్లు చేయబడింది. (23) కాని, జనులు ధర్మానుప్రతిపత్తి కలిగి వర్తింతురనే నేనీ కార్యాలను చేశాను. (24) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శి ఇట్లా చెప్తున్నాడు. (25) సన్యాసులకు, గృహస్థులకు ఉపయోగపడే అనేకవ్యవహారాలలో, సమస్తశాఖల వారి వ్యవహారాలలో, ఆ నా ధర్మమహామాత్రులు వ్యాపృతులయి ఉన్నారు (26) సంఘాలవ్యవహారాలలో వ్యాపృతులయి ఉండాలని కొందరు మహామాత్రులను ఆజ్ఞాపించాను. అట్లే మరికొందరు బ్రాహ్మణుల, ఆజీవికుల వ్యవహారాలను చూస్తూ ఉండాలని ఆజ్ఞాపించాను కొందరు నిర్గ్రంధులవ్యవహారాలను చూస్తూ ఉండాలని ఆజ్ఞాపించాను ఈ రీతిగా వివిధమహామాత్రులను, వివిధ సంఘాలవారివ్యవహారాలు చూడటానికి నియోగించాను (27)కాని నా ధర్మ మహామాత్రులు తమకు నియమించబడిన సంఘాలవారియందు మాత్రమేకాక, ఇతర శాఖల జనులలో కూడా వ్యాపృతులై ఉన్నారు. (28) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు (29) వీరూ నా ముఖ్యులలో అనేకులు నా దానాలను నా రాణుల దానాలను పంచిపెట్టూ నా అంతఃపురంలోనూ, నా రాజ్యంలోనూ, నా ఇతర రాష్ట్రాలలోనూ, దాన గ్రహణార్హులయిన వివిధజనులను గూర్చి అనేక రీతులుగా తెలుపుతున్నారు. (30) ,ధర్మకార్యాభివృద్ధికొరకు, ధర్మానుప్రతిపత్తి

కొరకు, నా పుత్రులు, ఇతరరాణులపుత్రులు చేసే దానాలను పంచి పెట్టటంలో వ్యాపృతులయి ఉండేటట్లుగా నేను మరికొందరిని నియోగించాను (31) దయ, దానం, సత్యం, శౌచం, మోదం, సాధుత్వం అనేవాటితోకూడిన ధర్మాన్ని ఆచరించటమే ధర్మాపదానమనీ అదే ధర్మప్రతిపత్తిఅనీ దానిని జనులలో వర్ధిల్లచేశాను. (32) దేవానాం ప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు. (33) నేనుచేసిన సాధుకార్యాలను లోకం అనుకరించి తానూ అవలంబిస్తున్నది (34) అందుమూలాన, మాతాపితృశుశ్రూష, గురుశుశ్రూష పెద్దలపట్ల, మహాత్ములపట్ల భక్తి, బ్రాహ్మణులు, శ్రమణులు, దీనులు, వృద్ధులు, దాసులు. భృత్యులు అయినవారిపట్ల అనురాగం వర్ధిల్లచేయబడ్డాయి, ఇకముందూ వర్ధిల్లచేయబడుతాయి (35) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు ఇట్లా చెప్తున్నాడు. (36) ఇప్పుడీ ధర్మవృద్ధి జనులలో ధర్మనియమంవల్ల. ధర్మాన్ని అవలంబింపచేయడంవల్ల, - ఈ రెండు మార్గాలలో చేయబడింది. (37) కాని, ఈ రెండు మార్గాలలో ధర్మ నియమం అంతముఖ్యమయింది కాదు ధర్మాన్ని అవలంబింప చేయటమే ముఖ్యమయింది. (38) కొన్నిజంతువులను చంపకూడదని ఆజ్ఞాపించటమే నేనుచేసిన ధర్మనియమం (39) కాని, నేనుచేసిన ధర్మనియమాలు ఇంకా అనేకం ఉన్నాయి (40) అయినా, ధర్మాన్ని అవలంబింపచేయటంచేత జనులలో ఎక్కువ ధర్మవృద్ధి కలిగింది అందువల్ల జీవజంతువులకు బాధకలిగించటం, జంతువులను చంపటం ఆగిపోయింది (41) నా పుత్రులు, పౌత్రులూ రాజ్యంచేస్తూఉన్నంత కాలమూ, సూర్యచంద్రులు కలంతకాలమూ నిలుస్తుందని, జనులు దానిని అనుసరిస్తారని, నేను ఈ అనుశాసనాన్ని చేశాను. (42) జనులు దీనిని అనుసరిస్తే, ఇహంలో, పరంలో సౌఖ్యాలు పొందుతారు. (43) నేను రాజ్యాభిషిక్తుణ్ణి అయిన ఇరవైఏడేసంవత్సరంలో ఈ ధర్మలిపి

నాచేత లిఖించబడింది. (44) దీనివిషయంగా దేవానాంప్రియుడు చెప్పుచున్నాడు (45) ఈ ధర్మలిపి చిరస్థాయి అయిఉండటానికి, శిలా స్తంభాలు కాని, శిలాపలకాలు కాని దొరకేచోట్లలో అంతా లిఖింప బడాలి.

లఘు స్తంభశాసనాలు

రాణీ స్తంభశాసనం

అలహాబాదు - కోసం స్తంభం

(గమనిక ఈ రాణీ స్తంభశాసనం, ఈ స్తంభంమీద. మొదటి ఆపస్తంభశాసనాల తర్వాత ఉన్నది)

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దేవానాంపియసా వచనేనా సవత మహమతా
౨ వతవియా (2) ఏ హేత దుతియాయే దేవీయే దానే
౩. అంబావడికా వా ఆలమే వ దానగహే వ ఏ వా పి అంనే
౪, కిఛిగనియతి తాయే దెవియే షె నాని (3) హేవం (వి) న (తి)
౫ దుతీయాయే దెవియే తి తీవలమాతు కాలువాకియే

సంస్కృతం :

(1) దెవానాం ప్రియస్య వచనేన సర్వత్ర మహామాత్రా వక్తవ్యాః (2) యదత్ర ద్వితీయస్యా దెవ్యా దాసమామ్రవటికా వా ఆరామో వా దానగృహం వా యద్వాప్యన్యత్కించిద్గణ్యతే తస్యా దేవ్యాస్తాని (3)ఏవం (విజ్ఞప్తిః) ద్వితీయస్యా దెవ్యా ఇతి తీవరమాతుః కారువాక్యాః

తెలుగు :

రాణి కారువాకి దానాలు

(1) దేవానాంప్రియుని వచనంగా అన్ని స్థలాలలోని మహామాత్రులు ఇట్లా చెప్పబడాలి. (2) మామిడితోటలు కాని, ఇతర ఆరామాలు కాని, దానగృహాలు కాని ఏవేవి రెండోరాణి దానాలుగా ఒసగిందో అవన్నీ ఆ రాణి పేరనే గణింపబడాలి (3) తీవరుని తల్లి అయిన కారువాకి అనే రెండోరాణి ఇట్లా కోరుతున్నది.

కౌశాంబీ స్తంభశాసనం

అలహాబాదు - కోసం స్తంభం

(గమనిక · ఈ శాసనం, స్తంభంమీద, పైనకనుపరచిన రాణిస్తంభ శాసనం తరువాత ఉన్నది)

ప్రాకృతమూలం :

౧ (1) దెవానాంపియే ఆనపయతి (2) కోసంబియం మహామాత

౨ సమగే కటె (4) సంఘసి నొ లహియే

3. .. .. సంఘం భాఖతి ఓఖు వా భిఖుని వా సే పి చా

౪ ఓదతాని దుసాని సనంధాపయితు అనావాససి ఆవాసయియే.

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియః ఆజ్ఞాపయతి (2) కౌసాంబ్యాం మహామాత్రా .. .. సమగ్రం కృతమ్ (4) సంఘస్య న లభ్యతే ....

సంఘం బినత్తి బిఖుకోవా బిఖుణీవా సోऽపి చావదాతాని దూష్యాణి సన్నిదాప్యానావాస మావాసయితవ్యః.

తెలుగు :

సంఘ భేదం

(1) దేవానాం[ప్రియుడు ఆజ్ఞాపిస్తున్నాడు (2) కౌసాంబీలోని మహామాత్రులు . సంపూర్ణం చేయబడింది. (4) సంఘానికి పొందడు, . బిక్షుకుడు కాని, బిఖుణీ కాని సంఘాన్ని విడచీస్తే వారికి దూష్యాలైన తెల్లబట్టలను కట్టి మరొకస్థలానికి పంపించివేయవలె.

సార్నాథ స్తంభం

ప్రాకృత మూలం :

౧ (1) దేవా[నంపియే పియదసి లాజా]

౨. ఏల

3. పాట [లిపుతే] యే కేనపి సంఘే బేతవే (4) ఏ చుం ఖో

౪. బిఖూవా భిఖుని వా సంఘం భాఖతి సే ఓదాతాని దుసాని సంనం దాపయిఁయా ఆనావాససి

౫. ఆవాసయియే (5) హేవం ఇయుం సాసనే బిఖుసంఘసి చ బిఖుని ంఘసి చ వింనపయితవియే

౬ (6) హేవం దేవానాంపియే ఆహ (7) హేదిసా చ ఇకా లిపీ తుఫాకంతికం హువాతి సంసలనసి నిఖితా

౭. ఇకం చ లిపిం హేదిసమేవ ఉపాసకానంతికం నిఖిపాథ (8) తే పి చ ఉపాసకా అనుపోసథం యావు

౯ ఏతమేవ సాసనం విస్వంసయితవే అనుపోసదం చ ధువాయే
ఇకికే మహామాతే పోసథాయే

౯. యాతి ఏతమేవ సాసనం విస్వంసయితవే అజానితవే చ (9)
అవతే చ తుఫాకం ఆహలే

౧౦. సవత వివాసయాథ తుపే ఏతేన వియంజనేన [10] హేమేవ
సవేసు కోటవిషవేసు ఏతేన

౧౧ వియంజనేన వివాసాపయాథా

సంస్కృతం:

[1] దేవా[నం ప్రియః ప్రియదర్శీ రాజా] [2] ఆహ [3] పాట
[లిపుత్రే తథాబాహ్యేషున]గరేషు చ కేనాపి సంఘో భక్తవ్యః [4]
యస్తు ఖలు భిక్షుర్వా భిక్షుకీవా సంఘం భనక్తి సోఽవదాతాని దూష్యాణి
సన్నివాప్యాత్మవాసమావాసయితవ్యః [5] ఏవమిదం శాసనం భిక్షుక
సంఘే చ భిక్షుకీసంఘే చ విజ్ఞాపయితవ్యమ్ [6] ఏవం దేవానాం ప్రియ
ఆహ [7] ఈదృశీ చైకా లిపిర్యుష్మదన్తికే భవత్వితి సంసరణే నిక్షిప్తా,
ఏకాం చ లిపిమీదృశీమేవోపాసకాన్తికే నిక్షిపత [8] తేఽపి చోపాసకా
అనుపోషథం యాంతు ఏతదేవ శాసనం విశ్వాసయితుమ్, అనుపోషథం
చ ధ్రువాయ మేకో మహామాత్రః పోషదాయ యాతి ఏతదేవ శాసనం
విశ్వాసయితుమాజ్ఞాపయితుం చ [9] యావచ్చ యుష్మాక మాహారః
సర్వత్ర వివాసయత యూయమేతేన వ్యఙ్జనేన [10] ఏవమేవ సర్వేషు
కోష్ఠవిషయేష్వేతేన వ్యఙ్జనేన వివాసయత.

తెలుగు :

సంఘ భేదం

(1) దేవానాంప్రియుడయిన ప్రియదర్శిరాజు (2) చెప్పుతున్నాడు (3) పాటలీపుత్రంలో కాని (దానికి బాహ్యంగా ఉన్న ఇతర నగరాలలో కాని), ఎవ్వడూ సంఘాన్ని విడదీయకూడదు. (4) భిక్షుకుడు కాని, భిక్షుణి కాని, ఎవ్వరైనా సంఘాన్ని విడదీస్తే వారికి తెల్ల బట్టలను కట్టించి వేరొకచోట వాసం చేసేటట్లు చేయవలె. (5) ఈ అనుశాసనాన్ని భిక్షుకుల సంఘానికి, భిక్షుకీసంఘానికి తెలియచేయవలె. (6) దేవానాంప్రియుడు ఇట్లు చెప్పుతున్నాడు (7) ఈ అనుశాసనం యొక్క ప్రతిని ఈ కార్యాలయంలోను, మరివొకప్రతిని ఉపాసకుల గృహంలోను ఉంచవలె (8) ఈ ఉపాసకులు ఈ అనుశాసనంలో విశ్వాసం కలిగిఉండటానికి ఉపవాసదినాలందంతా ఒకచోట కూడవలె. ఈ అనుశాసనంలో విశ్వాసంకల్గి దానిని బోధపరచుకోవటానికి ఉపవాస దినాలలో అంతా మహామాత్రులు కూడా అక్కడికి తప్పక పోతుండవలెను (9) మీ రాష్ట్రం ఎంతవరకు ఉందో అంతదాకా ఒక ఉద్యోగస్థుణ్ణి ఈ ధర్మానుశాసనం ప్రకారం మీరు పంపుతుండవలెను. (10) అట్లాగే, ఈ కింది ఉద్యోగస్థులు కూడా ప్రాంత దుర్గప్రదేశాలలో ఈ ధర్మశాసనాన్ని వినిపించటానికి వారి కింది ఉద్యోగస్థులను పంపుతూ ఉండవలె;

సాంచీ స్తంభశాసనం

ప్రాకృత మూలం :

౧. .

౨. యా ఎత [వే] (3) [సం]ఘే మగే కటే

3 భిఖూనం చ భిఖునీనం చా తి పుతప-
౪ పోతికే చందమసూరియికే (4) యే సంఘం
౫ భాఖతి భిఖు వా భిఖుని వా ఓదాతా-
౬ ని దుసాని సనంధాపయితు అనావా-
౭ససి వాసాపేతవియే (5) ఇచా హి మే కిం-
౮ తి సంఘె సమగే చిలఠితీకే సియా తి

సంస్కృతం :

యా భక్త(వ్యః) (3) సంఘః (స) మగ్రీ కృతమ్, భిక్షుకాణాం చ భిక్షుణీనాం చేతి పుత్రప్రపౌత్రికం చంద్రమ సూర్యకమ్ (4) యో సంఘం భనక్తి భిక్షుర్వా భిక్షుణీ వా అవదాతాని దూష్యాణి సన్నిధాప్యానావాస మావాసయితవ్యః (5) ఇచ్ఛామ్యహం కిమితి సంఘోసమగ్రో చిరస్థితికా అస్త్వితి

తెలుగు :

సంఘ భేదం

... విడదీయబడకూడదు. (3) భిక్షుల. భిక్షుణుల సంఘం [నా] పుత్ర ప్రపౌత్రులు ఉన్నంత కాలమూ, చంద్ర సూర్యులు ఉన్నంతకాలమూ సమగ్రం చేయబడింది (4) భిక్షువు కాని, భిక్షుణికాని సంఘాన్ని విడదీస్తే, దూష్యాలయిన తెల్లబట్టలను కట్టి మరొకస్థలానికి పంపించివేయవలె (5) సంఘం సమగ్రంగాను, చిరస్థితికంగాను ఉండవలె అని కోరుతున్నాను.

స్మృత్యంకిత శాసనాలు

నిగాలీసాగర (నిగ్లీవా) స్తంభశాసనం

ప్రాకృత మూలం:

౧. (1) దెవానంపియేన పియదసిన లాజిన [చో] దసవసాభిసితేన

౨ బుధస కోనాకమనస థుబే దుతియం వడితే

3 (2) [వీసతి వ]సాభిసితేన చ అతన ఆగాచ మహీయితే

౪ [శిలాదబే చ ఉస] పాపితే

సంస్కృతం:

(1) దేవానాంప్రియేణ ప్రియదర్శినా రాజ్ఞా చతుర్దశవర్షాభిషిక్తేన బుద్ధస్య కనకమునేస్తూపో ద్వితీయం వర్ధితః (2) [వింశతివ]ర్షాభిషిక్తేన చాత్మనాగత్య మహియితం [శిలాస్తంభశ్చ] స్థాపితః

తెలుగు:

కనకముని స్తూపం

(1) దెవానాంప్రియ ప్రియదర్శిరాజు తన రాజ్యాభిషేకకాలం పద్నాల్గో సంవత్సరంలో కనకముని బుద్ధుని స్తూపాన్ని పూర్వందానికంటె రెండింతలుగా విస్తరింపచేశాడు. (2) తన రాజ్యాభిషేకకాలం ఇరవయ్యోయేట ఈ స్థలానికి స్వయంగావచ్చి, దానిని పూజించి, ఒక శిలాస్తంబాన్ని నిలిపాడు

రుమ్మిందై స్తంభశాసనం

ప్రాకృతమూలం :

౧ (1) దెవానపియేన పియదసిన లాజిన వీసతివసాభిసితేన
౨. అతన ఆగాచ మహీయితే హిద బుధె జాతే సక్యమునీ తి
౩ (2) సిలావిగడభీ చా కాలాపిత సిలాథభే చ ఉసపాపితే
౪ హిద భగవం జాతే తి (3) లుమ్మినిగామే ఉబలికే కటే
౫ అఠభాగియే చ.

సంస్కృతం :

(1) దేవానాం ప్రియేణ ప్రియదర్శినా రాజ్ఞా వింశతివర్షాభి-షిక్తేనాత్మనాగత్య మహీయితమత్ర బుద్ధో జాతః శాక్యమునిరితి (2) శిలావలభీ చ కారిత శిలాస్తమ్భశ్చోత్థాపితోఽత్ర భగవాఞ్జాత ఇతి (3) లుంబినీగ్రామ ఉద్బలికః కృతోఽష్టభాగీ చ

తెలుగు :

బుద్ధ జన్మస్థలం

(1) బుద్ధశాక్యముని ఇక్కడ జన్మించినందువల్ల, దేవానాం-ప్రియ ప్రియదర్శిరాజు తన రాజ్యాభిషేకకాలం ఇరవయ్యో సంవత్సరంలో ఇక్కడికి స్వయంగావచ్చి దీనిని పూజించాడు. (2) భగవంతుడయిన బుద్ధుడు ఇక్కడ జన్మించాడని తెలపడానికి ఇక్కడ ఒక శిలపై ఒక గుర్రంయొక్క శిలావిగ్రహన్ని నిలిపి ఒక శిలాస్తంభాన్ని స్థాపించాడు లుంబినీగ్రామంవారు [ఇతర] పన్నులు చెల్లింప నక్కరలేకుండాను, ఊరి ఫలసాయంలో ఎనిమిదోభాగం మాత్రం చెల్లించేటట్లూ అతను కట్టడి చేశాడు.

గుహా శాసనాలు

(బారాబర్ గుహలు)

మొదటి గుహాశాసనం : న్యగ్రోధగుహ

ప్రాకృత మూలం :

౧. లాజినా పియదసినా దువాడసవసాభి [సితేనా]

౨. ఇయం నిగోహకుభా దినా ఆ [జీ] వికేహి.

సంస్కృతం :

రాజ్ఞా ప్రియదర్శినా ద్వాదశవర్షాభిషిక్తే నేయం న్యగ్రోధగుహ దత్తా ఆజీవకేభ్యః

తెలుగు :

ప్రియదర్శిరాజు పట్టాభిషిక్తుడయిన పండ్రెండో సంవత్సరంలో ఈ న్యగ్రోదగుహ ఆజీవకులకు ఈయబడింది

రెండో గుహాశాసనం : ఖలతిక గుహ

ప్రాకృతమూలం :

౧. లాజినా పియదసినా దువా-

౨. డసవసాభిసితేనా ఇయం

3. కుభా ఖలతికపవతసి

౪. దినా ఆజీవికేహి

సంస్కృతం :

రాజ్ఞా ప్రియదర్శినా ద్వాదశవర్షాభిషిక్తే నేయం గుహా ఖలతికపర్వతే దత్తా ఆజీవకేభ్యః.

తెలుగు :

ప్రియదర్శిరాజు పట్టాభిషిక్తుడయిన పండ్రెండో యేట ఖలతిక పర్వతంలోని గుహ ఆజీవకులకు ఈయబడింది.

మూడో గుహాశాసనం : సుప్రియా గుహ

ప్రాకృత మూలం :

౧ లాజ పియదసీ ఏకునవీ-

౨. సతివసాభిసితే జలఘో-

3. సాగమధాత మే ఇయం కుభా

౪. సుపియే స (ఖలతిక పవతసి) ది-

౫. నా

సంస్కృతం :

రాజ్ఞా ప్రియదర్శీ ఏకోనవింశతివర్షాభిషిక్తః జలఘోషాగమా-ర్థతః మయా ఇయం గుహ సుప్రియా (ఖలతిక పర్వతే) ఆజీవకేభ్యః దత్తా

తెలుగు :

ప్రియదర్శిరాజు తాను పట్టాభిషిక్తుడయిన పందొమ్మిదోయేట ఖలితక పర్వతం మీది ఈ సుప్రియమైన గుహను, జలఘోషాగ-మార్థమై (వర్షాకాలమందు రక్షణకై), ఆజీవకులకు ఇచ్చాడు.

అనుబంధం

1. ఎర్రగుడి లఘుశిలాశాసన పాఠాలు *

(శిల F)

మొదటి లఘుశిలాశాసనం - Minor Rock Edict I

౧ (1) దేవానంపియే హేవాహ (2) అధికాని[1]

౨. య హకం ఉపాసకే (3)సె తు ఖో ఏకం సంవచ్ఛరం ప కా(ం)తే[2]

3. హుసమ్(4)సాతిరేకే చు ఖో సవచ్ఛరే యం మయా సంమే ఉపయీ-

౪. (a) తే బాడం చ మే పకంతే (5) ఇమినా చు కాలేన అ[3]

(b) మిసా (యే) మునిసా[3a]

౫ దెవేహి తే దాని మిసిభూతా (6) పకమస హి

౬ (a) ఇయం[4] (7) [5]మహప్తెనె సకిలె (8) ఖు[6]

(b) ఓకేన పి పక-

---

* ఎపిగ్రాఫియా ఇండికా, XXXIIలో డి.సి.సర్కార్ ఇచ్చిన పాఠాలు.

1 దీని తర్వాత, పొరపాటున, శాసన రచయితో లేక లిపికారుడో 'అడతియాని సంవచ్ఛరాని' అనేమాటలను రాయటంవదిలివేశారు.

2 శాసనశిలలో ఈ ౨వ పంక్తి సంతా కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

3 శాసనశిలలో, ఈ పంక్తిలోని 16 అక్షరాలను కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

3a శాసనశిలలో ఈ 6 అక్షరాలు కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి

4 దీనితర్వాత 'పలే' అనేమాట పొరపాటున రాయటం వదిలివేశారు.

5 ఇక్కడ 'నోహియం' అనే మాటలను రాయటం వదిలివేశారు.

6 ౬ (a) పంక్తినంతా శాసనశిలలో కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

౭ (a) మమీనేస సకియె విపులే స్వగే ఆరాదేతవే ఏతాయ చ అరాయ ఇయం

౮ (సా)వనే సావితే (10) అరా ఖుదక-మహలకా ఇమం పి (ప)క మేవూ అం-

౯. తా చ మే జా నేపు చిర-ఠితికా చ[7]

౧౦. ఇయం పకమే హొత విపులం పి చ వఢసితా అపరధియా దియ ధియమ్.

౧౧ (11) (ఇ)యం చ సావనె సా

౧౨. (వా)పితే వ్యూదేన ౨౦౦ ౫౦ ౬.

రెండో లఘుశిలాశాసనం - Minor Rock Edict II

(1) హే (వం) దేవానం దేవానంపియే ఆహ. (2) యథా దే-

౧౩. వా(నం)పియే ఆహ తథా కటవియే[8]

౧౪ (3) రజూకే ఆనపేతవియే[9]

౧౫. (4) సే దాని జానపద(ం) ఆన-[10]

౧౬. పయిసతి రఠికాని చా. (5) మాతా-పితూసు సుసు

౧౭. సితవియే (6) హేమేవ గరూసు సుసుసితవియే. (7) ప్రా(పా) నేసు దయితవియే (8) సచే వతవియే. (9) ఇ-

౧౮ (a) మ ధంమ-గునా పవతితవియా (10) హేవం తుంఫే ఆనపయాద దేవానంపియ వచనేన. (11) హే-

---

7 ౯ పంక్తి నంతా శాసనశిలలో కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి

8 శాసనశిలలో ఈ పంక్తిని కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

9 శాసనశిలలో ఈ పంక్తిని కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

10 శాసనశిలలో ఈ పంక్తిని కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

(b) వం ఆనప[11]

౧౯. యథా హదియారోహాని కా(ర)నకాని యుగ్యాచరియాని బంభనాని చ తు(౦)పే (12) హేవం నివేసయా-

౨౦. (a) థ అంతేవాసిని యారిసా పారానా పకితి (13) ఇయం సుసుసితవియే. (14) అపచాయనా య వా ఆచరి య స

(b) (హే)మేవ[12]

౨౧ (15) యథా వా పున ఆచరియస నాతికాని యథారహం నతికాసు ర్వ (ప్ర)వతితవియే (16) హేసా పి

౨౨ (అం)తేవాసీసు యథారహం పవతితవియే యారిసా పారానా పకితి (17) యథారహం యథా ఇయం

౨౩. సతిరో(రే)కే సియా హేవం తు(౦)ఫే అనపయాథ నివేస(యా)థ చ అంతేవాసిని. (18) హేపం దే-

౨౪. వానంపియే అనపయతి [13]

---

11 శాసనశిలలో ఈనాలుగు అక్షరాలను కుడినుంచి ఎడమకుచదవాలి.

12 శాసనశిలలో ౨౦ వ పంక్తి చివరఉన్న ఈ మూడు అక్షరాలను కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

13 శాసనశిలలో ఈ పంక్తిని కుడినుంచి ఎడమకు చదవాలి.

2. అశోకుని గ్రీకు - అరమెయిక్ ద్విభాషా శాసనం

(కంధహర్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్.)

[గ్రీకు, అరమెయిక్ లిపిలోని పాఠాలకు, రోమన్ (ఇంగ్లీషు) లిపిలో రాసిన పాఠం (transcription), వాటి ఇంగ్లీషు అనువాదం, J. Filliozat, "Graeco - Aramaic Inscription of Asoka near Kandahar," *Epigraphia Indica* Vol XXXIV, PP 1-8 నుంచి

గ్రహించబడినాయి ఇక్కడ వాడిన రోమన్ (ఇంగ్లీషు) లిపిలోని అక్షరాలు, గ్రీకు,అరమెయిక్ లిపిలోని అక్షరాలకు దగ్గరైనవి మాత్రమే యదాతథంగా ఆ శబ్దాలను ప్రతిబింబించవు

ఈ గ్రీక్, అరమెయిక్ శాసనపాఠాలు. అశోకుడు, పాటలీ పుత్రంనుంచి, అఫ్ఘనిస్థాన్‌లోని స్థానిక అధికారులకు, ధర్మాన్నిగూర్చి పంపిన కొన్ని ఆదేశాలకు, అనువాదాలుగా కనుపడుతాయి. అవి, నేటికి భారతదేశంలో లభించిన ఏ ఒక్క శాసనానికి ప్రతిపదానువాదంగా కనపడవు ఒక పండితుడు (లామొట్) సూచించినట్లు, అవి, అశోకుడు తన 14వ శిలాశాసనంలో పేర్కొన్న సంక్షిప్త లేఖనాలు ("సంక్షిప్తేన లేఖాపిత") అయి ఉండవచ్చు. ఈ శాసనాలు, ఒకటవ, నాల్గవ శిలాశాసనాలలోని విషయాలకు సారభూతంగా ఉన్నాయి]

GREEK

1 deka et^n plere (thent) on basileus
2 Piodasses eu'sebeia(n) e' 'deixen tois a'n-
3 thropois, kai 'apo toutou eu'sebesterous
4 tous a'nthropous e'poisen kai panta
5. eu'thene i kata pasan gen, kai a'pekhetai
6 basileus ton e'mpsukhon kai oi loipoi de
7 anthropoi kai 'osoi thereutai 'e a'lieis
8 basileos pepauntai thereuontes, kai
9 e'i tines a'krateis, pepauntai tes a'kra-
10 sias kata dunamin, kai e'nekooi patri
11 kai metri kai ton presbuteron para
12 to proteron, kai tou loipou loion
13 kai a'meinon kata panta tauta
14 poiountes dioxousin

ENGLISH TRANSLATION

Ten years having elapsed (*from his installation*), King Piodasses has shown mankind (*the way to*) piety And since then he has rendered mankind more pious, and everything is thriving on the whole earth And the King abstains from animals (i e , meat), and all men including the King's huntsmen and fishermen have stopped hunting. And those who could not control themselves have ceased to so as far as they could And (*having become*) obedient to father and mother and to the elders, contrary to what happened before, they will, henceforward, by thus acting, lead a better and in every way more profitable life

ARAMAIC TEXT (English transliteration)

1 *sh*nn 10 ptytw 'byd zy mr'n Prydr*sh* mlk' q*sh*yṭ mhq*sh*ṭ
2 mn 'dyn z'yr mr' lklhm 'n*sh*n wklhm 'dw*sh*y' hwbd
3 wbkl 'rq' 'm*sh*ty w'p zy znh bm'kl' lmr'n mlk' z'yr
4 qtln znh lmhzh klhm 'n*sh*n 'thḥsynn 'zy nwny' ḥdn
5 'lk 'n*sh*n ptyzbt knm zy prbst hwyn 'lk 'thḥsynn mn
6 prbsty whwptysty l'mwhy wl'bwhy wlmzy*sh*ty' n*sh*n
7 'yk 'srhy ḥlqwt' wl' 'yty dyn' lklhm' 'nshy' ḥsyn
8 znh hwtyr lklhm 'n*sh*nw w'wsp yhwrt.

TRASLATION

(Line 1) Ten years having elapsed (?), it happened (?) that our Lord Priyadaiśi, the King became the institutor of Truth

(Line 2) Since then, evil diminished among all men, and all misfortunes(?) he caused to disappear,

(Line 3) and upon all the earth (*there are*) peace (*and*) joy And further more, (*there is*) this about food for our Lord, the king

(Line 4) a few (*animals*) are killed, seeing this, all the men

ceased (*killing animals*), even(?) those who catch fish (i e the fishermen),

(Line 5) these men are subiect to prohibition Similary, those who were without restraint have ceased

(Line 6) to be without restraint And (*there reigns*) obedience to one's mother and to one's father and to old people

(Line 7) according to the obligations set on every one by fortune And there is no Judgement for all pious men

(Line 8) This (*i e the practice of the Law*) has been profitable for all men and shall be still profitable

3. అశోకుని నూతన గ్రీకు భాషా శాసనం

(కంధహార్, ఆఫ్ఘనిస్థాన్)

[12వ శిలాశాసనంలో అధికభాగం, 13వ శిలాశాసనంలో మొదటిభాగం లోనివిషయాలు గ్రీకులిపిలో ఉన్న ఈగ్రీకుభాషాశాసనంలో పొందుపరచబడినాయి. ఈగ్రీకు శాసన పాఠానికి కింద ఇచ్చిన ఇంగ్లీషు అనువాదం, D Schlumberger & E Benviniste, "A New Greek Inscription of Asoka at Kandahar," *Epigraphia Indica,* Vol XXXVII, Pp 193-200 నుంచి గ్రహించినది.]

ENGLISH TSANSLATION

piety and self-control in all schools of thought Now he is most master of himself who con trols his tongue And may they neither praise themselves nor blame other (schools) about anything, for this is vain, and it is better to praise other (schools) and to abstain from blaming them in any respect In so doing they will extol themselves and gain the favour of the

other(schools), in transgressing this, they will harm their reputation and estrange other (schools) They who praise themselves and blame other(schools)behave in a rather conceited way, in striving to outshine others they rather do harm to themselves It is fit that people respect each other and accept each other's teachings In so doing they will grow in knowledge, transmitting to each other whatever each of them know And there should be no hesitation in saying so to those who act accodrngly' so that they will ever keep on living piously

In the eight year of his reign Piodasses overwhelmed Kalinga One hundred fifty thousand persons were captured and deported, a hundred thousand others were killed and about as many died From that time on he was overcome by pity and compassion, and it weighed on his mind Just as he had given orders to abstain from (consuming) living beings' he has been zealous in organizing piety And this he took with even more grief, the brahmans and sramans and all others who lived there (in Kalinga) practising piety,— those who lived there had to mind the king's interests, to revere and respect master, fathers and mothers, to love and refrain from deceiving friends and companions, to treat as gently as possible slaves and servants,— if, of all those who thus behaved some died or was deported, this too others felt it as a personal sorrow, and the King was deeply afflicted there by And, as amongst all other nations there are

